

Vabariigi Valitsuse määruse „Varjendi rajamise kohustusega hoonete täpsem loetelu, nõuded varjendile ja varjumisplaanile, varjumiskoha kohandamise põhimõtted ning varjumisplaani koostamise kord“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Elanikkonnakaitse valdkonna arendamise eesmärk on suurendada ühiskonna kerksust ja valmisolekut kriisidega toime tulla. Elanikkonnakaitse raamdokumendis¹ kirjeldatakse elanikkonnakaitse üldisi põhimõtteid. Varjumine on oluline osa elanikkonnakaitse valdkonnast, sest teatud kriiside korral on vaja inimestel ohu eest varjuda. Eestis on varjumise valdkond reguleeritud hädaolukorra seadusega.

Elanikkonnakaitse raamdokumendis nähakse ette, et 2034. aastaks on 20 protsendile Eesti elanikele olemas avalikud varjumiskohad, 75 protsenti elanikest teab, kuhu ja kuidas ohu korral varjuda, ning pooltel Eesti kortermajadel ning büroo- ja ärihoonetel on olemas varjumislahendused ja loodud juhendmaterjal, kuidas ja kuhu hoones varjuda.

1. juulil 2026 jõustuva hädaolukorra seaduse muudatustega sätestatakse varjendi rajamise ja varjumiskoha kohandamise ning varjumisplaani koostamise alused, kuid ei täpsustata selle sisu. Seetõttu kehtestatakse käesoleva määrusega varjendi rajamisele ja varjumisplaani koostamisele ühtsed nõuded ning varjumiskohale kohandamise põhimõtted. Määruse eesmärk on tagada, et uutes hoonetes rajatavad varjendid ja olemasolevates hoonetes kohandatavad varjumiskohad annaksid kriisiolukorras inimestele piisava kaitse ning et hoone kasutajatel oleksid selged juhised, kuidas ohu korral tegutseda.

Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu on muutnud üldist julgeolekuolukorda Euroopas. Lisandunud on eri tüüpi küberrünnakud ja looduskatastroofid, mille tagajärjel esineb rohkem elektrikatkestusi. Riik peab koostöös elanikega suutma kriisidega toime tulla ja neist väljuda võimalikult väikse kahjuga. Elanikkonnakaitse valdkonnas tähendab see muu hulgas, et on vaja parandada varjumise senist korraldust ning rajada varjendeid ja kohandada varjumiskohti, et kaitsta vahetu kõrgendatud ohu korral inimeste elu ja tervist.

Määruse üldine mõju seisneb ehitusnõuete täpsustamises ja kriisivalmiduse suurendamises, aidates vähendada ohuolukorras võimalikku kahju inimeste elule ja tervisele.

Määruse rakendamine suurendab nende hoonete ehituskulusid, kuhu tuleb rajada varjend; hinnanguliselt võib ehitusmaksumus kasvada umbes kahe protsendi võrra. Hoone omanikele lisandub kohustus koostada ja ajakohastada varjumisplaani ning korraldada varjendi regulaarne hooldus. Samuti võib suureneda KOV-ide ja riigiasutuste töökoormus ehitusprojektide läbivaatamise ja nõuete täitmise kontrollimise tõttu.

¹ [Elanikkonnakaitse raamdokument](#).

Ettevõtjate ja mittetulundusühingute halduskoormus kasvab seoses varjumisnõuete täitmisega, sealhulgas varjumisvõimaluste hindamise ja vajaduse korral varjumiskohtade kohandamisega.

Kokkuvõttes kasvavad seotud osaliste lühiajalised kulud ja koormus, kuid kaasneb pikaajaline kasu, mis väljendub suuremas turvatundes ja paremas kriisivalmiduses.

Arvestades, et tegemist on hädaolukorra seaduse alusel kehtestatava elanikkonnakaitse kui laiapidse riigikaitse tegevusega, kohaldatakse hea õigusloome ja normitehnika eeskirja § 1 lõike 4² kohast riigikaitse ja julgeoleku oluliste vajaduste erandit ning seetõttu ei ole halduskoormuse tasakaalustamise reeglit vaja rakendada.

1.2. Eelnõu ettevalmistajad

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Siseministeeriumi nõunikud Mari Tikan (mari.tikan@siseministeerium.ee) ja Merike Ring (merike.ring@siseministeerium.ee). Eelnõu ja seletuskirja juriidilist kvaliteeti on kontrollinud Siseministeeriumi õigusnõunik Kai Reinhold (kai.reinhold@siseministeerium.ee).

Eelnõu koostamises osales Siseministeeriumi kokkukutsutud töörühm järgmises koosseisus: projekteerijate ja arhitektide esindajad Kalmer Gross, Indrek Saarepera, Indrek Laul ja Margit Mutso;

arendajate esindaja Artur Keerov;

TalTechi ja Sisekaitseakadeemia esindajad Priit Laaniste, Aldur Parts, Henri Schasmin, Jarek Kurnitski, Ivar Talvik ja Tõnu Tomberg;

Riigi Kinnisvara AS-i esindajad Kalle Komissarov ja Mairo Kirss;

kohalike omavalitsusüksuste ning Eesti Linnade ja Valdade Liidu esindajad Kristjan Kostabi, Kaie Enno, Egle Nõmmoja, Arvo Rikkinen ja Kalle Toomet;

Eesti Kinnisvarafirmade Liidu esindajad Ardi Roosimaa, Ingvar Allekand ja Allar Kuusk;

ettevõtjate ja tuleohutuseksperide esindajad Uku Tuul, Marko Palloson, Rait Pukk, Sander Vaher, Janno Männik, Aivo Hiie, Karel Niinepuu ja Aivar Kask;

Päästeameti, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti, Kaitseväe Peastaabi ning Kliimaministeeriumi esindajad Leho Lemsalu, Erti Suurtalu, Urmo Karu, Andres Beek, Käthriin Lilp, Ainar Afanasjev ja Kaido-Allan Lainurm.

Eelnõu ja seletuskirja on keeleliselt toimetanud Luisa Keelelahenduste eesti keele vanemtoimetaja Tiina Alekõrs (tiina@luisa.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu on seotud hädaolukorra seaduse (edaspidi HOS) redaktsiooni (RT I, 30.12.2025, 20) 2026. aasta 1. juulil jõustuvate muudatustega. Käesoleva määruse eelnõu jõustub samal kuupäeval.

Riigikogu menetluses oleva eelnõuga 668 SE kavandatakse HOS-i kehtetuks tunnistamine alates 2026. aasta 1. juulist. Samasisulise määruse kehtestamise volitusnorm sisaldub ka eelnõus 668 SE.

Eelnõuga toetatakse Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi tegevuse „Hädaolukorra seaduse muutmise seaduse eelnõu“ rakendamist (valdkond: 04. sisejulgeolek). Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õiguse rakendamisega.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu esimese peatükiga sätestatakse reguleerimisala ja terminid.

Eelnõu §-ga 1 sätestatakse määruse reguleerimisala.

Punkti 1 kohaselt sätestatakse määrukses varjendi ehituslikud nõuded, sealhulgas nõuded varjendi suurusele, mahutavusele, varjendis olevatele seadmetele ja varustusele, ligipääsetavusele ja tähistamisele ning kontrollile ja hooldusele.

Punkti 2 kohaselt sätestatakse määrukses varjendi rajamise kohustusega hoonete täpsem loetelu ning varjendi suuruse arvutamise põhimõtted hoone kasutamise otstarbe ja kasutajate arvu järgi. Varjendi rajamise kohustus on juhul, kui püstitatakse hoone, mille ehitusteatis või -luba esitatakse pärast 1. juulit 2026. Enne 1. juulit 2026 antud ehitusloa muutmisel varjendi rajamise kohustust ei kohaldata.

Varjendi ehitamise kohustust ei kaasne olemasolevate hoonete renoveerimisel, rekonstrueerimisel, juurdeehitustel ega kasutusotstarbe muutmisel. Ehitamist² käsitletakse käesolevas määrukses ehitusseadustiku tähenduses. HOS § 16² lõigete 3 ja 4 kohaselt on varjendi rajamise kohustus hoone püstitamisel.

Punktide 1 ja 2 kohaselt sätestatakse määrukses varjendi ehituslikud miinimumnõuded. Määrusega kehtestatud piirmäärad tagavad kaitse plahvatuse ning sellega kaasneva lööklaine ja lenduvate esemete eest ning võimaldavad varjendis tagada värske õhu olemasolu, sõltumata välisõhu saastatusest. Varjendi projekteerimise sisulisemad juhised sätestatakse Sisekaitseakadeemia koostatavas varjendi projekteerimise juhendis. Määrusega ei kehtestata üksikasjalikke ega tehnilisi nõudeid, vaid lähtutakse üldisematest eesmärkidest.

Punkti 3 kohaselt sätestatakse nõuded varjumisplaanile, selle koostamisele, sealhulgas varjumisvõimaluste hindamisele ning varjumisplaani uuendamisele ja teatavaks tegemisele. Varjumisplaani koostamise eesmärk on hoones varjumisvõimaluste hindamise ja võimalusel varjumiskoha kohandamise kaudu tagada ning kirjeldada hoone kasutajatele sobivaimad varjumisvõimalused vahetu kõrgendatud ohu korral. Vahetut kõrgendatud ohtu käsitletakse korraaitseaduse (edaspidi *KorS*) tähenduses. *KorS* § 5 lõike 4 kohaselt on „kõrgendatud oht“ oht isiku elule, kehalisele puutumatusse, füüsilisele vabadusele, suure väärtusega varalisele hüvele, suure keskkonnakahju tekkimise oht või karistusseadustiku 15. peatükis sätestatud I astme kuriteo või 22. peatükis sätestatud kuriteo toimepanemise oht. Kehalise puutumatus

² **Ehitamine** on EHS § 4 lõike 1 kohaselt ehitise püstitamine, rajamine, paigaldamine, lammutamine ja muu ehitise seonduv tegevus, mille tulemusel ehitise tekib või muutuvad selle füüsilised omadused. Ehitamine on ka pinnase või katendi ümberpaigutamine sellises ulatuses, millel on oluline püsiv mõju ümbritsevale keskkonnale ja funktsionaalne seos ehitisega.

riive käesoleva seaduse tähenduses on seksuaalse enesemääramise õiguse raske rikkumine või raske tervisekahjustuse tekitamine.

KorS § 5 lõike 5 kohaselt on „vahetu oht“ olukord, kus korrarikkumine leiab juba aset või on suur tõenäosus, et see kohe algab.

Varjumisplaan annab vajalikus mahus teavet hoones varjumise korraldamise ja varjumiskindluse suurendamise kohta.

Punkti 4 kohaselt sätestatakse määruses varjumiskoha kohandamise põhimõtted, lähtudes sellest, et määruses sätestatu järgimisel on inimestele varjumiskohas tagatud kaitse vähemalt lenduvate kildude eest.

Eelnõu §-ga 2 sätestatakse käesolevas määruses kasutatavad terminid.

Punkti 1 kohaselt mõistetakse **hoone suletud netopinna** all hoone suletud netopinda majandus- ja taristuministri 05.06.2015. aasta määruse nr 57 „Ehitise tehniliste andmete loetelu ja arvestamise alused“ (edaspidi *määrus nr 57*) tähenduses. Määruse nr 57 lisa 1 kohaselt on varjendi suuruse arvutamisel lubatud suletud netopinnast teha mahaarvamisi, kuid see ei muuda suletud netopinna käsitlust. Määruse kohaselt lähtutakse varjendi tegeliku varjumispinna arvutamisel suletud netopinnast, mis on saadud määruse nr 57 lisa 1 kohaselt. See tähendab, et on tehtud juba varasemad mahaarvamised, mida määrus nr 57 käsitleb, varjendi tegeliku varjumispinna suuruse arvutamiseks on lubatud omakorda sellest suurusest teha määruse eelnõu lisas 1 toodud hoone osade mahaarvamised. Seega ei pea projektis näitama mitut suletud netopinda.

Punkti 2 kohaselt on **hoone varinguala** horisontaalprojektsioonis hoone ümber olev ala, mille laius hoone maapealse osa välispiirist on üks kolmandik hoone maapealsest kõrgusest. Tegemist on hoone ümbruses asuva ohualaga, kus varingu korral võib olla raskendatud iseseisev väljumine varisenud hooneosade tõttu.

Punkti 3 kohaselt on **varjendi piirdekonstruktsioon** hoone osa, mis moodustab varjendi väliskonstruktsiooni ja on projekteeritud taluma olenevalt varjendi klassist määruse § 4 lõikes 2 või 3 nimetatud lööklainest põhjustatud koormust. V1-klassi varjendi piirdekonstruktsioon peab taluma lööklainest põhjustatud koormust vähemalt 100 kN/m² ja V2-klassi piirdekonstruktsioon vähemalt 200 kN/m². Piirdekonstruktsioon on varjendi kaitsevõime tagamisel keskse tähendusega, mistõttu on sellele kehtestatud koormustaluvuse nõuded ning ka piirdekonstruktsioonis asuvate avatäidete (eelkõige varjendi kaitseuks ja luugid) ja läbiviikude (varjendi ventilatsioonisüsteemiga seotud elemendid) nõuded.

Punkti 4 kohaselt on **varjendi kaitseuks** varjendi piirdekonstruktsioonis asuv uks, mis suletuna tagab varjendi kaitse välisohu eest sarnaselt varjendi piirdekonstruktsiooniga, mille kaudu toimub varjendisse sisenemine ja väljumine ning mis avaneb üldjuhul varjendist väljapoole. Varjendi kaitseuks kaitseb inimesi plahvatuses põhjustatud lööklaine, lenduvate esemete ja saastunud välisõhu eest. Varjendi kaitseuks peab olema spetsiaalselt varjendis kasutamiseks toodetud ja vastava klassi järgi sertifitseeritud. Turul on kättesaadavad Soome tootjate kaitseuksed ja ka Eesti ettevõtjad on valmis tootma nõuetele vastavaid uksi. Üldjuhul on suure

koormuse vastuvõtmiseks ette nähtud ukсед väljapoole avanevad. Kuigi ukselehe tugevus võib mõlemas suunas olla sarnane, sõltuvad avanemissuunast ukse kinnitamise viis ja koormuse ülekandumine seinale.

Punkti 5 kohaselt on **varjendi lüüs** varjendi osa, näiteks sulgetelk või -ruum, millega takistatakse varjendi kaitseukse avamisel välissaaste sattumist varjendisse ja mis asub kaitseukse taga, varjendi piirdekonstruktsiooni sees. Lüüs ja selle vajalikud komponendid, sealhulgas ülerõhuklapid, peavad olema toodetud varjendis kasutamiseks. Varjendi lüüs võimaldab inimesel enne varjendisse sisenemist eemaldada endalt välisõhu saaste ja takistada saaste levikut varjendisse. Olenevalt varjendi suurusest ja kaitseklassist võib lüüs olla kergema konstruktsiooniga sulgetelk või varjendisse kaitseukse taha projekteeritud eraldi ruum. Lüüs peab olema sertifitseeritud varjendikomponent, mis on testitud ülerõhu hoidmise, lekkekindluse ja rõhulainete taluvuse suhtes. Tegemist ei ole kahe ukse või telgilaadse ruumiga, vaid varjendi osaga, mis toimib koos varjendi kaitseukse ja sellega seotud rõhuelementidega. Varjendi sissepääsu juures paiknevad lüüsi toimimiseks vajalikud ülerõhuklapid, mis võimaldavad ukse avamisel säilitada varjendis kontrollitud ülerõhku ja takistada saaste sisenemist. Varuväljapääsudele neid komponente ei nõuta, kuna varuväljapääsu kasutatakse üksnes väljumiseks ning lüüsi rajamine ei ole seal tehniliselt vajalik ega otstarbekas.

Punkti 6 kohaselt on **varjendi sissepääsutee** osaliselt tugevdatud hoone osa, mis ulatub hoone välisuksest varjendi kaitseukseni. Sisuliselt tähendab see hoone sees paiknevat käiguteed, mille kaitseukse avanemist võimaldav osa on tugevdatud. Sissepääsuteeks loetakse seega hoones läbitavat teekonda, mis algab hoone peauksest või muust välisuksest ning lõppeb varjendi kaitseuksega. Sissepääsuteele kehtestatakse osaline lisakoormuse kandmise nõue, et ka kõige ebasoodsamate asjaolude kokkulangemisel oleks võimalik varjendi kaitseust avada. Varjendi sissepääsutee loetakse ühtlasi väljapääsuteeks, kuna hoone kahjustamata jäämisel saab sama teed kasutada peamise väljumisteena varjendist.

Punkti 7 kohaselt on **varjendi tegelik varjumispind** varjendi piirdekonstruktsiooni sees asuv inimeste viibimiseks ettenähtud ala, mille hulka ei arvestata muid varjendis olevaid pindu, näiteks seadmete ja vahendite hoiualad ning ruumid, mis on inimeste viibimiseks sobimatud. Tegelik varjumispind on varjendi suuruse arvutamise alus ja näitab, kui suur hulk inimesi saab varjendis varjuda. Ühe varjendis viibija kohta tuleb tagada vähemalt 0,75 ruutmeetrit põrandapinda, mille hulka ei arvestata muude varjendis paiknevate seadmete ega ruumide pinda. Kõik muud seadmed ja ruumid arvestatakse tegelikule varjumispinnale lisaks. Varjendi tegelik varjumispind ei saa olla väiksem kui 15 ruutmeetrit, mis võimaldab varjumist 20 inimesele ning tagab piisava õhuvahetuse ja ruumi vajalike seadmete ja varustuse jaoks.

Punkti 8 kohaselt on **varjendirühm** mitmest sama kaitseklassiga varjendist koosnev hoone osa, mis on ette nähtud kuni 360 inimese varjumiseks. Eelnõu kohaselt on lubatud rajada ühe suurema varjendi asemel mitu sama klassi väiksemat varjendit tingimusel, et nende tegelik varjumispind vastab kuni 360 inimese varjumiseks vajalikule pinnale. Täpsemad selgitused on esitatud vastavas sättes (§ 5 lõige 5).

Punkti 9 kohaselt on **varjendi varuväljapääsutee** tugevdatud hoone osa, mida kasutatakse varjendist väljumiseks olukorras, kus muu väljapääsu kasutamine ei ole võimalik.

Varuväljapääsutee on otseselt seotud inimeste ohutusega ja sellele on määruses kehtestatud eraldi nõuded (vt § 8 lõiked 4–11).

Punkti 10 kohaselt on **varjendi varuväljapääsutee sisemine pääs** üldjuhul sissepoole avanev uks või luuk, mille kaudu on võimalik varjendist väljuda varuväljapääsutee juhul, kui kaitseukse avamine on takistatud või sissepääsutee kasutamine ei ole võimalik. Tegemist on vahetult varjendist avatava ukse või luugiga, mille kaudu pääseb varuväljapääsuks mõeldud hoone osasse.

Punkti 11 kohaselt on **varjendi varuväljapääsutee välimine pääs** varuväljapääsutee lõpuosa, mille kaudu on võimalik üldjuhul väljuda hoone varingualast ja mis tavaolukorras võib olla suletud. Varuväljapääsutee välimine pääs on uks või luuk, mis avaneb üldjuhul väljapoole ja mille kaudu on võimalik väljuda varuväljapääsuteelt või varjendist vabasse õhku. Selle kaudu peaks saama väljuda hoone varingualast, mistõttu paikneb see üldjuhul hoonest eemal, kuid eelnõu § 8 lõigetes 5 ja 6 on sätestatud ka tingimused, mille korral võib välimine pääs avaneda hoone varingualasse.

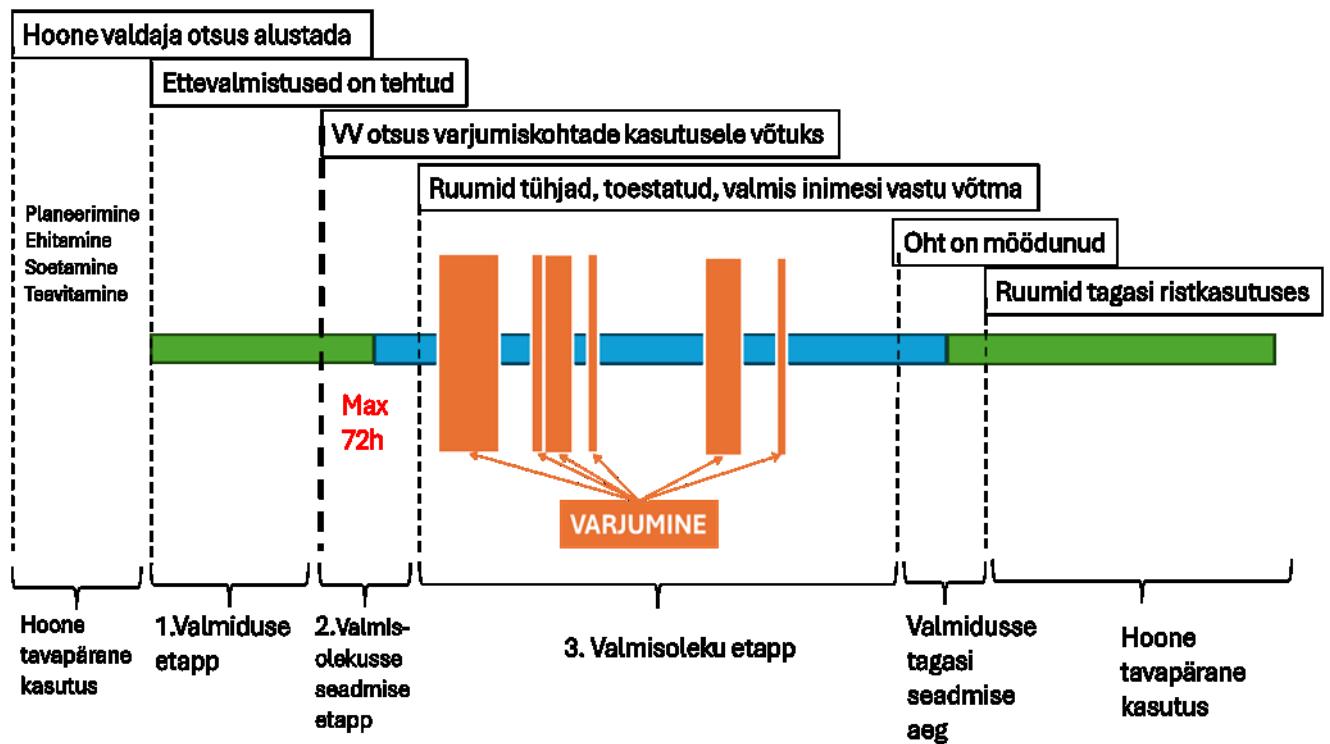
Punkti 12 kohaselt on **varjendi ventilatsioonisüsteem** seadmete, filtrite, torustike ja muude osade kogum, mille eesmärk on takistada õhurõhu järsku muutust varjendis ja saastunud välisõhu sattumist varjendisse, tagades varjendis viibijatele ühtlase filtreeritud välisõhu jaotuse. Ventilatsioonisüsteem peab tagama, et kogu varjendis viibimise aja on seal viibijatel piisavas koguses puhast ja värsket õhku. Ventilatsioonisüsteemi keskne osa on ventilatsiooniseade, mis tagab värsket õhu pealevoolu ning mille osad on muu hulgas spetsiaalsed filtrid ja klapid, mis takistavad õhusaaste jõudmist varjendisse. Ventilatsiooniseade koos osadega peab sobima varjendis kasutamiseks, et tagada seadme ja selle osade sobivus varjendile.

Eelnõu §-ga 3 sätestatakse varjumise korraldus hoones.

Lõike 1 kohaselt eristatakse varjumise korraldamisel hoones järgmisi etappe: valmiduse etapp, valmisolekusse seadmise etapp ja valmisoleku etapp.

Näitlikult saab varjumiseks valmistumist illustreerida järgmise joonisega:

Varjumisvõimaluste tagamise etapid

Lõigetes 2–4 kirjeldatud etapid saab kokku võtta järgmiselt:

- 1) Valmiduse etapp – riigis valitseb tavapärase olukord ja toimub igapäevane tegevus. Selles etapis on tegevuse peamine eesmärk tagada varjendi või varjumiskoha korrashoid ja kontroll.
- 2) Valmisolekusse seadmise etapp – pärast Vabariigi Valitsuse vastava otsuse tegemist kuni 72-tunnine periood, mille jooksul valmistatakse varjend või varjumiskoht ette varjumise tagamiseks. Rakendatakse ettevalmistavaid tegevusi, mille eesmärk on kohandada varjend või varjumiskoht varjumiseks sobivaks, sealhulgas kaetakse aknad, seatakse töökorda generaator (sh tagatakse kütusevaru), valmistatakse ette käimlad ja tehakse muud vajalikud toimingud.
- 3) Valmisoleku etapp – varjend/varjumiskoht on eesmärgipäraseks kasutuseks ette valmistatud ja valmis varjujaid vastu võtma ning neile on tagatud ööpäevaringne varjumisvõimalus.

Lõike 5 kohaselt on varjendisse ja varjumiskohta lubatud juht-, teenistus- või abikoerad. Juht-, teenistus- või abikoerad on nende kasutajate abistajad, kelle kohalolek on inimeste ohutuse tagamiseks hädavajalik, ja nad on dresseeritud stressirohkes olukorras hakkama saamiseks.

Lõike 6 kohaselt tohib avalikku varjendisse või varjumiskohta kaasa võtta väikeloomi ja linde kohase puuri, kasti, suukorvi või rihmaga ning mitteavalikus varjendis või varjumiskohas lahendatakse väikeloomade ja lindude kaasavõtmine hoone varjumisplaanis. Näiteks Soomes eeldatakse, et lemmikloomad jäetakse elukohtadesse ja nende eest hoolitsetakse vastavalt vajadusele. Avalikesse varjenditesse tohib lemmikloomi kaasa võtta samadel põhimõtetel nagu ühistranspordis – lemmikloomad ei tohi tekitada teistele lisaohu. Võimalust mööda kasutatakse

transpordipuure ja suukorve, ollakse valmis loomade järel koristama ning tagatakse neile vajalik söök ja jook.

Lahendus, kus varjendisse on lubatud kaasa võtta väikeloomi, võib tekitada probleeme inimestele, kellel on kasside või koerade vastu allergia ja kes viibivad samuti varjendis. Sellised olukorrad tuleb lahendada jooksvalt ja juhtumipõhiselt. Kui tegemist on suurema varjendiga, saab väikeloomad ja nende omanikud paigutada eraldi ruumi või vastupidi ning ruum eraldatakse allergikutele. Lahendus sõltub konkreetsest olukorrast.

Mitteavalikesse varjenditesse ja varjumiskohtadesse lemmikloomade kaasavõtmine kajastatakse hoone varjumisplaanis.

Eelnõu teise peatükiga sätestatakse nõuded varjendile.

Eelnõu §-ga 4 sätestatakse varjendi klassid ja nendega seotud nõuded. Nõuete aluseks on võetud Soomes varjendite kohta kehtivad parameetrid ning teatud juhtudel on neid leevendatud, arvestades soovitud kaitsetaset ja kaasnevaid kulusid.

Juhul, kui soovitakse rajada varjend, mis ületab järgnevalt nimetatud parameetrid, ehk rohkem kui 1000 inimesele, käsitatakse seda erijuhuna. Samas on võimalik ühe suure varjendi asemel rajada mitu väiksemat varjendit, mille puhul saab lähtuda määruses sätestatud nõuetest.

Lõike 1 kohaselt jaotatakse hoonesse rajatavad varjendid kahte klassi, lähtudes inimeste arvust varjendis ning varjendi suuruselt ja konstruktsioonide tugevusest, mis erinevad koormuse taluvuse poolest. Klassidesse jaotamise aluseks on võetud Soome kogemus erisusega, et V1-klassi varjendi miinimumsuurus on Eestis viis ruutmeetrit väiksem ja sellise suurusega varjend tagab sobiva koha varjumiseks 20 inimesele. Varjendi rajamisega kaasnevad kulud Eestis ei erine Soome miinimumvarjendi rajamise kuludest.

Hoonesse rajatava varjendi klassi määramisel võetakse aluseks tegeliku varjumispinna suuruse määramise arvutus, mis on toodud määruse lisa 1, ja vajaduse korral ka nende inimeste arv, kellele tuleb vahetu kõrgendatud ohu korral tagada varjumisvõimalus. Hooneteks, kus varjumisvõimalus tuleb tagada vähemalt 80 protsendile hoonesse projekteeritud inimestele, loetakse määruse lisa 1 kohaselt kinnipidamisasutused, hoolekande- ja meditsiinasutused ning haridusasutused. Asudes hoonet projekteerima, valitakse varjendi klass, kui lähteülesandena on teada hoone kasutusotstarve, selle suurus ja hoone tavapärase kasutajate arv. Seejuures tuleb arvestada, et varjendi tegelik varjumispind ei saa olla väiksem kui 15 ruutmeetrit.

Määruse lisa 1 on nimetatud hooned, mille puhul arvestatakse tegelik varjumispind nende inimeste hulga järgi, kellele tuleb vahetu kõrgendatud ohu korral tagada varjumine, ja hooned, mille puhul saadakse varjendi tegelik varjumispind kindlaksmääratud protsendina hoone suletud netopinnast. Samuti on alati võimalik rajada mitu väiksemat varjendit, koondada need varjendirühmaks või paigutada hoone eri osadesse vastavalt hoone omaniku tellimusele ja koostööle projekteerijaga. Soome praktikas on esinenud juhtumeid, kus ühe S2-klassi varjendi asemel on rajatud 11 S1-klassi varjendit. Seega on projekteerimisel võimalik paindlikult valida varjendi klassi, hulka ja asukohta.

Lõigetega 2 ja 3 selgitatakse V1- ja V2-klassi varjendite olemust. Varjendi klasside jaotus rajaneb põhimõttel, et V1-klassi varjendi konstruktsioonid peavad taluma lööklainest põhjustatud koormust vähemalt 1 Bar või 100 kN/m^2 ja V2-klassi varjendi konstruktsioonid vastavalt vähemalt 2 Bar või 200 kN/m^2 . Seega on määruses kasutatav kN/m^2 ehitusvaldkonna standardne koormusühik ja füüsikaliselt võrdeline rõhuühikuga kPa ($1 \text{ kN/m}^2 = 1 \text{ kPa}$).

Eelnõu §-s 4 toodud koormus on varjendiklassi minimaalne arvutuslik lööklainesurve. Juhime tähelepanu sellele, et käesoleva eelnõu §-ga 7 sätestatakse konkreetsete konstruktsioonelementide kohta kehtivad erikoormused, mis võivad olla klassi miinimumnõudest suuremad olenevalt elemendi funktsioonist ja ohutustaseme vajadusest. V1-klassi varjendi tegelik varjumispind on vähemalt 15 ruutmeetrit, selle piirdekonstruktsioon talub lööklainest põhjustatud koormust vähemalt 100 kN/m^2 ning see on ette nähtud kuni 180 inimesele. Soome kogemus näitab, et ligikaudu 90 protsenti varjenditest on võimalik rajada selliste parameetritega. Seda toetab ka põhimõte, et ühe V2-klassi varjendi asemel on lubatud rajada mitu V1-klassi varjendit.

V2-klassi varjendi tegelik varjumispind on vähemalt 15 ruutmeetrit, selles tagatakse tegelik varjumispind üle 180 inimesele (alates 181-st) ja kuni 1000 inimesele ning selle piirdekonstruktsioon talub lööklainest põhjustatud koormust vähemalt 200 kN/m^2 . V2-klassi varjendi tegelikule varjumispinnale ei ole seatud maksimumsuurust, kuid arvestada tuleb, et üle 1000 inimese ühte asukohta koondamine ei ole ohutu. Seega, mida rohkem on väiksemaid varjendeid, seda hajutatumalt on inimesed paigutatud ja seda parem on nende kaitstud. Seetõttu ei ole otstarbekas rajada väga suure mahutavusega V2-klassi varjendeid.

Eelnõuga kehtestatakse tegelikule varjumispinnale piirmäärad, kusjuures kõik muud varjendis põrandapinda vajavad komponendid arvestatakse sellele pinnale lisaks. Varjendi kogupind kujuneb tegelikust varjumispinnast ning seadmete, abiruumide ja muude vajalike pindade summast ning on Soome kogemuse põhjal üldjuhul ligikaudu 10–15 protsenti suurem kui tegelik varjumispind (näiteks 15-ruutmeetrise varjendi puhul võib see protsent olla suurem). Varjendi töörühmas tehtud arvestuse kohaselt sobib 15-ruutmeetrine varjend varjumiseks kuni 20 inimesele ning seal on mõistlike kulutustega tagatud piisav värske õhu olemasolu ja muud vajalikud olmetingimused. Väiksema tegeliku varjumispinnaga varjendi puhul on vajalike lisaseadmete, näiteks ventilatsioonisüsteemi ja varuväljapääsutee, ning muu varustuse, samuti olmeala või tualeti rajamise maksumus samaväärne suurema varjendi omaga. Seega oleks väiksema kui 15-ruutmeetrise tegeliku varjumispinnaga varjendi rajamise kulu ebaproportsionaalne võrreldes nende inimeste arvuga, kes seal kaitset saaksid.

Varjend ise võib olla erikujuline, mis aitab tagada konstruktsioonilise tugevuse ka suuremate varjendite puhul. Hajutatavuse lubamine võimaldab rajada mitu väiksemat varjendit, kusjuures varjendi sees tuleb vajaduse korral tagada eraldatud ruumid vajalike vaheseinte abil.

Tegelik varjumispind peab varjumise ajal olema vähemalt 0,75 ruutmeetrit inimese kohta (eelnõu § 6 lõige 3).

Varjendi klassi valikul saab juhinduda sellest, kas on optimaalne rajada näiteks üks V2-klassi varjend või mitu V1-klassi varjendit. Valik sõltub inimeste arvust ja nende tegelikust ruumivajadusest. Näiteks haiglates on varjendis vaja tagada liikumisvõimalus ratasvooditega,

mistõttu ei pruugi 0,75 ruutmeetrit põrandapinda inimese kohta olla piisav. Sel juhul võiks minimaalne kavandatav põrandapind olla ligikaudu 2,1 ruutmeetrit inimese kohta (Soomes on see näiteks alates 1,5 ruutmeetrist). Täpsemad suunised varjendite tegeliku varjumispinna arvutamiseks on esitatud määruse lisas 1 ja koostatavas projekteerimisjuhendis.

Lõike 4 kohaselt sätestatakse varjendi rajamise kohustusega hoonete täpsem loetelu kasutusotstarbe ja kasutajate arvu järgi määruse lisas 1. HOS-is sätestatakse üldised suunised hoonetele, kuhu tuleb rajada varjend peamise kasutusotstarbe ja suuruse järgi, kuid varjendi rajamise kohustusega hoonete täpsem loetelu on esitatud määruse lisas 1.

Kasutusotstarbest lähtumine tähendab muu hulgas seda, et varjendi suuruse arvutamisel võetakse arvesse hoone eri osade erinevat kasutusotstarvet või -viisi. Näiteks kui hoone peamine kasutusotstarve on büroohoone, kuid hoonesse on kavandatud ka ruumid toitlustusasutusele ja lastehoiule, lähtutakse varjendi rajamise kohustuse määramisel hoone peamisest kasutusotstarbest, kuid arvesse tuleb võtta ka hoone teiste osadega seotud nõudeid. Määruse lisa 1 käsitluse kohaselt sõltub büroohoonesse ja seal olevasse toitlustusasutusse rajatava varjendi tegelik varjumispind hoone suletud netopinnast ning lasteaia puhul hoone kasutajate arvust lisas 1 toodud ulatuses. Seega lähtutakse varjendi rajamisel nii hoone kui ka terviku kasutusotstarbest ning selle eri osade kasutusotstarbest ja teatud juhtudel ka kasutajate arvust.

Eelnõu §-ga 5 sätestatakse varjendi asukoha ja projekteerimise nõuded. Kuna varjendeid on võimalik rajada ka rühmana, kohaldatakse sellisel viisil rajatavatele varjenditele samuti nimetatud sätetes toodud varjendi asukoha nõudeid.

Lõike 1 kohaselt võib varjendi rajada hoone osana või eraldiseisva hoonena ja täielikult või osaliselt maa-alusena või hoone esimesele korrusele. Niisugune käsitus annab projekteerijatele suurema paindlikkuse sobiva asukoha leidmisel hoones või selle lähedal.

Varjend ei ole tühi hoone või hoone osa. Sellesse võib projekteerida näiteks koosolekuruumi, võimla, tööõpetuse klassi või muu sarnase ruumi, tingimusel et seda on võimalik vajaduse korral kolme tööpäevaga varjendina kasutusele võtta. Varjendi saab rajada täielikult või osaliselt maa alla või hoone esimesele korrusele. Sõltumata valitud asukohast peavad olema täidetud kõik koormus- ja muud nõuded.

Sõltumata varjendi klassist kehtib põhimõte, et kui varjendi rajamisel eelistatakse maapealset lahendust hoone esimesel korrusel, tuleb arvestada, et maapealne varjend eeldab sarnaselt maa-alusega kaitset plahvatuse ning sellega kaasneva lööklaine, laialipaiskuva eseme ja õhusaaste eest.

Täpsemad juhised varjendi asukoha valiku ja vajalike arvutuste kohta esitatakse projekteerimisjuhendis.

Lõike 2 kohaselt võib varjendi projekteerimisel ja ehitamisel juhinduda asjakohasest Eesti, Euroopa või rahvusvahelisest standardist või juhendmaterjalist, eeldusel et määruse nõuded on täidetud. Selline võimalus on jäetud eelkõige põhjusel, et määrusega antakse varjendile üldised

nõuded, millele varjend peab vastama, samas kui standardites võivad olla esitatud sobivad tehnilised lahendused nende nõuete täitmiseks.

Sisuliselt tähendaks see võimalust kasutada Euroopa Liidu või Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriigis kehtivaid varjendinõudeid või Euroopa standardiorganisatsiooni rahvusvaheliselt tunnustatud standardit. Samas ei välista selline sõnastus ka näiteks Ühendkuningriigi või Ameerika Ühendriikide standardite kasutamist, juhul kui need vastavad eelnõu nõuetele.

Silmas tuleb pidada, et kui projekteerija on aluseks võtnud näiteks Soomes, Rootsis või Šveitsis kehtivad varjendi nõuded, tuleb ehitusloa andjale esitada projekteerimisel kasutatud alusdokumendid. Kui nende alusel on täidetud käesoleva määruse miinimumnõuded, loetakse varjend nõuetele vastavaks. Samuti saab projekteerimisel kasutada European Committee for Standardizationi (Euroopa standardikomitee, CEN) või International Organization for Standardizationi (rahvusvaheline standardiorganisatsioon, ISO) kehtestatud varjendi standardeid või tehnilisi spetsifikatsioone. Näiteks võib tuua standardi EVS-EN 22359 „Security and resilience - Guidelines for hardened protective shelters“ (ISO 22359) ja tehnilise spetsifikatsiooni ISO/TS 22359 „Security and resilience - Hardened protective shelters - Part 2: Requirements for shelter protective equipment“.

Enne käesoleva eelnõu jõustumist koostatud ehitusprojektid, milles on kasutatud muud standardit või juhendmaterjali, on endiselt asjakohased.

Lõike 3 kohaselt tuleb varjendi rajamisel vältida varjendi võimalikku üleujutust või liigniiskuse kogunemist. See on eriti oluline niisketes piirkondades hoonete või varjendite rajamisel. Kui liigniiskuse kogunemist saab lahendada tehniliste vahenditega (näiteks niiskusimur, varundatud pumpamislahendus, küttelehendus või ventilatsioon), võib võimaliku üleujutuse vältimiseks rajada varjendi näiteks hoone esimesele korrusele. Seejuures tuleb arvestada, et üleujutust ja liigniiskust ei põhjusta ainult looduslikud tegurid, vaid need võivad tekkida ka hoone tehnosüsteemide purunemisel. Seetõttu tuleb vältida hoonest endast lähtuvaid üleujutusohte. Varjendiks kavandatud hoone osa igapäevane kasutamine võimaldab olukorda jälgida ja vajaduse korral niiskuse teket ennetada, samas tuleks püüda selliseid olukordi varjendi projekteerimise käigus arvestada.

Lõike 4 kohaselt ei tohi varjendi piirdekonstruktsioon ja juurdepääsuteed piirneda ruumidega, kus varjendi valmisoleku etapis on plahvatusoht või paikneb suures koguses vedelikku, näiteks basseinid või suured veehoidlad. Varjend on ette nähtud eelkõige kaitseks väljast lähtuva sõjalise rünnakuga kaasneva plahvatus- ja muu ohu eest, kuid samal ajal tuleb vältida hoonest endast lähtuvaid ohte varjendis viibijatele. Samas võib varjendi rajada ka hoone sellisesse ossa, kui hoone tavapärasest kasutusest tulenev plahvatus- või üleujutusohut on võimalik varjendi valmisoleku etapiks kõrvaldada, näiteks teisaldada plahvatusohtlik seade või ained või tühjendada basseini veest.

Lõike 5 kohaselt võib ühe suure varjendi asemel rajada mitu väiksemat sama klassi varjendit eeldusel, et nendes tagatakse tegelik varjumispind kuni 360 inimesele. Selline lahendus võib teatud juhtudel osutada ka majanduslikult otstarbekamaks, kuna kahe varjendi vahel on võimalik kasutada näiteks ühte piirdekonstruktsiooni seina.

Kahjuriski arvutuse põhjal on Soomes uuritud, kui suured võivad varjendid olla ja milline on nende vastupidavus laskemoonale. Uuringu tulemusel järeldati, et varjendeid saab rajada rühmana, kui tegelik varjumispind on kuni 270 ruutmeetrit. Rühmana varjendite rajamine vähendab kulusid. 270 ruutmeetrit tegelikku varjumispinda tagab varjumiskoha 360 inimesele.

Varjendirühmade omavaheline kaugus peab olema vähemalt 20 meetrit, mis tagab piisava hajutatuse ja suurendab ohutust. Täpsemalt kirjeldatakse selle lahenduse kajastamist projektis ja rakendamise võimalusi projekteerimisjuhendis.

Lõike 6 kohaselt võib mitme lähestikku asuva hoone kohta rajada ühise varjendi. Selle rajamisel tuleks lisaks käesoleva paragrahvi lõikele 7 nõude täitmisel arvestada, et ohusireeni kuulmise hetkest ei tohiks varjendisse jõudmise aeg ületada kolme minutit.

Lõike 7 kohaselt võib hoonete ühine varjend paikneda kaugeimast sellega seotud hoonest kuni 250 meetri kaugusel. Soome regulatsiooni järgi võivad varjendid üksteisest paikneda kuni 500 meetri kaugusel. Eestis oleme aluseks võtnud Ukraina kogemuse, kus hoonete ühise varjendi mõistlikuks kauguseks peetakse 250 meetrit. Sellega soovitakse tagada, et ka piiratud liikumisvõimega inimesed jõuaksid varjendisse. Kauguse arvestamisel mõeldakse vahemaad kaugeima hoone välisuksest kuni varjendi kaitseukseni mööda lühimat võimalikku liikumisteed. See tähendab, et liikumistee peaks kulgema selleks ettenähtud teid mööda ning vältima aedadest ja haljastusest tulenevaid takistusi, tagamaks võimalikult sujuvat ja kiiret liikumist.

Lõike 8 kohaselt tuleb mitme hoone kohta rajatud ühine varjend teha esimese hoone kasutusele võtmise ajaks.

Eelnõu §-ga 6 kehtestatakse varjendi suuruse määramise alused: kui suur peab olema tegelik varjumispind ning milliseid varjendi ruume ja pindu tegeliku varjumispinna hulka ei arvestata. Kuigi Soome S1-klassi varjendi standardis on määratletud tegeliku varjumispinna miinimumkõrgus (2,3 meetrit ning talade ja kommunikatsioonide all vähemalt kaks meetrit), ei kehtestata käesoleva eelnõuga vastavat nõuet. Kuna varjend on igapäevaselt kasutatava hoone osa, ei saa varjumispinna miinimumkõrgus olla madalam kui hoone tavapärase korruse kõrgus. Hoone kasutusotstarbe muutmisel on tegemist olemasoleva hoonega, millele ei laiene uue varjendi rajamise kohustus. Küll aga tuleb asjaolude muutumisel hinnata varjumise võimalusi ja sätestada sobiv varjumise korraldus.

Lõike 1 kohaselt moodustub varjendi kogupind varjendi tegelikust varjumispinnast ning pinnast, mis on ette nähtud käesoleva paragrahvi lõikes 7 nimetatud seadmetele ja muudele ruumidele. Keskse tähtsusega on varjendi tegelik varjumispind, millele on kehtestatud konkreetsed arvvaartused ja arvutamise juhised. Muude seadmete ja ruumide pind sõltub varjendis viibivate inimeste arvust ja valitud varjendi klassist. Seega ei ole võimalik kehtestada ühtset kindlat suurust, sest see võib olenevalt varjendist erineda. Seetõttu ei hinnata varjendeid kogupinna, vaid varjendi tegeliku varjumispinna alusel.

Näide varjendi tegeliku varjumispinna arvutamise kohta: 1500 ruutmeetri suuruse suletud netopinnaga hoones tuleb kahe protsendi nõude kohaselt rajada 30 ruutmeetri suuruse tegeliku varjumispinnaga varjend. Arvestades, et igale inimesele tuleb tagada 0,75 ruutmeetrit,

on selline varjend ette nähtud 40 inimesele (30/0,75). Varjendi tegelik kogusuurus sõltub seejuures hoone kasutusotstarbest ja kasutusrežiimist vahetu kõrgendatud ohu korral. Kui 1500-ruutmeetiline hoone on projekteeritud 100 inimesele ja seda kasutatakse ka vahetu kõrgendatud ohu korral samas mahus (nt hoolekandeesutus), on tegelik varjumispind 60 ruutmeetrit ($80 \times 0,75$).

Lisaseadmete ja -vahendite paigaldamiseks ning lisaruumide rajamiseks vajalik põrandapind arvutatakse lisaks tegelikule varjumispinnale. Nende pindade suurus võib sõltuda sellest, kui paljudele inimestele on varjend ette nähtud. Näiteks võib lüüsi ja ventilatsiooniseadme paigaldamiseks vajalik põrandapind olla vähemalt neli ruutmeetrit (1,5 + 2,5). Joogivee hoiustamiseks vajalik pind sõltub aga arvestusest, mille kohaselt peab varjendis olema iga tegeliku varjumispinna ruutmeetri kohta neli liitrit vett ööpäevas (12 liitrit iga tegeliku varjumispinna ruutmeetri kohta).

Lisas 1 on nimetatud hooned, mille tegelik varjumispind määratakse arvestusega 1 või 2 protsenti hoone suletud netopinnast, ja hooned, kus tuleb varjumiskoht tagada vähemalt 80 protsendile hoone kasutajatest. Kui võtta varjendi suuruse aluseks 1 või 2 protsenti hoone suletud netopinnast, võib see tähendada, et varjumiskoht saab tagatud näiteks 30, 50 või 100 protsendile hoone kasutajatest. Juhime tähelepanu, et igas sellises hoones võib varjendi suuruse arvutuses lähtuda ka maksimaalsest inimeste arvust, mis on sellesse hoonesse projekteeritud. Hooneteks, mille puhul tuleb kindlasti inimeste arvu arvestada ja tagada seal varjumise võimalus vähemalt 80 protsendile hoone kasutajatest, loetakse näiteks haiglat, hooldekodu, lasteaeda ja kooli, kuna nendes hoonetes viibivad inimesed ka vahetu kõrgendatud ohu korral.

Lõike 2 kohaselt lähtutakse varjendi tegeliku varjumispinna määramisel määruse lisast 1. See tähendab, et aluseks võetakse kindlaksmääratud protsent hoone suletud netopinnast, millest on maha arvatud määruse lisas 1 nimetatud hoone osad, või lisas 1 nimetatud hoonete puhul lähtutakse hoonesse projekteeritud inimeste arvust ja tagatakse hoones varjumise võimalus vähemalt 80 protsendile hoone kasutajatele.

Inimeste arvu tuleb kindlasti arvesse võtta hoonetes, kus inimesed võivad viibida ööpäev läbi ja nende iseseisev toimetulek on piiratud (nt hoolekandeesutused, haiglad ja kinnipidamisasutused), samuti hoonetes, mis peavad olema kasutuses ka vahetu kõrgendatud ohu korral (nt koolid ja lasteaiad). Muude hoonete puhul, kus hoone kasutajate arvu arvestamisel kujuneks varjend ebamõistlikult suureks, sest selles hoones ei pruugi vahetu kõrgendatud ohu korral olla nii palju inimesi, kes varjumisvõimalust vajavad, võib lähtuda üksnes määruses käsitatud hoone netopinna arvestusest.

Näiteks kaupluses, mis on tavaolukorras ette nähtud 1000 inimesele ja mille suletud netopind on 18 000 ruutmeetrit ning kus eelduslikult vahetu kõrgendatud ohu ajal ei viibi nii palju inimesi, saab määruse lisa 1 kohaselt kasutada järgmist mudelit: 2 protsenti hoone netopinnast annab tegeliku varjumispinna suuruseks 360 ruutmeetrit, mis sobib varjumiseks 480 inimesele. Sellisel juhul on hoone omanikul lubatud lähtuda varjendi rajamisel hoone netopinnast ja kajastada varjumisplaanis, et kaupluses on tagatud varjumisvõimalus 480 inimesele. Samuti on võimalik kaupluses vahetu kõrgendatud ohu korral piirata üheaegselt viibivate küllastajate arvu.

Koolihoones, mis on ette nähtud 1000 inimesele, tuleb lisaks hoone suletud netopinna alusel arvutatud varjumispinnale arvesse võtta inimeste arvu. Kui netopinna alusel arvutatud varjumispind on 360 ruutmeetrit ja see mahutab 480 inimest, tuleb ülejäänud 320 inimese jaoks (80 protsenti hoone kasutajatest) arvestada täiendav varjumispind. Kui igale inimesele tagada 0,75 ruutmeetrit varjumispinda, tuleb varjendi tegelikku varjumispinda suurendada 240 ruutmeetri võrra ning kokku on sellises koolihoones vajalik vähemalt 600 ruutmeetri suurune tegelik varjumispind, millele lisanduvad seadmete ja muude ruumide pinnad.

Arvestades Ukraina sõja kogemust, on võimalik hinnata, millistes hoonetes peaks kriisiolukorras tegevus jätkuma või milliseid hooned võib olla vaja ajutiselt kasutusele võtta, ning neid asjaolusid tuleb varjendi suuruse planeerimisel arvesse võtta.

Lõike 3 kohaselt tagatakse tegeliku varjumispinna määramisel iga inimese kohta vähemalt 0,75 ruutmeetrit põrandapinda. Tegemist on mitmes riigis kasutusel oleva arvestusliku suurusega, mis on end õigustanud nii ehitushinna kui ka optimaalse mahutatavuse seisukohalt. Samas tuleb haiglates, hooldekodudes või muudes hoonetes, kus inimeste olukorra tõttu on vaja tagada suurem varjumispind, tegelikku varjumispinda suurendada. Kõik sellised hooned ei pruugi olla tervishoiu- või sotsiaalhoolekande hooned. Need hooned võivad olla koolid, kus viiakse läbi õppetööd erivajadustega lastele, või asutuste juhtimiskeskonnad, kus on vaja liigutada mobiilseid akupankasid, või maa-alused varahoidlad. Tegeliku varjumispinna suurus sõltub ennekõike hoone kasutajate sihtrühmast.

Tegelik varjumispind ei ole väiksem kui 0,75 ruutmeetrit inimese kohta, kuid minimaalseks sobivaks suuruseks haiglates võib lugeda vähemalt 2,1 ruutmeetrit inimese kohta, et tagada pind elu ja tervise säilitamiseks vajalikele seadmetele ning vahenditele.

Suurema tegeliku varjumispinna vajadus võib tekkida ka juhul, kui haigla varjendis tuleb tagada operatsioonide tegemise võimekus. Samuti on suurem ruumivajadus seotud ratastoolide või ratasvooditega liikumise ning lamamisvõimaluse tagamisega. Kui varjend projekteeritakse näiteks 30 inimesele, võib tegelik varjumispind kujuneda järgmiselt: kümnele inimesele tagatakse ettenähtud põrandapind 0,75 ruutmeetrit inimese kohta, samal ajal võib samasse varjendisse ette näha järgmisele kümnele inimesele ühe ruutmeetri inimese kohta ja kümnele inimesele 2,1 ruutmeetrit. Sellisel juhul on minimaalne nõue kõigile täidetud, kuid tegelik varjumispind on summaarselt suurem. Niisuguse lahenduse kasutamine eeldab projekteerija ja hoone omaniku kokkulepet.

Lõike 4 kohaselt summeeritakse tegelik varjumispind mitme hoone kohta ühise varjendi rajamisel. See tähendab, et kui lähestikku asuvatele hoonetele rajatakse ühine varjend, tuleb selle tegeliku varjumispinna arvutamisel lähtuda hoonetele esitatavatest nõuetest nii, nagu kajastatakse määruse lisas 1. Kui näiteks soovitakse rajada ühine varjend kauplusele ja selle kõrval asuvale muuseumile, lähtutakse määruse lisa 1 kohaselt kaupluse puhul tegeliku varjumispinna arvutamisel 2 protsendist suletud netopinnast ja muuseumi puhul 1 protsendist suletud netopinnast ning rajatava varjendi tegelik varjumispind saadakse nende arvude summeerimisel.

Lõike 5 kohaselt ei summeerita tegelikku varjumispinda hoonetes, millel on samad kasutajad ja kuhu rajatakse ühine varjend. Näiteks võib ühe ettevõtte territooriumil paikneva büroo- ja

tootmishoone kasutajatele või koolihoone ja selle ühiselamule rajada ühise varjendi ning lähtuda põhimõttest, et mõlemat hoonet kasutavad samad inimesed. Tegelikku varjumispinna suuruse arvutamisel lähtutakse määruse lisa 1 toodud põhimõtetest ilma tulemusi summeerimata.

Lõike 6 kohaselt võib tegeliku varjumispinna summeerida erineva kasutusotstarbega hoone osade korral, kui nende puhul on ette nähtud erinev tegeliku varjumispinna suuruse arvestus. See tähendab, et ühe hoone puhul, millel on erineva kasutusotstarbega osad, võib hoone jaotada osadeks ning arvutada iga osa kohta määruse lisa 1 kohase tegeliku varjumispinna suuruse. Saadud tulemust saab kasutada hoonesse rajatava varjendi tegeliku varjumispinna suuruse arvutamiseks. Näiteks kui kaubandushoone 10 000-ruutmeetrisest suletud netopinnast moodustavad laod 45 protsenti, rajatakse varjend kaubandushoone parameetrite alusel, sest laole ei tule lisa 1 kohaselt varjendit rajada.

Kui hoone kasutusotstarvet muudetakse, on tegemist olemasoleva hoonega, millele ei laiene uue varjendi rajamise kohustus. Küll aga tuleb asjaolude muutumisel hinnata varjumisvõimalusi ja sätestada sobiv varjumise korraldus. Kui hoonetele määratakse uus kasutusotstarve, ei tähenda see ümberehitust ega lammutamist, ja varjumisvõimalus tagatakse suuremale arvule inimestele ning sellekohane teave kajastatakse varjumisplaanis.

Lõikes 7 on nimetatud varjendi alad ja ruumid, mida tegeliku varjumispinna hulka ei arvestata. Reguleerimine sarnaneb Soomes kehtivate nõuetega, erisused on detailides. Nimetatud pinnad tuleb vajaduse korral projekteerida varjendi piirdekonstruktsiooni sisse lõike 8 kohaselt, kuid neid ei kasutata varjumiseks. Lisaks tegelikule varjumispinnale tuleb projekteerida põrandapind lüüsi, ventilatsiooniseadmete, esmaabiruumi, varuenergiaallika ja tualeti jaoks ning olmealale, kus paikneb töötasapind või mis on eraldi ruum. Olmeala tähendab vähemalt töötasapinda, mille kõrval on pistikupesad ja mille peal saab vajaduse korral vett soojendada või toitu ette valmistada. Tavaolukorras võib töötasapind ruumi säästmiseks olla klapina seinatasapinnas või teisaldatav. Lisaks ei loeta tegeliku varjumispinna hulka muud ala või ruumi, kus inimene ei saa pikka aega turvaliselt viibida. Sellisteks varjendi osadeks saab pidada ruume, mille kõrgus on alla 1,6 meetri või laius alla kahe meetri, alad, kuhu on paigutatud seadmed või vahendid või kus liiguvad uksed või kus inimene ei saa tegelikkuses turvaliselt viibida. Seega, varjendi sellised kohad, kus lagi on liiga madal või ruum liiga kitsas, et inimene saaks seal ohutult olla, saab küll varjendisse rajada, kuid neid ei loeta tegeliku varjumispinna hulka.

Eelnõu §-ga 7 sätestatakse nõuded varjendi konstruktsioonidele.

Lõike 1 kohaselt võib varjendi piirdekonstruktsioon olla osa hoone kandvast konstruktsioonist ja üldjuhul rajatakse piirdekonstruktsioon raudbetoonist. See ei tähenda, et varjendit ei või rajada eraldiseisvana. Kui varjend soovitakse paigutada maa alla, saab see olla nii eraldiseisev kui ka osa hoonest.

Raudbetooni kasutamine piirdekonstruktsioonis on siinkohal pigem reegel, kuid sättega jäetakse võimalus kasutada ka muid materjale, näiteks graniiti või paekivi, kui see on võimalik. Muude materjalide kasutamisel tuleb tagada samaväärne vastavus varjendi piirdekonstruktsioonidele esitatavatele tugevus- ja koormusnõuetele.

Lõike 2 kohaselt ei ole varjendiks rajatud hoone osa tavapärase kasutuse ajal lubatud nõrgestada varjendi piirdekonstruktsiooni. Nõude eesmärk on tagada, et kogu hoone kasutusaja jooksul säilib varjendi monoliitsus, kaitsevõime ja konstruktsiooniline terviklikkus. Tegemist ei ole siiski absoluutse keeluga teha piirdekonstruktsioonides läbiviike. Keeld on nõrgestada piirdekonstruktsioone, mistõttu on teatud juhtudel lubatud piirdekonstruktsiooni läbivad tööd, näiteks ventilatsioonisüsteemi vahetamisel. Sellised tööd tuleb kajastada ehitusprojektis või projekti muudatustes ning tööde tegemise järel peab olema jätkuvalt tagatud varjendi terviklikkus ja kaitsevõime.

Lõike 3 kohaselt ei ole varjendis lubatud kasutada ehituslikke lahendusi, nagu müüritisi, muid konstruktsioone või viimistluskihte, mis tugeva vibratsiooni korral võivad varjendis viibijaid ohustada. See tähendab, et nii konstruktsioonides kui ka viimistluses ei tohi varjendis kasutada materjale, mis vibratsiooni mõjul murduvad, eralduvad või tekitavad ohtlikku tolmu. Samas ei ole selliste lahenduste kasutamine hoone tavapärasel kasutusel keelatud, kuid varjendi kasutuselevõtmisel tuleb need materjalid eemaldada.

Näiteks võib varjendiks rajatud hoone osas olla tavapärasel kasutusel saun, kuid varjendina kasutades ei tohi seal olla klaasust või ripplage ega muid elemente, mis ei ole ette nähtud ohutuks kasutamiseks tugeva vibratsiooni korral. Erinevat tüüpi lisaosade tuleb varjendis viibijatele vältida.

Lõike 4 kohaselt peab pinnasele toetuv raudbetoonpõrand varjendis olema vähemalt 150 millimeetri paksune või tuleb muu materjali kasutamisel tagada samaväärne kaitse. Raudbetoon tagab sellise paksusega piisava tugevuse ja koormuskindluse. Muu materjali kasutamisel tuleb tagada, et ka selle paksus ja omadused annavad samaväärse kaitse. Erisusi V1- ja V2-klassi varjendis pinnasele toetuva raudbetoonpõranda paksuse puhul ei tehta, kuna selliselt paigaldatud põrand ei pea vastu võtma erakorralisest koormusest tulenevat survet. Kui varjendi põrand ehitatakse kokku varjendi seintega ja moodustatakse üks ühiselt töötav ruumiline konstruktsioon (näiteks veetihe maa-alune korrus või nõrkadele pinnastele rajatud plaatvundament), on põranda paksus juba oluliselt suurem.

Lõike 5 kohaselt peab V1-klassi varjendi piirdesein, lagi ja alt avatud põrand raudbetoonkonstruktsiooni korral olema vähemalt 300 millimeetri paksused ja V2-klassi varjendi vastavad konstruktsioonid vähemalt 400 millimeetri paksused. Nõude täitmine tagab ühtlasi varjendi kiirguskaitse, mistõttu ei ole sel juhul eraldi kiirguskaitset vaja arvutada.

Väiksema paksusega piirdekonstruktsioon, näiteks 200 millimeetrit, võib küll tagada plahvatuse mõju vastase kaitse, kuid sellisel juhul tuleb kiirguskaitse saavutamiseks rakendada täiendavaid lahendusi. Erandiks on pinnasele toetuv põrand, mis peab mõlema klassi varjendis olema vähemalt 150 millimeetri paksune, kuna see tagab oma eripära tõttu nõutava kaitsetaseme. Kõik piirdekonstruktsioonis olevad avatäited peavad taluma neile nõutud erakorralisi koormusi, mis on nimetatud järgmistes lõigetes.

Lõigetes 6 ja 7 on sätestatud erakorralised koormused, mida tuleb varjendi piirdekonstruktsiooni ja selle avatäidete projekteerimisel arvestada. V1- ja V2-klassi varjenditele esitatakse erinevad koormusnõuded (vt § 4 lõiked 2 ja 3), mistõttu tuleb ka erakorralisi koormusi arvutada erinevatel alustel. Sätetes on tegemist erakorraliste koormuste

miinimumväärtustega, projekteerimisel on lubatud kasutada ka suuremaid ekvivalentkoormusi. Erakorralise koormuse all peetakse määruses silmas staatilist koormust, mis on lööklaine mõjust tulenevate koormuste staatiline ekvivalent.

Alarõhukoormus määruse käsitluses on piirdekonstruktsiooni tagasiliikumise ehk paisumise vastupidise liikumise koormus peale plahvatust. Kaitseuksele ja muudele läbiviikudele (nt klapid, luugid) esitatakse kõrgemad koormusenõuded, kuna need nõrgestavad oma olemuselt piirdekonstruktsiooni. Kõrgem koormusenõue võimaldab koormuse osalist hajumist piirdekonstruktsioonile ning tagab nende kohtade piisava tugevuse ja vastupidavuse.

Kui varjend rajatakse maapealse või eraldiseisva ehitisena, on soovitatav see täiendavalt ankurdada, et tagada vastupidavus erakorralistele koormustele. Pinnasele toetuvale põranda puhul erakorralist koormust ei arvestata ja seetõttu ei ole seda sätetes eraldi nimetatud.

Täpsemad suunised erakorraliste koormuste arvutamiseks kirjutatakse varjendite projekteerimisjuhendisse.

Lõike 8 kohaselt peab varjendi piirdeseina, lae ja alt avatud põranda puhul raudbetooni asemel muu materjali kasutamisel konstruktsioon vastama lõigetes 6 või 7 toodud koormustele. Seega tuleb arvesse võtta nii tavakoormusi kui ka erakorralisi koormusi tagamaks varjendi vajalik tugevus ja vastupidavus. Lõikes 5 nimetatud raudbetoonist varjendi piirdeseina, lae ja alt avatud põranda paksused tagavad ühtlasi kiirguskaitse, mistõttu sellele ei ole määruses eraldi piirmääratoodud. Muu materjali kasutamisel tuleb kiirguskaitse vajadust vastavalt arvesse võtma. Täpsemad arvutused tuuakse projekteerimisjuhendis.

Lõike 9 kohaselt ei tohi hoones kasutatavad kütte-, vee-, ventilatsiooni- ja elektritransiidtrassid, mis ei teeninda varjendiks rajatud hoone osa, läbida varjendi piirdekonstruktsioone. See tähendab, et hoone tavakasutust teenindavad, kuid varjendiga mitteseotud trassid peavad paiknema täielikult väljaspool varjendi piirdekonstruktsioone. Varjendit teenindavad trassid varustavad otseselt varjendit, neid on võimalik varjendi režiimis kasutada või need on vajalikud varjendi toimimiseks. Näiteks on lubatud projekteerida varjendi ventilatsioonisüsteemi läbiviigud varjendi piirdekonstruktsioonidest. Kui varjendis saab süsteemi ise kontrollida (sulgeda, eraldada, kasutada), on see varjendit teenindav, kui mitte, on tegu transiidtrassiga.

Lõike 10 kohaselt tuleb varjendi seinad, lagi ja põrand töödelda betoonitolmu sidumiseks ning tagada, et ükski irduv viimistluskiht ei tekita lisaohtu. Põrandakate peab olema kergesti puhastatav või eemaldatav. Varjendi seintel, põrandal ja laes võib kasutada tugevalt kleepuvaid pahtleid ning tavapäraseid värve, kuid irduvaid elemente ei ole lubatud siseviimistluses kasutada.

Sättes käsitletakse siseviimistlust. Sisekujunduselementidele, nagu mööbel või varjendi vajalikud seadmed, esitatakse nõuded §-s 11. Laekonstruktsioonis tuleks kasutada laesisest kaitsevõrku või kinnitada betoonile profileeritud terasplekk. Kaitsevõrgu või teraspleki kasutamine lae all suurendab inimeste ohutust, kaitstes neid betooni purunemisel tekkivate kildude eest. Tekstiilsete põrandakatete kasutamist varjendis tuleb vältida. Kui kasutada neid hoone osa tavapärasel kasutusel, peab olema tagatud nende kiire eemaldamine varjumise ajaks. Selline lahendus aitab tagada varjendis tervise- ja hügieeningimusi, vähendada niiskuse

võimalikku teket ning alandada selle hoone osa eripõlemiskoormust. Varjumise ajal peab põrand olema puhastatav ning tolmu ja niiskuse teke minimeeritud.

Lõike 11 kohaselt peab varjendi kaitseuks olema suletav käsitsi ning sulgemine ei tohi kahjustada varjendi kaitsevõimet. See tähendab lahendust, kus varjumisvajaduse korral on kaitseust võimalik hõlpsalt avatud asendist vabastada ja sulgeda. Soovitavalt peaks selle tegevuse saama läbi viia üks inimene.

Lõike 12 kohaselt tuleb varjendi kaitseukse suletud asendis tagada tehniline lahendus, mille kaudu saavad varjendist väljaspool viibivad inimesed endast varjendis viibijatele märku anda. Selleks võib olla uksekell, muu endast märku andmise vahend või kindlale telefoninumbrile helistamine. Oluline on, et ka pärast kaitseukse sulgumist oleks varjumisvajadusest võimalik märku anda. Valitud lahendus peab toimima võrguelektrist sõltumata, näiteks mehaanilise lahenduse või varjendi alternatiivse energiavarustuse abil. Ukrainas on kasutusel häiresireeniga koos automaatselt avanevad ukсед ja uksekell nendele, kes vajavad varjendisse sisenemiseks abi, kui uks on sulgunud.

Lõikega 13 sätestatakse varjendi kaitseukse maksimaalsed sulgemisajad. Eelnõu kohaselt peab alla 3400 millimeetri laiuse varjendi kaitseukse sulgemisaeg olema kuni üks minut ja üle 3400 millimeetri laiuse varjendi kaitseukse sulgemisaeg kuni viis minutit. Kaitseuksed on oma omadustelt massiivsed ja nende käsitsemine erineb tavapärastest sise- või tuletõkkeustest.

Ajal, kui varjendiks rajatud hoone osa kasutatakse muul otstarbel (näiteks ladu, pesuköök, parkla või spordisaal), on kaitseuks fikseeritud avatud asendisse, et vältida selle iseeneslikku sulgumist või vigastamist. Varjendi kasutusele võtmisel eemaldatakse fiksaator ja vajaduse korral muud ukсед (näiteks tuletõkkeuks) ning kaitseuks hakkab toimima varjendi kaitseelemendina. Kuna ohuolukorras ei tohi ukse sulgemine võtta ülemäära palju aega ning vähemalt V1-klassi varjendi ust peab võimaluse korral saama käsitseda üks inimene, on kehtestatud mõistlikud maksimaalsed sulgemisajad. See nõue sarnaneb Soomes kehtivate nõuetega.

Lõike 14 kohaselt peavad varjendi kaitseuksed ning luugid, ventiilid või muud läbiviigud (näiteks varjendi ventilatsioonisüsteemi osad), mis avanevad otse väliskeskkonda, olema killukindlad või ülalt ja külgedelt kaitstud killukaitsekonstruktsiooniga. Killukaitse peab tagama kaitse lenduvate esemete eest, mis tulevad 45-kraadise või suurema nurga all. Sisuliselt tähendab see nõue, et otse välisõhku avanev varjendi kaitseuks või muu läbiviik tuleb valida sellise lahendusega, et oleks tagatud killukaitse (näiteks 300-millimeetrine kaitseuks vastab sellele nõudele). Kui valitakse muu lahendusega läbiviigu element, tuleb selle ette rajada killukaitsekonstruktsioon, mis kaitseb lenduvate esemete eest, mis tulevad 45-kraadise või suurema nurga all. Hoonesse sisse avanev kaitseuks või maa-alustes piirdekonstruktsioonides olevad läbiviiguelemendid ei pea killukaitset tagama ning võivad seetõttu olla muu lahendusega ja ilma killukaitsekonstruktsioonita. Killukaitse on eriti oluline maapealsete varjendite puhul, näiteks hoone madalaimal maapealsel korrusel.

Lõikega 15 sätestatakse erinevate materjalide miinimumpaksused, mis tagavad killukaitse ja mida võib kasutada killukaitsekonstruktsioonis.

Eelnõu §-ga 8 sätestatakse sisse- ja väljapääsuteedele esitatavad nõuded.

Lõike 1 kohaselt peab varjendil olema vähemalt kaks hajutatud väljapääsemise võimalust, millest ühena võib käsitada sissepääsuteed. Kuigi Soome normides käsitatakse sissepääsu ja väljapääsu, mis ei ole varuväljapääs, eraldi, leidis Siseministeeriumi juures koos käinud varjendi nõuete töörühm, et põhjendatud on käsitada ühte pääsu mõlemas tähenduses. Seega on varjendi peamine sissepääsutee ühtlasi varjendist väljapääs, mis ei ole varuväljapääsutee.

Sellest tulenevalt käsitatakse nii sisse- kui ka väljapääsuteena lühimat teed hoone välisuksest varjendi kaitseukseni, mis on tugevdatud konstruktsiooniga ulatuses, mis tagab võimalikult ohutult varjendi kaitseukse avamise ja varjendist väljumise. Hoonesisestele liikumisteedele kuni varjendi kaitseukseni lisanõudeid ei seata.

Vähemalt üks varuväljapääsutee peab asuma varjendi sissepääsuteest hajutatuna, et oleks tagatud ohutu liikumine varjendist välja. Hajutatuse nõue tagab, et varjendist välja pääsemiseks projekteeritud võimalused ei avane sama varinguala mõjutsooni. Praktikas võib teatud juhtudel nii sissepääsutee kui ka varuväljapääsutee paikneda hoone samal küljel. Sellisel juhul peavad need pääsuteed olema piisavalt eraldatud (nt erinevad trepikojad) või konstruktsiooniliselt eristatavad, et vältida jäämist ühe varingutsooni alla. Samas on parim lahendus see, kui sissepääsutee ja varuväljapääsutee paiknevad hoone eri külgedel.

Sisse- ja varuväljapääsuteede projekteerimise lahendusi kirjeldatakse projekteerimisjuhendis.

Lõike 2 kohaselt võib üks ja sama sissepääsutee teenindada mitut varjendit. See tähendab, et kui hoones on rajatud mitu lähestikku paiknevat varjendit, võib kasutada ühte käiguteed hoone välisuksest või muust hoonepunktist kõigi varjendite kaitseusteni. Seejuures tuleb arvestada nõuet tugevdada käigutee osas, et tagatud on varjendite kaitseuste avanemine.

Lõikega 3 sätestatakse nõuded sissepääsutee ja varjendi kaitseukse valgusava laiusele. Sätte kohaselt peab sissepääsutee vähim laius olema 1,2 meetrit, mis on võrreldav tuleohutusnõuetes sätestatud evakuaatsioonitee laiusega. Samas tuleb arvestada, et sissepääsutee võib olla ka laiem, kui üheaegselt varjuvate inimeste arvestuslik hulk seda nõuab. Vastavad arvutused on toodud varjendi projekteerimise juhendis.

Varjendi kaitseukse valgusava laius peab olema vähemalt 0,9 meetrit, mis üldjuhul võimaldab ka ratastooliga liikuja juurdepääsu varjendisse, kui puuduvad muud takistused. Ka see laius võib olla suurem, kui see on vajalik üheaegselt varjuvate inimeste ohutuse tagamiseks.

Lõike 4 kohaselt tuleb varuväljapääsutee projekteerimisel arvestada hoone võimaliku varinguga ning tagada varuväljapääsutee välimise pääsu kaudu üldjuhul väljapääs väljapoole hoone varinguala. Nõue võimaldab varjendist väljuda maapinnale ka juhul, kui on toimunud hoone osaline või täielik varing. Hoone varingualaks loetakse ala, mis vastab ühele kolmandikule hoone kõrgusest, mistõttu on varinguala olenevalt hoonest erinev. Teatud juhtudel on lubatud varuväljapääsutee välimine pääs projekteerida ka hoone varingualasse (§ 8 lõige 5).

Lõikega 5 sätestatakse erisused, millistel juhtudel võib varuväljapääsutee välimine pääs avaneda hoone varingualasse. Kui käesoleva paragrahvi lõike 4 lahendust ei ole võimalik

tagada (näiteks maapealse varjendi puhul) või kui selle projekteerimine ei ole võimalik näiteks kinnistu või hoone asukoha, väliste tehnovõrkude või muude tehniliste piirangute või eripärade tõttu või ei ole mõistlik ebaproportsionaalsete kulude tõttu, võib täiendavate tingimuste täitmisel varuväljapääsutee avaneda varingualasse. Nii võib varjuväljapääsutee välimise pääsu projekteerida hoone varingualasse sisse, kui selle rajamine pole ebamõistlike kulude tõttu põhjendatud, nt väiksema korterelamu puhul maksaks selle rajamine varjendi maksumusega võrreldes ebaproportsionaalselt palju.

Kokkuvõtlikult tuleb nõude rakendamisel hinnata kolme elementi:

- sobivus: kas varingualast väljaviiv lahendus (nt tunnel) parandab ohutust;
- vajalikkus: kas sama ohutustase on saavutatav ka vähem koormava lahendusega (nt varingualasse avanev väljapääs koos täiendava kaitsega);
- mõõdukus: kas nõude täitmine toob kaasa ebaproportsionaalselt suurt koormust (nt tehniline keerukus, ruumilised piirangud, kulud), võrreldes saavutatava lisakaitsega.

Seega isegi kui tunneli lahendus on teostatav, kuid ei anna sisuliselt suuremat ohutust või tekitab ebamõistliku koormuse (sh on majanduslikult ebamõistlik), siis ei ole selle rajamine kooskõlas proportsionaalsuse põhimõttega ja varuväljapääsu saab projekteerida varingualasse arvestades lõikes 6 sätestatut.

Lõike 6 kohaselt võib varuväljapääsutee välimine pääs paikneda hoone välises piirdekonstruktsioonis või horisontaalselt maapinna tasandil, kuhu viib varjendist maa-alune tunnel. Mõlemal juhul tuleb pääs kindlustada hoone varingu suhtes. Selleks peab varuväljapääsutee välimise pääsu kohal paiknema eraldi kaitsekonstruktsioon, mis talub vähemalt 25 kN/m² varisemiskoormust, ja ulatuma vähemalt ühe meetri võrra üle pääsu serva kõikides suundades. Sisuliselt tähendab see varuväljapääsutee välimise pääsu kohale varikatuse rajamist, mis suunab varingu korral kukkuvad hooneosad pääsuavast eemale. Kaitsekonstruktsiooni täpsemad lahendused ja mõõdud on esitatud varjendi projekteerimise juhendis.

Kui hoonete varuväljapääsutee välimine pääs avaneb sissepoole, peab pääsuesine või -pealne olema võimalikult vaba, et takistada rusude sattumist varuväljapääsuteele. Seetõttu ei ole soovitatav sellist pääsu projekteerida rõdude alla, kuna varisevad rõdud võivad tekitada varikatusele liigse koormuse.

Lõike 7 kohaselt peavad hoone osad, mis on projekteeritud varjendisse sissepääsuteeks ja varuväljapääsuteeks, olema osaliselt või tervikuna tugevdatud selliselt, et lisaks tavakoormusele taluvad need 25 kN/m² varisemiskoormust. Nõude eesmärk on tagada võimalikult ohutu liikumine varjendisse ja sealt välja ka olukorras, kus mõne pääsutee kasutamine on ajutiselt takistatud.

Sissepääsutee peab olema tugevdatud vähemalt selles osas, mis tagab varjendi kaitseukse avamise, kuid võimaluse korral võib tugevdada terve sissepääsutee osa. Seejuures ei ole määrav, kas sissepääsutee algab hoone peauksest või muust uksest.

Varuväljapääsutee konstruktsiooniline tugevus peab tagama selle kindluse ja vastupidavuse ning ohutuse varjendist väljumisel. Varuväljapääsutee ei ole mõõtmelalt samaväärne sissepääsuteega, mistõttu võib selle kasutamine olla teatud kasutajarühmadele ebamugav või raskendatud. Sellisel juhul eeldatakse inimeste koostööd ja vastastikust abistamist, kuna konstruktsiooni tugevusnõuded tagavad nii liikumise kui ka väljumise ohutuse.

Lõike 7 punkti 2 ei kohaldata varuväljapääsutee välimisele pääsule.

Lõike 8 kohaselt võib samal või erineval tasapinnal paikneval varjendil olla ühine varuväljapääsutee, tingimusel et igal varjendil on varuväljapääsuteele eraldi sisemine pääs. Ühise varuväljapääsutee kasutamisel tuleb arvestada suurema võimalike kasutajate arvuga ning selle alusel projekteerida varuväljapääsutee mõõtmed. Ühine varuväljapääsutee samal või erineval tasapinnal paikneva varjendi korral võib lihtsustada varjendi ja väljapääsude projekteerimist. Täpsemad juhised esitatakse projekteerimisjuhendis.

Lõigetes 9 ja 10 on sätestatud varuväljapääsuteede ja nende välimiste pääsude miinimummõõtmed. V1-klassi varjendi varuväljapääsutee mõõtmed peavad olema vähemalt 800×1200 mm ning varuväljapääsutee välimine pääs vähemalt 600×800 mm. V2-klassi varjendi varuväljapääsutee mõõtmed peavad olema 900×2000 mm ning varuväljapääsutee välimine pääs ei tohi olla väiksem kui 900×2000 mm. V2-klassi varjendi varuväljapääsutee välimise pääsu mõõtmeid on lubatud suurendada vastavalt varuväljapääsutee enda mõõtmetele, kuna tegemist on suurele hulgale inimestele mõeldud varjendiga ning liikumine ei tohi olla takistatud.

Eelnimetatud mõõtmed on miinimumnõuded ning tegelikud mõõtmed – võttes arvesse varjendis viibijate arvu – võivad olla suuremad. Täpsemad juhised mõõtmete arvutamiseks ja pääsude paigaldamiseks on toodud varjendi projekteerimise juhendis.

Lõike 11 kohaselt ei tohi V2-klassi varjendi varuväljapääsuteel olla reदेleid ega muid sujuvat liikumist takistavaid lahendusi. See tähendab, et suurele hulgale inimestele mõeldud varjendi varuväljapääsuteel ei ole lubatud lahendused, mis eeldavad näiteks redelit mööda ülespoole liikumist. Suurte rahvahulkade liikumisel, kus tuleb arvestada ka võimalusega, et inimesi võidakse transportida kanderaamil, pole lihtsalt mõeldav, et osa teest tuleb läbida ülespoole ronides. Liikumine peab olema sujuv ning vajaduse korral lahendatud kaldteede või trepiastmetega, et tagada liikumisseisakute vältimine. Täpsemad lahendused on kirjeldatud projekteerimisjuhendis.

Eelnõu §-ga 9 sätestatakse varjendi ventilatsioonisüsteemile esitatavad nõuded.

Lõike 1 kohaselt peab lisaks hoone tavaventilatsioonisüsteemile olema varjendina kasutataval hoone osal eraldi varjendi ventilatsioonisüsteem. Seega rajatakse hoonesse kaks ventilatsioonisüsteemi, millest varjendisse projekteeritud ventilatsioonisüsteemil on spetsiaalne filtreerimiseseade, mis tagab varjendis puhta õhu, sõltumata võimalikust välisest õhusaastest. Varjendi ventilatsioonisüsteem on oma olemuselt lihtne, kuna eesmärk on tagada värske õhu olemasolu varjendis. Varjendi ventilatsioonisüsteemi korrasoleku tagamiseks käivitatakse ettenähtud sagedusega ventilatsioonisüsteem. Hoolduse käigus kaalutakse ventilatsioonisüsteemi filtreid veendumaks, et tootja poolt filtrile antud parameetrid on

jätkuvalt aktuaalsed ja filtrid on töökorras lubatud tolerantsi piires. Liiga raske filter võib viidata niiskuse juurdepääsule ja nõuetekohaselt mitte toimida. Liiga kerge filter võib viidata näiteks kuritahtlusele, mille käigus on filter kahjustatud. Et varjendi ventilatsioonisüsteemi ei kasutata hoone tavapäraseks ventileerimiseks, peab varjendi õhukvaliteedi tagamiseks seda perioodiliselt käivitama (§ 14) ja samuti peab maa-aluste varjendite korral olema ohjatud radoonirisk. See tähendab, et tuleb hinnata muu hulgas asukoha radoonitaset ja pinnase omadusi ning vajaduse korral rakendada maandusmeetmeid: radoonitõke, konstruktsioonide õhutihedus, radoonikaev/alarõhusüsteem, minimaalne perioodiline ventilatsioon või eelventileerimine enne varjendi kasutuselevõttu.

Lõike 2 kohaselt tuleb varjendi ventilatsioonisüsteemi projekteerimisel lähtuda maksimaalsest varjujate arvust, et tagada piisav õhuvahetus ja värske õhu olemasolu. Varjendi ventilatsioonisüsteemi võimsus arvutatakse õhuhulga alusel: 2,7 kuupdetsimeetrit sekundis tegeliku varjumispinna ruutmeetri kohta ja 0,9 kuupdetsimeetrit filtreerimise ajal. Sellest tulenevalt sobiks näiteks 45-ruutmeetrise pinna teenindamiseks ventilatsiooniseade IVL-1. Varjendi ventilatsioonisüsteemi tuleb kaitsta ka välise lööklaine eest vastavalt varjendi koormusnõuetele ning välistada lööklaine jõudmine varjendisse. Eri riikides on kehtestatud erinevad standardid, mille alusel arvutatakse ventilatsioonisüsteemide koormusi. Eestis sätestatakse soovitatavad väärtused projekteerimisjuhendis, kus on esitatud varjendiklasside eri osade, sealhulgas uste, luukide, klappide, torustiku, seinte ja lagede koormusnõuded.

Lõike 3 kohaselt tuleb ventilatsioonisüsteemi projekteerimisel lähtuda esmalt üldistest ventilatsiooni põhimõtetest, mis tagavad kogu hoones, sealhulgas varjendis, ühtlase õhujaotuse ja piisava õhuvahetuse. Ühtlane õhujaotus tagatakse projekteerimisel, võttes arvesse ruumide kubatuuri ja maksimaalset inimeste arvu. Kui hoone tavakasutuseks vajalik õhuhulk arvutatakse hoone kasutusotstarbest lähtuvalt n-õ üldnõuete alusel, siis tuleb arvestada, et varjumise korral varjendis saab see arvutuste kohaselt olema ilmselt erinev. Seega tuleb hoonesse projekteerida selle kasutusest lähtuvalt vajalikud õhuhulgad ning varjendis piisava õhuhulga arvutamisel lähtuda projekteerimisjuhendist.

Lõike 4 kohaselt loetakse ventilatsioonisüsteemi osaks ka sissetuleva õhu filtreerimise võimekust väliskeskkonna õhusaaste, sealhulgas radioaktiivse saaste, vastu. Ventilatsioonisüsteem peab olema varustatud vajalike õhufiltritega, mis takistavad saastunud õhus sisalduvate peenosakeste ja radioaktiivse saaste jõudmist varjendisse. Põhimõtteliselt peab varjendi ventilatsioonisüsteemil olema kahte tüüpi filtrid. Saastunud õhu peenosakeste takistamiseks on soovitatav kasutada HEPA filtrit, mis kaitseb tolmu, liiva ja muude lenduvate osakeste eest. Radioaktiivse saaste kaitseks peab varjendi ventilatsioonisüsteemil olema võimalus kasutada ka söefiltrit ehk KBRT filtrit (keemia, bioloogia, radioaktiivsuse ja tuumaohu kaitse; ingliskeelse lühendi CBRN eestikeelne vaste). KBRT filter võetakse kasutusele vaid olukorras, kus varjendis viibijaid tuleb kaitsta ioniseeriva kiirguse eest, ja nii saabki olukorraks, kus seda ei pea kasutama, teha filtrist möödaviigu. KBRT filter peab olema varjendi ventilatsioonisüsteemis olemas, kuid seda ei pruugi olla vaja kasutada. Filter võetakse kasutusele vastava ohuteavituse alusel ja selle kasutamine peab olema varjendi kasutajatele hõlbus. V2-klassi varjendites kasutatavates ventilatsiooniseadmetes saab üldjuhul paigaldada HEPA ja CBRN-i filtrid õhu tekkimisel manuaalselt, V2-klassi varjendites peavad toimima automatiseeritud lahendused.

Ventilatsioonisüsteemides tuleks võimaluse korral kasutada võimalikult standardseid osi ja filtreid, et tagada seadmete ja osade riskasutus.

Lõike 5 kohaselt peab ventilatsioonisüsteem olema võimeline töötama ka sõltumatult välisest elektrienergiavõrgust vähemalt 72 tundi. See tähendab, et ventilatsioonisüsteemi peab saama käitada manuaalselt, mehaaniliselt või generaatoritoitel. Ventilatsioonisüsteemi manuaalne käitamine tähendab lihtsustatult seda, et süsteemi töö tagatakse mehaanilist ajamit käsitsi ringi ajades. V2-klassi varjendis tagatakse ventilatsiooniseadmete töö üldjuhul välisvõrgust sõltumatu elektriote lahendusega, kuna nende seadmete võimsus ei võimalda mehaanilist käitamist. V1-klassi varjendis võivad olla seadmed, mida saab käitada manuaalselt, kuid arvestada tuleb varjendis viibijate sihtrühma (vt § 9 lõige 6). Kui varjendis viibijatest moodustavad enamuse eakad, lapsed või hooldatavad, tuleb varjendis tagada ventilatsioonisüsteemi automaatne toimimine.

Kui varjendi suuruse tõttu on ventilatsioonisüsteemi toimimiseks vaja täiendavat energiaallikat, näiteks generaatorit, tuleb see koos kütusemahutiga projekteerida ventilatsioonisüsteemi osana. Kütusevaru ei pea olema mahutis varjendi tavakasutuse ajal, kuid see tuleb tagada piisavas mahus 72 tunni jooksul pärast Vabariigi Valitsuse vastavat otsust varjendid varjumiseks kasutusele võtta. See omakorda eeldab, et varjendi omanik on kütuse hankimise ja mahuti täitmise protseduurid läbi mõelnud.

Lõikega 6 sätestatakse, et kui varjend on ette nähtud varjumiseks rohkem kui 181 inimesele või kui seda kasutavad peamiselt eakad, lapsed, hooldatavad või kõrvalist abi vajavad isikud, rajatakse varjendisse ventilatsioonisüsteem, mis võrgutoite kadumisel lülitub automaatselt reservtoitele. Automaatseks ventilatsioonisüsteemiks loetakse tehnilist lahendust, mille korral võrgutoite kadumisel on tagatud automaatselt reservtoitele lülituv varjendi ventilatsioonisüsteem.

V1-klassi varjendi puhul võib reservtoite allikas teatud juhtudel paikneda väljaspool varjendi piirdekonstruktsioone. V2-klassi varjendi puhul peab reservtoite allikas paiknema varjendis sees.

Näiteks eakate hooldekodusse rajatud varjendisse ei sobi üksnes manuaalselt käitav ventilatsiooniseade. Kuigi sellistes asutustes võib viibida ka töövõimelisi täiskasvanuid, on nende arv sageli piiratud ning ventilatsioonisüsteemi pidev manuaalne käitamine võib osutuda liiga koormavaks. Seetõttu tuleb näiteks lasteasutustes ja hooldekodudes tagada ventilatsioonisüsteemi automaatne töö ning selleks vajalik energiaallikas.

Kui varjend on ette nähtud rohkem kui 181 inimesele, tähendab see piisava värske õhu tagamiseks mitut ventilatsiooniseadet, mida manuaalse käitamisega asendada ei saa.

Lõikega 7 sätestatakse, et varjendi ventilatsioonisüsteem peab varjumise ajal tagama varjendis ülerõhu vähemalt 50 paskalit, et vältida väliskeskkonna õhusaaste sattumist varjendisse. Viidatud ülerõhu väärtust kasutatakse ka hoonete õhupidavuse testimisel ja see näitab konstruktsiooni õhukindlust. Nõude täitmine on võimalik sertifitseeritud seadmete kasutamisega ning eeldab kogu süsteemi vastavust, sealhulgas uste, klappide, läbiviikude ja muude elementide nõuetekohast toimimist. Samuti peab silmas pidama, et õhurõhku peaks

saama pidevalt kontrollida ehk ventilatsioonisüsteemil peaksid olema rikkumata ja tootja poolt selleks ettenähtud mõõteseadmed. Kui aga kasutatakse sertifitseeritud tooteid, on see nõue täidetud. Lisaks tuleb ventilatsioonisüsteemi projekteerimisel arvestada plahvatuse või lööklaine tagajärjel lühiajalise ülerõhu leevendamiseks. Selle nõude täitmiseks sobivad projekteerimislahendused ning kontrolliga seotud tegevusi kirjeldatakse projekteerimisjuhendis.

Eelnõu §-ga 10 sätestatakse varjendi ligipäasetavuse nõuded.

Ligipäasetavust käsitletakse ehitusseadustiku § 11 lõike 4 alusel kehtestatavas taristuministri määruses (kehtestamine on seotud ehitusseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu menetlusega Riigikogus, eelnõu 743 SE), kus nähakse ette nõuded nii erinevatele hoonetele kui ka nende osadele. Nimetatud määrusest lähtudes tuleb hoone igapäevakasutuses tagada ligipääs kõikidele kasutajarühmadele. Varjumise ajal parima ligipäasetavuse tagamiseks on soovitatav, et need lahendused toimiksid ka varjendi kasutuse ajal. Samas tuleb arvestada, et vahetu kõrgendatud ohu korral on esmane eesmärk inimeste ellujäämine, mitte mugavus. Kui varjendisse liikumine ja seal viibimine on tagatud kõrvalise abi kaudu, on ka see aktsepteeritav lahendus. Käesoleval ajal on ligipäasetavusega seotud nõuded kehtestatud ettevõtlus- ja infotehnoloogia ministri 29.05.2018 määrusega nr 28 „Puudega inimeste erivajadustest tulenevad nõuded ehitisele“.

Lõike 1 kohaselt tuleb juhul, kui varjendina kasutatav hoone osa on tavaolukorras kasutusel otstarbel, mis eeldab ehitise ligipäasetavuse nõuete täitmist, neid nõudeid täita hoone tavapärase kasutusotstarbe ajal ka siis, kui selle hoone osa projekteerimisel on lähtutud varjendile esitatavatest nõuetest. See tähendab, et kui hoone tavakasutus eeldab ligipäasetavuse tagamist kõigile kasutajatele, tuleb lisaks varjendi rajamise nõuetele võtta arvesse vajalik mahus ligipäasetavuse nõuete täitmist.

Lõikega 2 sätestatakse varjendi ligipäasetavuse miinimumnõuded. Varjendile peab olema tagatud ligipääs kõigile inimestele, sealhulgas erivajadusega isikutele ja liikumisabivahendit kasutavale või liikumisel kõrvalist abi vajavatele inimestele, arvestades hoone asukohta ja varjendi ehituslikke piiranguid. Selle nõude täitmisel võetakse aluseks ehitusseadustiku § 11 lõike 4 alusel kehtestatav taristuministri määrus, millega täpsustatakse ehitise ligipäasetavuse nõudeid. Kui varjendina kasutatavale hoonele või selle osale nimetatud määruse nõudeid ei kohaldata, tuleb tagada vähemalt abistatud ligipääs sellises ulatuses, mis arvestab kõigi inimeste võrdseid võimalusi varjendi kasutamisel. See tähendab, et kui ehituslikult ei ole võimalik ligipäasetavust täiel määral tagada, rakendatakse korralduslikke või ajutisi lahendusi, mis aitavad eesmärki saavutada.

Soovituslik on, et igas varjendis kehtivad korralduslikud nõuded hõlmaksid muu hulgas erivajadusega inimeste abistamist.

Lisaks tuleb arvestada, et ligipäasetavus hõlmab ka teabe kättesaadavust, sealhulgas asjakohast varjumise märgistust, mis peab olema arusaadav kõigile kasutajatele.

Lõikega 3 sätestatakse nõue, et erivajadusega isikutele ja liikumisabivahendit kasutavatele või liikumisel kõrvalist abi vajavatele inimestele peab olema tagatud võimalus neid vajaduse korral

kõrvalise abiga varjendisse toimetada ja sealt sobivaid abivahendeid kasutades välja aidata. Kui hoone või hoone osa igapäevakasutuses nähakse ette, et liikumispuudega inimene pääseb varjendina rajatud hoonesse või hoone ossa iseseisvalt, arvestatakse liikumisteede projekteerimisel vastavate mõõtmetega. Sellisel juhul võib olla tagatud ka ratastooliga liikuja iseseisev varjumisvõimalus vähemalt varjendi kaitseukseni. Varjendis peavad olema ette nähtud vahendid kannatanute või liikumisvajadusega isikute transportimiseks ja kõik liikumisteed peavad võimaldama vähemalt kandraamiga liikumist.

Eelnõu §-ga 11 sätestatakse nõuded varjendi ruumidele ja varustusele.

Lõike 1 kohaselt lähtutakse varjendi projekteerimisel ja ehitamisel põhimõttest, et varjendi eesmärgipärane kasutamine peab olema tagatud vähemalt kolm ööpäeva järjest. See käsitlus hõlmab muu hulgas ventilatsioonisüsteemi toimimist, piisavat joogiveevaru, jäätmekäitlust ja tualeti kasutamise võimalust.

Samas tuleks varjendi projekteerimisel arvestada, et vajaduse korral võib olla võimalik jätkata varjendis ka hoone tavapärasest tegevust. Näiteks ei saa oma tegevust katkestada haigla ning õppeasutustes võib olla vajadus korraldada õppetöö läbiviimist. Sellist kohustust määruses otseselt ei sätestata, kuid see on hoone omaniku jaoks projekteerimise lähtealus, millega projekteerija võiks arvestada. Tegemist on pigem varjendi projekteerimise lähtealusega, mitte nõudega jätkata kogu hoones tavapärasest tegevust täismahus, ja see eeldab muu hulgas kriitiliste funktsioonide jätkamise võimalikkuse hindamist. Näiteks tuleb haiglasse projekteeritavas varjendis lisaks miinimumnõuetele arvestada varjendis diagnostika või kirurgia jätkamise vajadust. Kuna varjend rajatakse uude hoonesse, saab need vajadused projekteerimisel arvesse võtta.

Arvestada tuleb seda, et varjendil võib tavaolukorras olla muu kasutus ja varjend võetakse kasutusele hiljemalt 72 tunni jooksul pärast vastavat Vabariigi Valitsuse otsust. Selle aja jooksul tuleb varjend vabastada seal olevatest kõrvalistest esemetest, irduda võivatest viimistluselementidest või kergvaheseintest, kontrollida joogiveevaru olemasolu, ventilatsioonifiltrite töökorda, tagada tualeti kasutamise võimalus ja kaitseukse vaba liikumine ning vajaduse korral lüüsi paigaldus. Varjend peab olema selle ajaga muudetud varjumiseks sobivaks ja kõik ettenähtud tingimused peavad olema tagatud vähemalt kolmeks ööpäevaks. Kolm ööpäeva on ajavahemik, mille jooksul peab olema võimalik varjendis katkematult viibida, ning sellega tuleb arvestada ka varjendit varjumiseks valmisolekusse seadmise kavandamisel, sealhulgas kütuse, vee ja muu vajaliku varu planeerimisel. Ukraina näitel võib varjumisvajadus püsida pikema aja jooksul, mistõttu tuleb läbi mõelda pikaajaline joogivee tagamine ja vajaduse korral ka generaatori kütusevaru.

Varjendisse ette nähtud ventilatsiooniseadmed ja muud statsionaarsed paigaldised peavad olema pidevas valmisolekus, mis võimaldab nende regulaarset kontrolli ning vajaduse korral kasutuselevõttu 72 tunni jooksul. Varjendite eesmärgipärasest kasutuselevõtmisest teavitatakse inimesi vähemalt kolm ööpäeva ette, mis annab piisava aja vajalike toimingute tegemiseks. Samas võib varjendi valmisolekusse seada ka varem, kui tajutakse võimalikku ohtu. Arvestades varjendi riskkasutust, võib varjendina kasutatavas hoone osas olla eri kasutusotstarbega ruume, mille varjumiseks ettevalmistamine võib võtta erineva aja.

Lõike 2 kohaselt peavad varjendisse projekteeritud konstruktsioonid, ruumid, vajalikud seadmed ja kasutatav varustus tagama varjendi eesmärgipärase kasutamise ega tohi tekitada lisaohu varjendis viibivatele inimestele. See tähendab, et varjendis peavad olema nii varjumiseks sobiv ala inimestele (tegelik varjumispind) kui ka kõik vajalikud seadmed ja varustus, mis tagavad varjendis eesmärgipärase toimimise, näiteks värske õhu pealevoolu, tualeti kasutamise ja jäätmete kogumise võimaluse.

Lisaks ei tohi varjendi konstruktsioonid, ruumid, vajalikud seadmed ja kasutatav varustus, mis on ette nähtud näiteks vee hoidmiseks või jäätmete kogumiseks, tekitada lisaohu varjendis viibijatele.

Varjendi eesmärk on kaitsta inimesi plahvatuse ning sellega kaasneva lööklaine, laialipaiskuva eseme ja õhusaaste, sealhulgas ioniseeriva kiirguse eest. Sellise kaitse peavad tagama varjendi piirdekonstruktsioon, kaitseuks ning kõik varjendis nõutud seadmed ja ruumid. Seega peab varjendi projekteerimisel lähtuma sellest, et kõik vajalikud seadmed oleksid mõeldud varjendis kasutamiseks ja et kõik ruumid oleksid maksimaalselt kasutatud, tagamaks parim võimalik kaitse varjendis viibijatele.

Tulenevalt HOS § 53 lõikest 23 tuleb varjumisplaan koostada kasutusloa taotlemise hetkeks. Varjumisplaani koostamise raames hinnatakse hoones varjumise võimalusi ja varjumisplaanis kirjeldatakse varjumise korraldust hoones, muu hulgas varjendi varustatust. Varustatus on üks osa varjumise korraldusest ja peab olema välja selgitatud kasutusloa taotlemise hetkeks. Varjendi konstruktsioonid, ruumid, vajalikud seadmed ja kasutatav varustus ei tohi tekitada varjendis viibijatele lisaohu. Näiteks vahendid, mis on ette nähtud tualetiks, vee hoidmiseks või jäätmete kogumiseks, ei tohi tekitada lisaohu varjendis viibijatele. Varustus, nagu tööriistad, töökindad või prügikonteiner, ei pea olema spetsiaalselt varjendis kasutamiseks toodetud, kuna nende kasutamine ei erine sisuliselt tavapärasest keskkonnast. Samas peavad lamamiseks mõeldud kohtade (eelkõige narid) või invatualeti raamistiku kinnituslahendused taluma lisaks tavapärastele koormustele ka vibratsioonikoormust. Seetõttu tuleb nende valikul tagada, et nende kasutamine varjumise ajal ei tekitaks lisaohu kasutajatele.

Varjumisplaanis näidatakse tegevused, mis on vaja teha pärast HOS 16² lõikes 7 sätestatud otsust, näiteks eemaldada keldribokside vaheseinad või viia varjendist välja jõusaali varustus. Varjendid on riskkasutuses, mis tähendab, et varjendi igapäevases kasutuses on seal ka muid esemeid.

Lõike 3 kohaselt tuleb varjendis püsiva kasutuseta perioodil tagada külmumiskaitse ning vältida kondensaadi teket varjendi konstruktsioonidel ja paigaldatud seadmetel. Soovituslik temperatuur varjendis on aasta ringi umbes +10° C tagamaks varjendi seadmete ja vajaliku varustuse säilimine.

Nõude täitmine võib vajada teatud erilahendusi juhul, kui varjendina kasutatav hoone osa on tavapäraselt näiteks parkla või hoonest eraldiseisev hoiuruum. Näiteks saab sellisel juhul nõude täita juhul, kui eraldada ja tagada seadmetele kergvaheseintega eraldi ruum ning varjendi kasutuselevõtmisel need seinad eemaldada. Niisugust praktikat kasutatakse ka Soomes ja sellise lahenduse korral on vaja kütta vaid väikest tehnoruumi, mitte kogu varjendi pinda.

Arvestada tuleb, et osa seadmeid on metallist, plekist või terasest ega talu niiskust, mis võib hakata kondensveena temperatuuri kõikumisel kogunema. Seetõttu tuleb vältida korrosiooni teket ja seadmete muul viisil kahjustumist.

Varjendi stabiilse temperatuuri hoidmisega võib kaasneda teatav püsikulu, mille maksumust ei ole praegu võimalik hinnata, kuna selline teenus turul puudub. Hind sõltub tehtud töö mahust.

Lõike 4 kohaselt peab varjendisse rajama lüüsi, mis tagab, et varjendi kaitseukse avamisel ei satu varjendisse välissaastet. Lüüsi on võimalik rajada näiteks sulgetelgi või -ruumi abil ja see peab asuma varjendis seespool, vahetult kaitseukse taga. Sulgetelk ei pea olema varjendina rajatud hoone osa tavapärasel kasutuses, kuid varjendi kasutusele võtmisel peab olema võimalik see paigaldada. Kui kasutusele võetakse sulgeruumi lahendus, on see olemas hoone tavapärase kasutuse ajal ning selle ukсед võivad olla fikseeritud lahtises asendis.

Lõike 5 kohaselt tuleb varjendis ehituslikult või korralduslikult tagada vajalikud pinnad seadmete ja varustuse paigutamiseks ning valmidus andmeside ja sõltumatu energiavarustuse jaoks.

Punkti 1 kohaselt tuleb iga 20 ruutmeetri tegeliku varjumispinna kohta tagada vähemalt üks tualeti kasutamise koht arvestusega vähemalt 0,7 ruutmeetrit ühe tualeti kohta. Vähem kui 20-ruutmeetri tegeliku varjumispinnaga varjendi kohta rajatakse üks tualetikoht. Tualett ei pea olema vesitualett ja selle võib lahendada biokäimlaga. Ligipääsetavuse tagamiseks on soovitatav, et vähemalt üks tualetikoht sobiks ka erivajadustega inimestele. Samas võib kõikidele ligipääsetavuse nõuetele vastava tualeti tagamine varjendis osutada keerukaks. Tualetikohtade eraldamiseks võib kasutada näiteks kardinaid või sirme, mis peavad olema pidevalt varjendis olemas. Kui hoone tavapärasel kasutuses on varjendiks projekteeritud hooneosas ligipääsetavuse nõuetele vastav tualett, võib seda varjumise ajal kasutada seni, kuni veevärk hoones toimib. Juhul kui veevarustus katkeb, tuleb ette näha pind ja varustus kuiv- või biokäimla paigutamiseks.

Punkti 2 kohaselt tuleb varjendis ette näha pind puhta joogivee hoiustamiseks arvestusega 12 liitrit iga tegeliku varjumispinna ruutmeetri kohta. Kui varjendis on 75 ruutmeetrit tegelikku varjumispinda, on nõutav veekogus 900 liitrit, mis vastab ligikaudu kolme ööpäeva veevarule 100 inimesele vastavalt Päästeameti juhistele. See nõue ei tähenda, et vesi peab olema varjendis pidevalt hoiustatud, vaid eeldab sobiva taara olemasolu, kuhu saab vajaduse korral joogivett koguda ja varjendisse tuua. Joogivee anumate täitmiseks võib kasutada ka trassivett, kui see on varjendisse projekteeritud.

Punkti 3 kohaselt tuleb tagada pind jäätmete kogumiseks arvestusega neli liitrit iga varjumispinna ruutmeetri kohta. Lähtudes eelmises punktis toodud näitest, tuleks jäätmete kogumiseks tagada pind, kuhu mahub 300 liitrit jäätmeid. Näiteks 370-liitrise jäätmekonteineri mõõdud on 745 × 805 × 1070 millimeetrit. Selliste mõõtudega jäätmekonteiner ei võta varjendis palju ruumi.

Punkti 4 kohaselt tuleb varjendis tagada antennipistikuga FM-raadiote vajalik vastuvõtulahendus.

FM-raadio vastuvõtuvõimekus peab võimaldama vähemalt antennipistikuga FM-raadio kasutamist olukorras, kus muud sidevahendid ei toimi. FM-raadio on sõltumatu ja töökindel lahendus, mis ei vaja mobiilsidevõrgu ega interneti toimimist. Täiendavalt on koos FM-raadio vastuvõtu võimekusega soovitatav luua DAB+-raadio ja televisiooni ringhäälingu vastuvõtu võimekus.

Punkti 5 kohaselt tuleb tagada tehniline valmidus kasutada andme- ja telefonisidet, milleks on nii kaablil põhinev ühendus kui ka signaali edastamiseks vajalik aktiivseade. Kaablil põhinev ühendus ja aktiivseadme olemasolu ei eelda teenuselepingu sõlmimist. Teenuselepingu saab sõlmida vahetult enne teenuse kasutuselevõtmist. Andmeside valmiduse all mõeldakse eelkõige varjendi tehnilist valmisolekut, mis hõlmab elektritoite olemasolu ning kaabelühenduse loomise võimalust varjendi ja hoone sideruumi või -sisendi ning hoone katuse vahel. Selline valmidus loob eeldused, et varjendisse saab luua sidelahenduse mobiilsideoperaatorite teenuste (mobiilne andmeside, kõneside ja SMS) võimaldamiseks, kui mobiilsidevõrk on töökorras. Sidelahendused võivad olla erinevad olenevalt varjendi asukohast (maa-alune, -pealne) ning konkreetseesse hoonesse sobiv lahendus leitakse projekteerimise käigus. Lahendus tuleb läbi mõelda, pidades silmas konkreetset objekti asukohta, selle ehitust ja kasutusviisi.

Niisugusel kujul loodav sidevalmidus on mitmekihiline, mis tähendab, et varjendisse jõuab info mitme kanali kaudu. Varjendis saab võtta vastu FM-raadiot ning lisaks on loodud valmidus kasutada andme- ja kõnesidet, saata ja vastu võtta SMS-e ning teha hädaabikõnet 112. Tegemist on erinevate sideteenustega, mille töökindlus kriisiolukorras on erinev. Mobiilne andmeside võimaldab vastu võtta EE-ALARM-i teavitusi, kasutada Eesti äppi ja rakendust Ole Valmis ning otsida kriisiinfot kriis.ee veebilehelt. Kõneside võimaldab hoida ühendust lähedastega ja saada teavet kriisiinfotelefonilt 1247 ning vajaduse korral teha hädaabikõne numbrile 112. Nende sideteenuste kooskasutus loob vastupidavama ja paindlikuma sidevõimekuse olukorras, kus üksikud teenused võivad katkeda või olla piiratud. Mobiilse andmeside kasutamine lisab mitmekihilisust: andmeside võimaldab ligipääsu veebipõhisele kriisiinfole ja rakendustele, kõneside tagab vahetu suhtluse, SMS võib toimida ka siis, kui andme- või kõneside on häiritud või üle koormatud, ning 112 on võrgu jaoks kõrgeima prioriteediga teenus, mis toimib seni, kuni mobiilsidevõrgu toimekindlus on tagatud.

Hoolimata sellest, et eelnõuga ei seata arendajale kohustust sidekaabli väljaehitamiseks sõlmpunktist hooneni, oleks kaabli rajamine mõistlik, sest see tagab andmeside ühenduse stabiilsuse ja läbilaskevõime, mida traadita lahendused ei pruugi koormusolukorras või häirete ajal tagada. Kaablipõhine ühendus on vähem tundlik ilmastiku, raadiohäirete ja koormuse kõikumise suhtes, vähendab teenuse katkestuste riski, toetab võrgu töökindlust ega sõltu asukoha eripäradest.

Eelnõuga ei kohustata hoone valdajat sõlmima teenuse kasutamise lepingut teenuseosutajaga ja jäetakse hoone valdaja otsustada, kuidas tagada aktiivse sideühenduse toimimine, sealhulgas vajalikud tingimused, nagu teenuseosutaja juurdepääs hoonesisesele taristule, seadmete paigaldamisele, hooldusele ja tõrgete kõrvaldamisele.

Punkti 6 kohaselt tuleb varjendis tagada elektrivarustus ja -paigaldis, mis võimaldab saada varjendivälisest elektrivõrgust toidet vajaduse korral varjendi ventilatsioonisüsteemile, valgustusele, vabadele pistikupesadele ning teistele elektriseadmetele, mis ei ole

elektripaigaldise osad. Eelnõus kasutatakse mõisteid elektrituruseaduse³ (edaspidi *ELTS*) tähenduses. *ELTS* § 3 punkti 9 kohaselt on elektripaigaldis elektrienergia tootmiseks, edastamiseks, muundamiseks, salvestamiseks, mõõtmiseks, müügiks või tarbimiseks kasutatavate seadmete, juhtide ja tarvikute paigaldatud talitluslik kogum. *ELTS* § 3 punkti 28 tähenduses on varustuskindlus süsteemi võime tagada tarbijate nõuetekohane elektrivarustus. Seega moodustab elektrivarustuse elektritoide ja sellega varustatus ehk teenus.

Elektrivarustuse nõue on vajalik selleks, et tagada varjendis sobiv temperatuur ja valgus nii varjumise ajal kui ka tavaolukorras. Hoone tavapärasel kasutusel peaks olema võimalik selles hoone osas liikuda valgustusega või laadida näiteks arvutit. Seega tagatakse elektrivarustuse varustuskindlusega elektritoide nii valgustitele kui ka pistikupesadele. Varjumise ajal on esmatähtis ventilatsioonisüsteemide toimimine (kui need on automaatsed), kuid vajalik võib olla ka väiksemate seadmete laadimine või toidu soojendamine. Seega tuleb vajalik elektrivarustus tagada ka juhul, kui varjendi elektripaigaldise toide jaotusvõrgust katkeb. Eelnevalt on vajalik hinnata ühenduse kadumise mõju elektripaigaldise talitlusele ning projekteerida talitlusviis, mis oleks jaotusvõrgust sõltumatu, näiteks kaitse- või maandusjuhi katkemine või võrgutoite asendamine generaatoriga. Seetõttu kehtib nõue tagada elektripaigaldise ohutus ja toimivus ka muu energiaallika toite korral. Kohalike toiteallikate ühendamist käsitleb senisest põhjalikumalt standard IEC 60364-1 „Low-voltage electrical installations - Part 1: Fundamental principles, assessment of general characteristics, and definitions“. Nõue tagada sõltumatu energiatoite ühendus annab võimaluse valida sobivaim lahendus, mis tagab alalise valmisoleku alalise valmisoleku kas võrguelektri või sõltumatu energiaallika kaudu. Nõudeid elektripaigaldise toiteks ette nähtud generaatoragregaatide valikuks on käsitletud standardis EVS-HD 60364-5-551 „Madalpingelised elektripaigaldised. Osa 5-55: Elektriseadmete valik ja paigaldamine. Muud seadmed. Jaotis 551: Madalpingelised generaatoragregaadid“.

Punkti 7 kohaselt tuleb varjendi kasutajatele mõeldud pistikupesad paigutada hajutatult arvestusega vähemalt üks pistikupesa iga 20-ruutmeetrisel tegeliku varjumispinna kohta (vt ka olmeala nõuded § 11 lõike 6 punktis 4 ja lõike 7 punktis 5) või vähemalt üks pistikupesa alla 20-ruutmeetrisel tegeliku varjumispinnaga varjendi kohta. Nimetatud pistikupesad on ette nähtud eeskätt väiksemate seadmete laadimiseks ega ole mõeldud suure võimsusega seadmete kasutamiseks. Pistikupesade all on silmas peetud eelkõige standardi EVS-EN 61140 „Kaitse elektrilöögi eest. Ühisnõuded paigaldistele ja seadmetele“ tabeli 3 jaotuse kohaseid I klassi pistikupesasid.

Lõikega 6 sätestatakse täiendavad nõuded V1-klassi varjendi ruumidele ja pindadele.

Punkti 1 kohaselt tuleb tagada lüüsil vähemalt 2,5 ruutmeetri suurune pind. Lüüs on varjendisse sisenemise koht, kus saab end saastunud välisõhust puhastada, et vältida saaste kandumist varjendisse. Lüüs võetakse kasutusele alles vastava ohu ilmnemisel. V1-klassi varjendis saab lüüsina kasutada näiteks paigaldatavat sulgetelki. Erinevalt V2-klassi varjendi lüüsisist ei ole V1-klassi varjendi lüüsis vajalik trassivesi, kuna varjendi kasutajate arv ei ole suur.

³ [RT I. 08.07.2025. 43.](#)

Punkti 2 kohaselt tuleb ventilatsiooniseadmele tagada vähemalt 1,5 ruutmeetri suurune pind iga seadme kohta. Vajalik seadmete arv sõltub varjendi tegelikust varjumispinnast ja seadmete võimsusest. Näiteks kui üks V1-klassi varjendi ventilatsiooniseade teenindab kuni 45 ruutmeetrit, peab 135-ruutmeetrisel varjendis olema kolme ventilatsiooniseadme jaoks ette nähtud vähemalt 4,5 ruutmeetrit pinda. Kui seadmeid käitatakse manuaalselt, tuleb ette näha ka vaba pind seadmete käsitsemiseks.

Punkti 3 kohaselt tuleb V1-klassi varjendis ehitada välja varuelektritoite pistik. Pole määratud, kas selline pistik peab asuma varjendi sees või võib olla ka väljaspool. Näiteks võib V1-klassi varjendi ventilatsioonisüsteem olla manuaalselt käitav, mistõttu ei ole sõltumatu elektritoite ühenduskoht piirdekonstruktsioonist seespool hädavajalik. Kui ventilatsioonisüsteem on aga automaatne, peab vajalik ühenduskoht paiknema varjendi sees, et tagada võimalikult ohutud ühendused. Asukoha valikul tuleb silmas pidada, et varjendist väljapoole paigaldatav sõltumatu energiatoitega ühendamist võimaldav lahendus rajatakse väljapoole varjendi rõhuseina. Täpsemad juhised, kuidas projekteerida elektripaigaldist või tagada sõltumatu energiatoite, on toodud projekteerimisjuhendis. Olenevalt valitud elektritoite viisist paigutatakse toiteallikas või pistikliides toite ühendamiseks varjendi või hoone osa eri kohtadesse.

Punkti 4 kohaselt tuleb V1-klassi varjendis tagada olmeala töötasapinnaks vähemalt üks ruutmeeter ja vähemalt kaks pistikupesad. Pistikupesad on ette nähtud eelkõige töötasapinna seadmete jaoks, võimaldades varjendis viibijatel valmistada toitu või kuumutada vett. Kui varjend ei ole eesmärgipäraselt kasutusel, võib töötasapind olla näiteks kokku klapiitud seinapeale.

Punktiga 5 sätestatakse, et hoones, kus inimesed viibivad alaliselt, tuleb tagada veevarustus ja kanalisatsioon reovee jaoks. Kui V1-klassi varjend rajatakse hoonesse, kus inimesed alaliselt ei viibi – näiteks mõni tööstus- või teenindushoone –, piisab vee hoiustamisest kanistrites. Eluhoonetes tuleb veevarustus tagada veevarude hoidmiseks ning lüüsis välissaaste mahapesemiseks. Tualeti trassivesi ei ole kohustuslik, lubatud on ka biokäimlad. Varjendi veevarustuse kui kanalisatsiooni lahendused võivad olla lokaalsed või tsentraalsed.

Punkti 6 kohaselt tuleb võimaluse korral tagada kardinaga eraldatud esmaabi andmise koht. V1-klassi varjendis peavad olema esmaabivahendid ja võimaluse korral kardinaga eraldatud esmaabi andmise koht. Esmaabi andmise kohale V1-klassi varjendis suuruse ega asukoha nõuet ei kehtestata.

Lõikes 7 nimetatakse pinnad, mis tuleb V2-klassi varjendis lisaks lõikes 5 nimetatule tagada.

Punkti 1 kohaselt tuleb V2-klassi varjendisse rajada eraldi ruumina lüüs, mille pind on vähemalt neli ruutmeetrit. Lüüsis peab olema ka veevarustus ja kanalisatsioon, sest V-2 klassi varjend on mõeldud suure hulga inimeste varjumiseks. Varjendisse sisenemisel peavad isikud vajaduse korral saama end välissaastest puhastada ning see eeldab, et olemas on piisavalt hulgal vett (veevarustus) ja kanalisatsioon, kuhu saastunud vesi juhitakse.

Punkti 2 kohaselt tuleb V2-klassi varjendis ventilatsiooniseade projekteerida eraldi ruumi. V2-klassi varjend rajatakse rohkem kui 180 inimese varjumiseks, mistõttu võib seal tegelikku

varjumispinda olla mitusada ruutmeetrit. V2-klassi varjendite puhul tagatakse piisav õhuvahetus sobiva võimsusega seadmetega. Ventilatsiooniseadmete jaoks ettenähtud põrandapind sõltub sertifitseeritud ventilatsiooniseadmete mõõtudest. Lisaks on ventilatsiooniseadme valimisel oluline arvestada varjendis viibijate arvu.

Punkti 3 kohaselt peab V2-klassi varjendis olema eraldi esmaabiruum, kus saab vajaduse korral anda esmaabi ka lamavale inimesele. V2-klassi varjend on ette nähtud suurele hulgale inimestele ja seetõttu on esmaabiruumi vähim nõutav suurus kuus ruutmeetrit, et ruumi mahuksid nii abiandja kui ka -saaja.

Punkti 4 kohaselt peab V2-klassi varjendis paiknema varugeneraator eraldi ruumis ja elektripaigaldise toide tuleb tagada 72 tunniks. Olenevalt valitud elektritoiteviisist paigutatakse toiteallikas või pistikliides toite ühendamiseks varjendi või hoone osa eri kohtadesse. V2-klassi varjendi ventilatsioonisüsteem on suurem ja komplekssem kui V1-klassi varjendil. V2-klassi varjendi ventilatsioonisüsteemi käigus hoidmiseks on vaja pidevat elektrienergiat ning see peab olema sõltumatu.

Punkti 5 kohaselt tuleb V2-klassi varjendis tagada eraldi ruumina olmeala, kus on olenevalt inimeste arvust sobiva suurusega töötasapind ja piisaval arvul pistikupesasid. Seega saab V2-klassi varjendi puhul sisuliselt rääkida kööginurgast, kus on tagatud näiteks vee keetmise või söögi soojendamise võimalus.

Punkti 6 kohaselt peab V2-klassi varjendis olema veevarustus ja kanalisatsioon, kuna varjend on mõeldud kasutamiseks suurele hulgale inimestele. Ilma veevarustuse ja kanalisatsioonita ei ole varjendis võimalik tagada ohutuid varjumistingimusi.

Lõike 8 kohaselt tuleb juhul, kui varjendis on veevarustus ja kanalisatsioon, tagada sulgeventiilide ja klappide olemasolu võimalike õnnetuste puhuks. Kanalisatsioonitorustikku peab saama varjendist sulgeda spetsiaalselt konkreetsele varjenditüübile sobiva sulgeventiiliga. Veevarustus on vajalik vee olemasoluks varjendis ja saaste korral lüüsis inimeste puhastamiseks. Lüüsis tuleb tagada eraldi veevarustus. Täpsemad juhised on projekteerimisjuhendis.

Lõike 9 kohaselt peavad varjendis olema vahendid, mis on vajalikud kas varuväljapääsutee kasutamiseks või varjendis katkematult kuni 72-tunniseks viibimiseks. Seega on nõutavad:

- esmaabivahendid, mille hulk ja sisu sõltub varjujate arvust; esmaabikomplektid, kus on haava puhastamise ja sidumise ning valu vaigistamise vahendid koos muu esmase vajalikkuga;
- kannatanute või liikumisel abi vajavate isikute transpordivahendid, näiteks kandraamid või lohistid;
- vähemalt veerandile varjendis viibijatele lamamise võimalused, näiteks seinale või lakke kinnitatavate narivoodite näol, mis tavaolukorras on kokku klapitavad, et võtta vähem ruumi, või vajalikul hulgal madratseid või lebomatte. Klappvoodite kinnitamisel peab lähtuma tootja juhenditest, sest varjendis mõjuvad erinevad koormused ja paigaldatud varustus peab seda taluma;

- evakueerimiseks ja varuväljapääsutee puhastamiseks sobilikud vahendid, näiteks vasar, kirka, meisel, kirves, labidas, sõrgkang, saag, kruvikeeraja, haamer, naelad, pussnuga, aga ka töökindad, köis jms;
- väliskeskkonna saaste tuvastusvahendid ja tuvastajate kaitseriietus, mis peab tagama võimaluse väliskeskkonnas saastet tuvastada ja väliskeskkonnas vajaduse korral turvaliselt viibida. Võimaluse korral võiks varjendis olla gammakiirguse doosikiiruse mõõtur (nn kiirguspiipar), filtritega gaasimaskid, õhukvaliteedi sensorid (CO, CO₂), mõned keemiakaitseülkonnad (HAZMAT/CBRN, kui lihtsamad kostüümid) ning lisaks kindad ja kummikud. Varjendi omaniku soovist olenevalt võiksid varjendis olla vähemalt kiirguspiipar, mõned kaitseülkonnad ja gaasimaskid;
- vähemalt patareitoitel FM-raadio;
- vajaduse korral kuivkäimla(d) ning käetoed tualeti ligipääsetavuse suurendamiseks, eeldusel et need sobivad varjendis kasutamiseks, samuti vahendid eraldatuse tagamiseks (vähemalt kardinad, sirmid vms);
- elektriseadmete toimepidevuse tagamiseks sobivad vahendid, nagu akujaamad, akupangad, patareid. Silmas tuleb pidada, et ka neid tuleb aeg-ajalt uuendada ja vajaduse korral välja vahetada;
- joogivee hoidmise anumad. Vee koguse arvestus on toodud eespool ja kui varjendis on veevõrk, saab joogivee varu vähemalt teatud aja sellega tagada, kuid vajalikud anumad peavad siiski olema olemas;
- jäätmekogumise anumad, mis soovitatavalt peaksid olema kaanega suletavad ja mahutama ettenähtud koguse tekkivaid jäätmeid;
- veepuhastusaine, millega saab vajaduse korral näiteks väljast toodud looduslikku vett joogikõlblikuks puhastada;
- tulekustuti, mille kustutusaine ei ole pulber. Seega sobib näiteks vesikustuti või mõni muu inimesele ohutu kustutusainega kustuti;
- määrgistuskomplekt vastavalt varjumisplaanile. Täpsemad nõuded varjendi ja varjumiskoha määrgistamisele on kehtestatud määruse §-s 19.

Kõik seadmed ja vahendid peavad olema varjendiks rajatud hoone osas alaliselt olemas, komplekteeritud, korras, määrgistatud ning regulaarselt kontrollitud.

Eelnõu §-ga 12 sätestatakse varjendi tuleohutuse erisused.

Lõikega 1 sätestatakse nn kahe ukse nõue. Sätte kohaselt tuleb juhul, kui varjend on eraldi tuletõkkeseptsioon ja selle igapäevane kasutusotstarve eeldab suletud asendis tuletõkkeust, paigaldada tuletõkkeuks lisaks varjendi kaitseuksele. Varjendi kaitseuks on hoone tavapärasel kasutuses avatud asendis ega taga niimoodi tuletõkkeseptsiooni terviklikkust. Seega tuleb hoone igapäevakasutuses lisada varjendile tuletõkkeuks, pidades silmas tuletõkkeseptsiooni terviklikkust.

Lõike 2 kohaselt ei kohaldata varjendile varjumise ajal tuletõkkeseptsiooni nõudeid. Seda põhjusel, et nii tuletõkkeuks kui ka muu varjendi kaitseuksele lisaks paigaldatud üks eemaldatakse või tõstetakse eest ära varjendi kasutuselevõtmisel, et need ei takistaks varjendi eesmärgipärasel kasutamisel. Tuletõkkeukse eemaldamise tõttu ei saa varjendiks rajatud hoone osa enam käsitada tuletõkkeseptsioonina, kuid see on varjumist tingiva olukorra kontekstis

ohutuse ambitsioonitaseme adekvaatne langus. Nii tuletõkkeukse kui ka igasuguse muu lisaukse eemaldamine, mis on varjendisse peale kaitseukse paigaldatud, tingib peaaegslikult vajaduse luua varjendisse lüüsi paigaldamise võimalus.

Lõikega 3 sätestatakse, et kui V1-klassi varjendil on lisaks varjendi kaitseuksele paigaldatud veel muu uks (sh tuletõkkeuks), võib see avaneda varjendisse sissepoole, kui on tagatud ruumis viibivate isikute ohutus. Tegemist on olulise erisusega tavapärastest tuleohutusnõuetest, mille kohaselt peavad evakuatsiooni- ja väljumisteel paiknevad ukсед, sealhulgas tuletõkkeuksed, üldjuhul avanema evakuatsiooni suunas ehk varjendist väljapoole. Erandina on lubatud ukse avamine evakuatsioonisuunale vastupidises suunas juhul, kui ruumist evakueerub korraga alla 30 inimese⁴. Kui varjutakse varjendisse, toimub evakuatsioon varjendi sisse, kui aga evakueerutakse tulekahju korral, on evakuatsioon kõikidest hoone osadest väljapoole. Oluliselt suurem on tõenäosus, et suurem hulk inimesi liigub korraga varjendisse just varjumise ajal, sest ohuteavituse saades peavad kõik suunduma ühte kohta. Tulekahju korral liigutakse aga vastavalt hoones kindlaks määratud evakuatsiooniskeemile – kas hoonest välja, ühest tuletõkkesektioonist teise või jäädakse sinna, kus ollakse. See tähendab, et inimeste hulk on hajutatud kogu hoone peale, liikumine on erinev ja samas kohas ei teki suurt tunglemist. Nõuet, et ukse paigaldamisega tuleb tagada ruumis viibivate isikute ohutus, on võimalik täita erinevate elektrooniliste lahendustega, mida on ka juba kasutatud. Seega, isegi kui uks on paigaldatud evakuatsioonile vastupidises suunas, saab seda igapäevaselt tavaolukorras hoida avatud asendis ja panna automaatselt sulguma automaaste tulekahjusignalisatsioonisüsteemi rakendumisel.

Arvestades, et varjendi eesmärgipärasel kasutamisel selline lisauks eemaldatakse ning kasutusse jääb üksnes varjendi kaitseuks, ei ole see varjumise ajal takistuseks. Samas ei kohaldata seda sätet V2-klassi varjendile, kuna seal on ehituslikult ette nähtud kaitseukse taha lüüsiruum. Lüüsiruum tagab, et tavaolukorras kasutatav uks avaneb samas suunas kui kaitseuks ehk evakuatsiooni suunas.

Lõike 4 kohaselt võib varjendi suitsueemalduse tagada varuväljapääsutee kaudu. Päästeamet aktsepteerib lahendust, kus suitsueemaldus, näiteks maa-aluselt korrusel, toimub varjendi varuväljapääsutee kaudu. Selline lahendus on oluline varjendi kompaktsuse ja monoliitsuse säilitamiseks. Mida vähem on piirdekonstruktsioonis läbiviike, seda tõhusam on selle kaitsevõime. Samas tuleb arvestada, et sellise lahenduse korral ei saa eeldada suitsueemalduseks kasutatava luugi paiknemist ruumi ülemises kolmandikus, mis on tavapärane suitsueemaldusluugi asukoht, kuna varjendi varuväljapääsutee sisemine pääs asub madalamal. Käesoleva lahenduse kasutamise tingimused on täpsemalt kirjeldatud projekterimisjuhendis.

Eelnõu §-ga 13 sätestatakse nõuded varjendi tehnilistele lahendustele.

Lõike 1 kohaselt peavad varjendi piirded, läbiviigud ja avade sulgemise lahendused tagama õhukindluse, mehaanilise vastupidavuse ning koostoime varjendis kasutatavate kohtkindlate seadmetega kasutusloa taotlemise hetkeks. Varjendis kasutatavad kohtkindlad seadmed, sealhulgas ventilatsiooni- ja kaitselemendid ning ukсед, avatäited, luugid ja muud läbiviigud, peavad omavahel süsteemina ühilduma. Nõuete täitmist tõendab projekterija või valdaja esitatud tehniline dokumentatsioon. Nõuete täitmise tõendamiseks võib kasutada asjakohaseid standardeid või nendega samaväärseid meetodeid, näiteks standardit EVS-EN ISO 22359

⁴ Siseministri 30.03.2017. aasta [määrus nr 17 „Ehitisele esitatavad tuleohutusnõuded“](#), § 48 lõike 1 punkt 2.

„Security and resilience - Guidelines for hardened protective shelters“ ja tehnilist spetsifikatsiooni ISO/TS 22359 „Security and resilience - Hardened protective shelters - Part 2: Requirements for shelter protective equipment“.

Euroopa Liidus spetsiaalselt varjendi jaoks toodetud seadmete puhul võib sellist ühilduvust üldjuhul eeldada.

Eestis tunnustatakse rahvusvaheliselt kasutatavaid varjenditestide protokolle, et vältida olukorda, kus nõuded muutuvad põhjendamatult kitsaks või soosivad üksnes piiratud hulka tootjaid. Varjendi kohtkindlate seadmete puhul ei saa aluseks võtta tavapärasest ehitustoodete nõuetele vastavuse protseduuri, mis on sätestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses nr 2024/3110⁵ (edaspidi *CPR-i määrus*). CPR-i määruse kohaste toodete testimisel puudub lööklaine, rõhu- ja lekkekindluse katse. Varjendi komponente testitakse peamiselt erinevate rahvusvaheliste, valdavalt kaitsetööstuse standardite alusel. Näiteks Soomes ja Saksamaal kasutatakse standardit STANAG⁶, kus teatud valdkondades on NATO riigid kokku leppinud standardse lähenemise.

Üldjuhul on kõigil varjendis kasutamiseks projekteeritud seadmetel tootja märgistus. Nõuetekohaselt märgistatud seadmel on mäрге, et see on toodetud varjendis kasutamiseks, seadme korrektne nimetus, tootja nimi, valmistamisaasta ja seerianumber. Levinud praktika kohaselt märgistab seadme ka paigaldaja paigaldamise käigus, kinnitades sellega seadme nõuetekohast paigaldamist. Paigaldajal on võimalus kontrollida seadme vastavust ja ühilduvust ning nõuda mittevastavate osade asendamist või parandamist. Täpsem teave märgistuse, seadmete kasutatavuse ja ühilduvuse kohta esitatakse projekteerimisjuhendis.

Varjend ei ole tavapärase tehnosüsteem, vaid hoone osa, kus vahetu kõrgendatud ohu korral sõltub inimeste elu olemasolevate lahenduste töökindlusest ja toimivusest. Eelnõuga ei eelistata konkreetsete tootjate tooteid ega lahendusi, vaid sätestatakse nõue kasutada seadmeid, mis töötavad ühtse süsteemina olukorras, kus tuleb kaitsta inimeste elu ja tervist. Eelduslikult on varjendis kasutamiseks mõeldud seadmete kasutusiga kõige rohkem 30 aastat.

Lõike 2 kohaselt peavad kõik varjendis kasutatavad seadmed ja vahendid olema varjendi omaniku poolt eristatavalt märgistatud, paiknema püsivalt varjendiks rajatud hoone osas ning olema alaliselt kasutatavad. Nõude täitmiseks piisab, kui vahendid on tähistatud selgelt viitega varjendile. Ülevaatlikkuse ja kompaktsuse tagamiseks on soovitatav koondada vajalik varustus ühte kohta, näiteks kasti, kuhu on lisatud olemasoleva varustuse loetelu koos asjakohaste tähtaegadega (näiteks kaitseriietuse säilivusaeg). Selline lahendus lihtsustab varustuse olemasolu ja kehtivuse kontrolli ning võimaldab vajaduse korral aegunud või kahjustunud esemed õigel ajal asendada.

Eelnõu §-ga 14 sätestatakse nõuded esmasele kasutuselevõtule, varjendi hooldusele ja kontrollile.

⁵ [Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus \(EL\) 2024/3110, millega sätestatakse ehitustoodete ühtlustatud turustusreeglid ja tunnistatakse kehtetuks määrus \(EL\) nr 305/2011.](#)

⁶ [Standardization Agreement \(STANAG\).](#)

Lõike 1 kohaselt peavad määruse §-des 9 ja 11 sätestatud seadmed ning varustus varjendis olema hoone kasutusloa taotlemise hetkeks. Eesmärk on tagada varjendi komplekteeritus hoone kasutusele võtmisel, arvestades, et kriis võib avalduda ootamatult.

Lõike 2 kohaselt tuleb kõiki varjendis olevaid seadmeid ja varustust hooldada vastavalt tootja juhistele. Olenevalt varustuse ja seadmete eripärast võib hoolduse läbiviimise regulaarsus erineda. Tootja juhendmaterjalist nähtub, milliste toimingute ja sagedusega tuleb kontrollida seadmete töökorda ning kas hoolduse peab läbi viima erialaste teadmistega ehk pädev isik või võib seda teha tavakasutaja.

Lõike 3 kohaselt tuleb varjendi omanikul sõltumata tootja juhistest korraldada vähemalt üks kord aastas järgmised kontrolltegevused:

- 1) ventilatsiooniseadme käivitumise kontroll vähemalt viieks minutiks;
- 2) energiavarustusseadmete töökorra kontroll tootja poolt ettenähtud toimingute kohaselt, näiteks generaatori, akupanga või akujaama kontroll;
- 3) kanalisatsiooni sulgeventiili täielik sulgumise ja avamise kontroll;
- 4) varjendi kaitseukse sulgumise ja uste tihendite korrasoleku kontroll;
- 5) varjendi vajaliku varustuse olemasolu ja töökorra kontroll, mille tulemusel peab selguma, kas kõik vajalikud vahendid on varjendis olemas, kehtiva kasutus- või säilivusajaga ning kohe kasutusvalmis.

Neid kontrolltegevusi võib teha varjendi omanik ise või volitada selleks varjumise korraldamisega tegelevat isikut või tellida vastava teenuse. Tellides kontrolltegevuste teenuse ja arvestades tööde mahtu, võib selle maksumus Soome kogemuse järgi olla suurusjärgus mõnisada eurot. Kui varjendi omanikul või tema volitatud isikul on teadmised ja oskused nõutud kontrolltegevuste läbiviimiseks, ei ole teenuse sisseostmine vajalik ning lisakulu ei teki.

Lõike 4 kohaselt tuleb varjendi omanikul korraldada vähemalt üks kord kümne aasta jooksul ventilatsiooniseadme käivitumise kontroll, tagades selle töö vähemalt viis minutit ning kontrollides seejuures ruumi õhutihedust ning ülerõhunäidiku ja õhufiltrite toimimist. Käivitamise kontroll hõlmab õhutiheduse mõõtmisega seotud kindlat protseduuri ja õhufiltrite kaalumist, täpsemaid toiminguid kirjeldatakse projekteerimisjuhendis. Ruumi õhutiheduse kontrollimiseks peab olemasoleva ventilatsioonisüsteemi lahti monteerima, selle sisendid õhutihedalt sulgema, varjendi uste põranda süvise katted eemaldama uste liikumise tagamiseks jne. Ülerõhu kontrolli jaoks kasutatakse erinevaid õhurõhu mõõtevahendeid ja Soome kogemuse järgi on selleks tarvis eriteadmistega isikuid ning teenus võib maksta kuni paar tuhat eurot.

Lõike 5 kohaselt tuleb säilivustähtaja ületanud varustus uuendada ja katkised seadmed parandada või välja vahetada. Kuigi määruuses ei ole sätestatud konkreetset tähtaega, tuleb seadmed asendada või parandada esimesel võimalusel, sest varjendi varustus peab olema igal ajal töökorras. Soovitav on pidada nimekirja kõigist nõutavatest seadmetest ja varustusest ning läbiviidud tegevustest, märkides üles kontrollide ajad, tuvastatud puudused ning puuduste kõrvaldamise või seadmete asendamise kuupäevad.

Lõike 6 kohaselt tuleb hoolduse ja kontrolli kord kajastada varjumisplaanis. Kuna käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud tegevusi võivad teha nii tootja määratud erialateadmistega kui ka

eriväljaõppeta isikud, ei ole hoolduste ja kontrollide dokumenteerimiseks ette nähtud kindlat vormi. Oluline on fikseerida, kes, mida ja millal kontrollis, millised puudused tuvastati ning kuidas ja millal need kõrvaldati. See teave kajastatakse kirjalikult, mis võimaldab vajaduse korral kontrollida, kas seadmete ja varustuse hooldus ning kontroll on nõuetekohaselt tehtud. Hoolduse ja kontrolli korra kajastamisel varjumisplaanis tuleb seal ette näha ka regulaarsus, millega varjendi nõuetele vastavust kontrollitakse.

Edaspidi on kavas välja töötada pädevusmudel, mille kohaselt hakkab teatava ajavahemiku tagant varjendit tervikuna, sealhulgas kõiki selles olevaid seadmeid ja vahendeid, kontrollima pädev isik, et tagada varjendi eesmärgipärane toimimine. Praegu puuduvad Eestis varjendi kontrolli ja hoolduse pädevusega isikute hindamise ja tõendamise nõuded.

Pädevusnõuete süsteem ja pädevate isikute olemasolu varjendite valdkonnas tagab muu hulgas selle, et ebapiisava hoolduse tõttu mittetöökorras olevad seadmed või varustus tuvastatakse ja parandatakse või asendatakse õigel ajal. Samuti annab selline kontroll kindluse, et kõik vahepealsed hooldus- ja kontrollitoimingud on tehtud nõuetekohaselt. Teenuse maksumust Eesti turu jaoks ei ole praegu võimalik hinnata, kuna selline teenus turul puudub. Hind sõltub tehtud töö mahust.

Silmas tuleb pidada, et varjend peab vastama nõuetele hetkel, kui hoonele taotletakse kasutusloa. Kasutusloa väljastamise menetluses veendub kasutusloa väljastaja, et varjendiks ehitatud hoone osa vastab ehitusprojektile ja määruuses kehtestatud nõuetele. See tähendab, et ka vajalikud esmased kontrollitoimingud peavad olema tehtud. Neid tõendab seadmete paigaldaja kinnitust, et tööd on korrektselt tehtud ja seade nõuetekohaselt paigaldatud ja töökorras. Päästeamet kontrollib varjendi nõuetele vastavust ajas jätkuvalt hoone kasutamise käigus.

Eelnõu kolmanda peatükiga sätestatakse varjumisplaaniga seonduvad nõuded.

Eelnõu § 15 koosneb viiest lõikest ja sellega reguleeritakse varjumisplaani üldnõudeid.

Lõike 1 kohaselt tuleb varjumisplaanis välja tuua varjumise üldine korraldus, sealhulgas hoone kasutajate varjumise võimalus – kas hoones on varjend või varjumiskoht, kas see on avalik või mitteavalik ja kui palju inimesi saab sinna ohutult varjuda. Lisaks tuleb varjumisplaanis kirjeldada inimeste liikumist ja oodatavat käitumist varjumisplaanis käsitletud ohu korral – see tähendab näiteks teavet selle kohta, kas varjutakse mõnda muusse hoonesse või kas ohu korral jääb hoonesse inimesi.

Varjumisplaanis peab sisalduma ka varjendi või varjumiskoha skeem, s.t korruse või korruste plaan, kus on varjumiseks sobiv koht ja liikumisteed.

Varjumisplaanis kirjeldatakse varjendi või varjumiskoha kasutuselevõtu korraldamist, sealhulgas vajalikke tegevusi etapiviisiliselt. Selles osas tuleb ette näha vajalikud korrashoiuga seotud tegevused hoone tavapärasel kasutusel, tegevused ja meetmed, mida rakendatakse varjendi või varjumiskoha vahetu ettevalmistamisega, ning tegevused, mis on seotud otsese varjumisega (näiteks kuidas liiguvad hoones kõrvalist abi vajavad inimesed, kas lemmikloomad on varjumisel lubatud kaasa võtta jms).

Seega nähakse varjumisplaanis ette varjumiseks sobiv koht, varjendi või varjumiskoha kasutuselevõtu ja korrashoiuga seotud tegevused ning vastutajad. Samuti nähakse varjumisplaanis ette hoone kasutajate liikumine hoones asuvasse varjumiseks sobivasse kohta või selle puudumisel ettenähtud tegutsemisviis. Oma olemuselt sarnaneb varjumisplaan muude hoone omaniku koostatud käitumisjuhistega, näiteks tulekahju korral tegutsemise plaaniga. Läbimõeldud ja kokku lepitud tegevused varjumisplaanis ning hoone kasutajate käitumine vastavalt varjumisplaanile tagavad, et vajadusel on võimalik varjuda.

Lõike 2 kohaselt on varjumisplaani koostamise alus eelkõige sõjalise konfliktiga kaasnev õhurünnaku oht, kuid hoone omanik võib varjumisplaani laiendada ka muudele ohtudele. Seega tuleb varjumisplaani koostamisel esmajärjekorras lähtuda olukorrast, kus Eestit ähvardab õhurünnaku oht. Samas on varjumisplaani koostamisel võimalik arvesse võtta ka varjumist näiteks tuumajaama õnnetuse, äkkrünnaku, piirkonnas toimunud tehnogeense õnnetuse või ilmastikust tingitud asjaolude korral. Muude ohtude arvestamisel tuleb need varjumisplaanis eraldi kirjeldada.

Lõike 3 kohaselt võib juhul, kui mitme lähestikku asuva hoone jaoks on rajatud ühine varjend või kohandatud ühine varjumiskoht, koostada ühise varjumisplaani. Sellisel juhul peab varjumisplaan hõlmama kõigi kompleksi kuuluvate hoonete kasutajate liikumist ja oodatavat käitumist varjumisplaanis käsitletud ohu korral. See võimalus on asjakohane näiteks haiglakompleksi või mõne suurema tööstuskompleksi hoonete korral, kus varjendeid või varjumiskohti võib olla rohkem kui üks või kus üks varjend või varjumiskoht teenindab mitut hoonet. Ühises varjumisplaanis kirjeldatakse kõigi kompleksi kuuluvate hoonete kasutajate varjumisvõimalusi. Lisaks tuleb arvestada, et varjumisplaani skemaatiline osa koostatakse iga hoone kohta eraldi ja tehakse teatavaks vastava hoone kasutajatele.

Lõike 4 kohaselt koostatakse varjendi rajamise kohustusega hoone puhul varjumisplaan, tuginedes ehitusprojektile. Kirjeldatud nõue kehtib üksnes varjendi rajamise kohustusega hoonete kohta, mida hakatakse rajama alates 2026. aasta suvest. Sellisel juhul tuleb hoone ehitusprojekti näidata ära hoone osa, mis vastab varjendi nõuetele, ja selle alusel koostada varjumisplaan. Hoone varjumisplaan peab olema valmis hiljemalt kasutusloa taotlemise hetkeks, et tagada hoone kasutajatele vajalik teave varjumisvõimaluste kohta.

Lõike 5 kohaselt tuleb varjumisplaan koostada vastavalt käesoleva määruse lisas 2 esitatud andmetele, mida võib vajaduse korral kajastada hoone muudes ohutusdokumentides. Kui hoones on koostatud näiteks tuleohutus-, kriisi- või muu evakuatsiooniplaan, on lubatud integreerida varjumisplaan nendes dokumentidesse. Varjumine ei ole eraldiseisev tegevus, vaid osa hoone kasutamisest vahetu kõrgendatud ohu korral, mistõttu on põhjendatud kajastada seda olemasolevates käitumisjuhistes. Oluline on, et hoones oleks määratud varjumise korraldamise eest vastutav isik ning kirjeldatud kasutajate varjumise võimalused, nende liikumine ja oodatav käitumine varjumisplaanis käsitletud ohu korral. Lisaks peavad varjumisplaanis kajastuma varjendi hoolduse ja kontrolli ning varjendi või varjumiskoha ettevalmistamisega seotud tegevused. Kui varjumise korraldus on integreeritud muusse ohutusdokumenti, tuleb tagada, et hoone kasutajatele tehakse teatavaks neile suunatud teave, eelkõige varjumisvõimalused hoones, juurdepääs varjendile või varjumiskohale ning varjumise korralduse eest vastutavad isikud.

Eelnõu §-s 16 kirjeldatakse varjumisvõimaluste hindamist ja varjumiskoha kohandamise võimalusi, kui hoones puudub varjend. Varjumisvõimaluste hindamine eelneb varjumisplaani koostamisele ja on varjumisplaani üks osa. Samas võib praktikas neid tegevusi teha samal ajal. Hoonetes, kuhu kavandatakse varjend, hinnatakse varjumisvõimalusi asjakohases mahus.

Lõike 1 kohaselt tuleb hoones, kus puudub varjend, hinnata varjumisvõimalusi. Varjumisvõimaluste hindamisel võib lähtuda ehitusprojektist, sealhulgas olemasolevate hoonete puhul, ning arvestada asjaolusid, mis võivad mõjutada varjumiskoha kasutamist ja mis on loetletud käesoleva paragrahvi lõikes 2. Ehitusprojekt on olemasolevate hoonete puhul abimaterjal, mis võimaldab kasutada joonised ja skeeme ning saada teavet hoone kasutajate arvu kohta. Kui hoone ehitusprojekti ei ole võimalik aluseks võtta, lähtutakse hoone tegelikust olukorrast, parimast olemasolevast teadmistest ja varjumisvõimalustest. Varjumisvõimaluste hindamisel võib aluseks võtta ka konkreetse hoone riskihinnangu, kus võib olla kirjeldatud hoone kasutusrežiim vahetu kõrgendatud ohu olukorras, mis annab suuna, kuidas hoones varjumist korraldada.

Lõike 2 kohaselt tuleb varjumisvõimalusi hinnates arvestada järgmisi asjaolusid.

Punkti 1 kohaselt arvestatakse varjumisvõimaluse hindamisel hoone kasutusotstarvet ja -režiimi. See tähendab, et hinnatakse hoone tavapärasest kasutust, näiteks elamu, büroohoone, kool, haigla, teater, tööstus- või spordihoone, muuseum vms. Samuti tuleb hinnata, kas hoone on kasutusel alaliselt või ajutiselt ning kas hoone alaline kasutamine on vajalik ohuolukorras või jääb hoone kasutusse osaliselt või muudetud kasutusotstarbega. Näiteks ohuolukorras võib hotelli kasutada ulatusliku evakuaatsiooni korral evakueeritute kogunemiskohana, sarnaselt võib ohuolukorras alaliselt kasutada kooli, hooldekodu või transpordikeskust. Samuti tuleb tervishoiuasutuste varjumisvõimaluste hindamisel ja varjumisplaani koostamisel arvestada patsientide liikumisvõimekust, ravitegevuse eripära ning vajadust tagada elutähtsa teenuse toimepidevus. Eelnimetatud teave annab sisendi varjendi või varjumiskoha mahutavuse määramiseks, st kui paljudele inimestele tuleb tagada varjumisvõimalus. Lisaks annab kasutusrežiimiga arvestamine teavet, kas hoone on kasutuses ööpäev läbi, mõni päev nädalas või mõni tund päevas. See aitab otsustada inimeste hulga üle, kellele ja mis hetkel on vaja tagada varjumisvõimalus.

Lisaks tuleb arvesse võtta hoone asukohta ja ümbritsevaid lisaoshte, näiteks paiknemist tiheasutusosalal või sellest väljaspool, piiritsoonis, üleujutusosalal või ohtliku või suurõnnetuse ohuga ettevõtte, tammiga veehoidla või muu sarnase ohu läheduses. Vastavalt sellele saab kujundada hoone kasutusrežiimi eri ohtude korral. Esmane hindamine võib anda ka teadmise, et hoone asub muude ohtude mõjualas, mida tuleks võimaluse korral arvesse võtta.

Punkti 2 kohaselt tuleb hinnata hoone varjumisvõimaluse potentsiaalsete kasutajate arvu, st nende inimeste arvu, kes võivad varjumisvõimalust vajada. Käesolev punkt on tihedalt seotud hoone kasutusrežiimi ja -otstarbega (§ 16 lõike 2 punkt 1). Varjumisvõimaluse hindamisel arvestatakse nii hoone tavapärasest kasutust kui ka võimalikku kasutajate arvu eelkõige vahetu kõrgendatud ohu korral, aga kui soovitakse lisaks käsitleda mõnd muud ohtu – nagu tugev marutuul vms –, saab seda arvesse võtta. Otsuse selle kohta, kui paljudele inimestele varjumisvõimalus rajatakse või kohandatakse, teeb hoone omanik. Samas tuleb arvestada, et

kui hoone jääb kasutusse vahetu kõrgendatud ohu korral, tuleks leida parim varjumisvõimalus kõigile hoone kasutajatele. Hoone omanik otsustab, kas hoones paiknev varjumiskoht teenindab lisaks mõne muu hoone kasutajaid. Varjendi rajamisel lähtutakse käesoleva määruse lisast 1, milles on sätestatud varjendite tegeliku varjumispinna arvutamise alused.

Punkti 3 kohaselt tuleb hinnata hoone võimalikku varjumisvõimalust, lähtudes hoone suurusest ja planeeringust. Selle alusel selgub, kas hoonesse on võimalik kohandada varjumiskoht. 2026. aasta 1. juulil jõustuva HOS-i kohaselt võivad varjumiskohad olla avalikud või mitteavalikud. Mitteavalik varjumiskoht on sarnaselt mitteavaliku varjendiga ette nähtud eelkõige konkreetse hoone kasutajatele, avalik varjumiskoht ja avalik varjend on vahetu kõrgendatud ohu korral mõeldud ka hoones või selle lähiümbruses viibijatele. Avalikud varjendid rajatakse hoonetesse, mida külastavad suured rahvahulgad, näiteks kaubanduskeskustesse, reisiterminalidesse ja suurematesse meelelahutusasutustesse. Avaliku varjendi rajamise kohustusega, kuid 1. juuli 2026 seisuga olemasolevate hoonete puhul tuleb varjumisplaanis võimalust mööda ette näha avaliku varjumiskoha kohandamine. Seejuures hinnatakse, kas vajalik on üks või mitu varjumiskohta, nende paiknemist hoones ja juurdepääsu tingimusi.

Punkti 4 kohaselt tuleb hinnata olukordi, kus hoonesse on võimalik varjumiskoht kohandada. Kui hoone konstruktsioon, tehniline seisukord ja ruumilahendus seda võimaldavad, tuleb määrata tegevused, mille tulemusel kohandatakse nõutele vastav varjumiskoht, ning tööde maht ja eeldatav valmimisaeg. Tööde käigus hinnatakse meetmeid varjumiskindluse suurendamiseks ning loetletakse tegevused varjumiskoha kohandamiseks. Samuti analüüsitakse parimaid lahendusi varjumisvõimaluste loomiseks olukorras, kus hoones endas ei ole võimalik ohutult varjuda, vältides seejuures ebamõistlikult koormavaid tegevusi. Sellisel juhul hinnatakse lähimaid võimalikke varjumisvõimalusi.

Punkti 5 kohaselt tuleb läbi mõelda hoones varjumist korraldavate isikute arv, rollid ja ülesanded, et tagada varjumise toimiv korraldus hoones. See on eriti oluline olukorras, kus varjumiskoht või varjend tuleb võtta eesmärgipäraselt kasutusele, samuti selleks, et tagada varjumisvõimaluste nõuetele vastavus ajas ning teha vajalikke ettevalmistusi, kontrollid ja hooldustöid. Varjumisplaanis määratakse varjumisega seotud vastutajad ja nende ülesanded. Isikuid ei pea määrama nimeliselt, vastutajateks võivad olla näiteks kindlad ametikohad või hoone haldus- või turvateenust osutavate ettevõtjate esindajad.

Punkti 6 kohaselt tuleb läbi mõelda varjumise vajadusest, võimalustest ja korraldusest teavitamise viisid nii tavakasutuse ajal kui ka vahetu kõrgendatud ohu olukorras. See hõlmab muu hulgas varjumiskoha tähistamist ja suunaviitade paigaldamist, vajaduse korral regulaarsete teavituste või infopäevade korraldamist ning ohutaseme tõustes sisekommunikatsiooni hoone alalistele kasutajatele.

Varjumisvõimaluste hindamisel saab juhendada Päästeameti koostatud juhenditest, mis on kättesaadavad Päästeameti veebilehel, samuti on võimalik pöörduda Päästeameti poole nõustamise saamiseks.

Lõike 3 kohaselt tuleb juhul, kui hoones ei ole võimalik hindamise hetkel ega ka tulevikus varjuda, leida hoone kasutajatele muu varjumisvõimalus ja määrata muu tegutsemise kord ning

kajastada see varjumisplaanis. Näiteks on võimalik varjumiskoha puudumisel leida lahendus, et büroohoone kasutajad jäävad ohu korral koju või viiakse inimesed ohu tõenäosuse suurenemisel teise asukohta või võimaldatakse neil kasutada mõne muu hoone varjumiskohta või varjendit. Varjumisvõimaluste hindamisel kajastatakse vastav teave, kui hoones ei ole võimalik varjumiskohta kohandada, lähiümbruses puuduvad sobivad varjumisvõimalused või hoonest ei saa inimesi evakueerida. On hooned, mille kasutajad peavad ka vahetu kõrgendatud ohu korral oma tegevust jätkama, näiteks lennujuhtimistornid, hooldekodud, haiglad, vanglad ja päästekomandod. Sellisel juhul tuleb hinnata riske ja leida parimad lahendused, et inimesed oleksid siiski kaitstud. Näiteks juhul, kui lasteaias puudub varjumiseks sobiv koht ning ka lähiümbruses ei ole varjumisvõimalusi, ei saa pidada mõistlikuks, et lasteaed selles hoones vahetu kõrgendatud ohu korral tegutseb. Alternatiivse lahendusena võib kaaluda varjumiskoha põhimõtetele vastava eraldiseisva ehitise paigutamist lasteaija territooriumile või lastehoiuteenuse viimist teise hoonesse.

Lõike 4 kohaselt tuleb juhul, kui hoonesse on hindamise hetkel või tulevikus võimalik kohandada varjumiskoht kas või osale hoone kasutajatest, kajastada varjumisplaanis olemasolevad või kavandavad varjumisvõimalused ning planeeritud tegevused koos tähtaegadega. Kui hoonesse on võimalik kohandada varjumiseks sobiv koht, tuleb see varjumisplaanis kirjeldada ja luua eeldused, et inimesed saaksid vahetu kõrgendatud ohu korral varjumiskohta kasutada. Kui hoone kasutajate hulgas on teada inimesed, kes ei ole võimelised iseseisvalt liikuma, tuleb kavandada ka nende abistatud liikumine varjumiskohta. Abivahendite, näiteks lohistite kasutamine on põhjendatud, kuna esmatähtis on jõuda ohutusse kohta. Erandjuhtudel võib korterelamutes osutada vajalikuks jääda oma korterisse ja varjuda seal võimalikult ohutusse kohta, näiteks akendeta ruumi hoone keskosas. Selline tegutsemine suurendab turvalisust võrreldes varjumata jätmisega.

Hoone omanikud peavad hoolitsema selle eest, et hoone kasutajatel oleks turvaline varjumisvõimalus, ning seda on otstarbekas kavandada ja ellu viia juba ajal, mil tegelikku ohtu ei ole.

Eelnõu §-ga 17 sätestatakse varjumisplaani kinnitamise, ülevaatamise ja teatavaks tegemise nõuded.

Lõike 1 kohaselt kinnitatakse varjumisplaani kas hoone omaniku või tema volitatud isikute poolt või korteriühistu juhatuse otsusega, juhatuse puudumise korral üldkoosoleku otsusega. Kortermajade puhul kinnitatakse varjumisplaani kas juhatuse otsusega või omanike poolt ühiselt. Varjumisplaani kinnitamisega nimetatakse ka varjumise korraldamise eest vastutav isik hoones.

Korterelamus on soovitatav koostada varjumisplaani koostöös elanikega, kuid võimalik ajakulu ei tohi takistada varjumisplaani valmimist. Selline korraldus on võrreldav hoone tuleohutuskorraldusega, kus kinnitatud tegevuskava tehakse hoone kasutajatele teatavaks, kuid ei eeldata, et kõik hoone kasutajad selle koostamises osalevad.

Lõike 2 kohaselt tuleb varjumisplaanis määrata isik, kes vastutab hoones varjumise korraldamise eest. Vastutav isik ei pea olema nimetatud nimeliselt, vaid võib olla määratud ka ametikoha või rolli (nt haldusjuht) kaudu. Oluline on, et hoones määratakse vastutav isik, kes

vajaduse korral uuendab varjumisplaani, kontrollib varjendi või varjumiskoha jätkuvat vastavust nõuetele ning juhib varjendi või varjumiskoha ettevalmistamist peale Vabariigi Valitsuse vastava otsuse tegemist.

Lõike 3 kohaselt uuendatakse varjumisplaani, kui hoones on toimunud olulised muutused, mis võivad mõjutada varjumise korraldamist või varjumisvõimalusi. Sellised muudatused võivad olla näiteks varjendisse või varjumiskohta viiva liikumistee ümberehitus, hoone kasutusotstarbe muutus, muudatused kasutajate rühmas või varjumise korraldamise eest vastutava isiku vahetumine. Kui varjumiseks ettenähtud hoone osa jääb samaks ja on tavakasutuses olnud panipaigana ning võetakse ilma ümberehituseta kasutusse koosolekuruumina, ei ole varjumisplaani muutmise vajalik.

Lõike 4 kohaselt on hoones varjumise eest vastutava isiku kohustus varjumisplaan regulaarselt üle vaadata, et tagada varjumise korralduse vastavus tegelikule olukorrale. Ülevaatamine ei tähenda alati varjumisplaani muutmist, vaid selle eesmärk on perioodiliselt hinnata, kas varjumisplaanis kajastatud teave on jätkuvalt asja- ja ajakohane. Ülevaatamise regulaarsuse määrab hoone omanik, kuid see ei tohi olla harvem kui üks kord viie aasta jooksul. Soovitav on varjumist mõistliku regulaarsusega läbi harjutada.

Lõike 5 kohaselt tuleb varjumisplaanis toodud oluline teave hoones olemasolevate varjumisvõimaluste ja eri etappides rakendatavate tegevuste kohta teha teatavaks hoonet kasutavatele sihtrühmadele ning varjumist korraldavatele isikutele. Määruses ei ole sätestatud teavitamise viisi. Tähtis on, et kõik hoone kasutajad teaksid, kas ja kuhu on hoones võimalik varjuda, või kui hoones varjumisvõimalus puudub, siis kuhu tuleb varjumiseks liikuda. Oluline on avalikustada varjumisplaani skeem ja märgistada hoonesisene liikumistee varjendisse või varjumiskohta.

Varjumist korraldavale isikule tuleb teha teatavaks kogu teave, mis on seotud varjendi või varjumiskoha eesmärgipärase kasutuselevõtmisega, sealhulgas tegevustega, mida tuleb teha peale Vabariigi Valitsuse vastavat otsust. Samuti peab varjumise korraldamise eest vastutav isik olema kursis hoones tehtava ümberehituse või muude muudatustega, mis võivad mõjutada varjumise korraldust.

Eelnõu neljanda peatükiga sätestatakse varjumiskoha kohandamise põhimõtted.

Eelnõu §-ga 18 sätestatakse varjumiskoha kohandamise põhimõtted, mille täitmisel on võimalik hoonesse kohandada turvaline varjumiskoht. HOS § 16⁴ lõikes 3 on sätestatud, et kui hoonesse ei ole rajatud varjendit, kohandab hoone omanik võimaluse korral olemasoleva hoone või selle osa varjumiskohaks. Varjumiskoha kohandamisel saab juhinduda Päästeameti koostatud avalikult kättesaadavast juhendmaterjalist.

Lõike 1 kohaselt kohandatakse varjendita hoonele varjumiskoht, kui varjumisvõimaluste hindamise käigus on selgitatud välja varjumiskoha kohandamise võimalus. Nõue on seotud HOS-i sättega, mille kohaselt tuleb koostada varjumisplaan ja hinnata selle koostamise käigus võimalust kohandada hoonesse varjumiskoht. Varjumiskoha kohandamise võimalikkuse hindamisel arvestatakse tehnilist teostatavust, ohutust, hoone kasutusotstarvet, majanduslikku põhjendatust ja mõju elutähtsa teenuse osutamisele. Võimaluse korral tuleb varjumiskoht

kohandada kõigile hoone kasutajatele. Kui varjumiskoha kohandamise ettevalmistustööde käigus selgub, et kõigile hoone kasutajatele ei ole võimalik varjumiskohas kohta tagada, tuleb see kirjeldada varjumisplaanis. Varjumiskoht võib asuda hoonest väljas, eraldiseisvana ja määratud varjumiseks konkreetse hoone kasutajatele.

Lõike 2 kohaselt lähtutakse varjumiskoha kohandamisel määruse lisa 1 veergudes 1–5 sätestatust. Näiteks tuleb avalik varjumiskoht võimaluse korral kohandada üle 1200-ruutmeetrisesse olemasolevasse spordihalli ning koolihoonesse ja haiglatesse.

Lõike 3 kohaselt võib mitme hoone kohta kohandada ühise varjumiskoha, arvestades § 5 lõikes 7 sätestatut. Kui varjumisvõimaluste hindamisel selgub, et konkreetsesse hoonesse ei ole võimalik varjumiskohta kohandada, tuleb see kajastada varjumisplaanis ja soovitatavalt näha ette alternatiivne varjumisvõimalus. Selleks võib olla mitme hoone peale ühise varjumiskoha kohandamine. Kohandatud varjumiskoht peab vastama määruse §-s 18 sätestatud põhimõtetele.

Lõike 4 kohaselt peab varjumiskoht paiknema võimalikult maapinna lähedal, et tagada maksimaalne kaitse. Varjumiskoha kohandamisel on sobivad hoone osad eelkõige keldrid ja hoone esimene poolkorrus. Samuti sobivad hoonest eraldiseisvad maa-alused ehitised, näiteks tunnelid ja muud raudbetoonehitised (keldrid vms). Selliste ehitiste puhul tuleb arvestada, et nende ettevalmistamine võib nõuda lisategevusi, konstruktsiooni ja avatäidete vastupidavusnõuete tugevdamist või tunnelite puhul erilahendust suudmete katmiseks. Samuti saab varjumiskohaks pidada spetsiaalselt varjumiseks loodud ehitist, mis on paigaldatud mõne hoone juurde või avalikku ruumi, et tekitada selle hoone kasutajatele või avalikus kohas viibijatele lisavarjumise võimalus.

Lõike 5 kohaselt tuleb varjumiskoht kohandada hoone sellisesse ossa, mis kaitseb vähemalt plahvatuslega kaasneva laialipaiskva eseme eest. Nõue ei välista, et varjumiskoha hoone osa võib olla tugevam ja pakkuda lisakaitset lööklaine eest. Varjumiskohas tuleb võimalust mööda vältida akende või muude sarnaste avatäidete olemasolu. Akende olemasolu korral saab need katta liivakottide, metall-luukide või muude sobivate lahendustega. Arvestada tuleb, et osa avasid võib olla vajalik kasutada varuväljapääsuna. Metall-luukide puhul tuleb tagada nende vastupidavus ja võimalus avada neid seestpoolt ilma kõrvalise abita või tööriistadega. Vajaduse korral võib avad ajutiselt sulgeda kergplokkidega, tagades võimaluse need hädaväljumise korral seestpoolt lammutada. Samuti tuleb arvestada, et varjumiskoha kohandamisel võib osutada vajalikuks konstruktsioonide täiendav toestamine, mistõttu peab aegsasti varuma vastavad materjalid, et alates HOS 16² lõikes 7 sätestatud otsusest saaksid konstruktsioonid õigeaegselt toetatud.

Lõike 6 kohaselt on hoones paiknev varjumiskoht mõeldud eelkõige lühiajaliseks viibimiseks. Optimaalne viibimisaeg ei ületa poolt ööpäeva (12 tundi). Kui varjumiskoht on omaniku otsuse alusel kohandatud pikemaks viibimiseks, peab sellekohane teave kajastuma varjumisplaanis.

Lõike 7 kohaselt peab varjumiskohas olema ühele inimesele võimaluse korral tagatud 0,75 ruutmeetrit. Varjumisvõimaluse ulatuse määrab hoone omanik riskihinnangu alusel, arvestades hoone kasutusrežiimi, kasutajate profiili ja varjumiskoha kohandamise võimalikkust. Nõue sarnaneb varjenditele kehtestatud nõudega ja vastab rahvusvahelistele standarditele (§ 6 lõige 3). Vajaduse ja võimaluse korral võib planeerida ühe varjuja kohta

suurema pinna, näiteks kui varjajate seas on neid, kes kasutavad liikumisabivahendeid või vajavad lamamiskohta. Tegelikult varjumispinna arvestamisel ei ole soovitatav võtta arvesse avatäidete taguseid alasid ega kohti, kus paikneb varustus. Tegelikult varjumispinna arvutamisel on võimalik võtta orientiiriks varjendile esitatavad nõuded. Samuti on soovitatav silmas pidada hoonete kasutusviisi, sihtrühmi ja kriisiaja tegevusi.

Lõikega 8 sätestatakse varjumiskoha õhuvahetuse nõuded. Õhuvahetus on eriti oluline olukorras, kus varjuda tuleb kauem kui paar tundi. Varjumiskohale ei esitata radioaktiivse kiirguse kaitse nõuet ja seetõttu tuleb ära kasutada kõik olemasolevad võimalused, et tagada varjajatele varjumiskohas värske õhk. Üks õhuvahetuse tagamise võimalus on teha konstruktsioonidesse väikesed õhuavad, näiteks liivakottide vahele või spetsiaalselt konstruktsiooni sisse. Täpsemad lahendused on esitatud Päästeameti juhendmaterjalis. Kui varjumiskoha kohandamisel on soov või võimalus tagada inimestele suurem ohutus, näiteks kaitse saastunud välisõhu eest, on see võimalik vastava ventilatsioonisüsteemi paigaldamisega.

Lõike 9 kohaselt tuleb juhul, kui varjumiskoha pindala on suurem kui 15 ruutmeetrit, tagada lisaks sissepääsuteele vähemalt üks hajutatud suunaga varuväljapääsutee. Varuväljapääsuteeks võib olla luuk või mõni muu ava, mida saab avada ilma abivahenditeta või tööriistadega, ja see peaks paiknema valitud sissepääsuteega võrreldes kas teises suunas või sellest piisaval kaugusel, et jääda väljapoole selle sektsiooni võimalikku varinguala. Varjumiskoha sissepääsutee peab olema piisavalt lai ja võimaldama kõigil varjajatel varjumiskohta siseneda, vajaduse korral kõrvalise abiga. Varuväljapääsutee kasutamisel võib olla vajalik teise varjaja abi. 15 ruutmeetri nõue kattub vähima tegelikult varjumispinnaga, mis on varjendisse lubatud rajada.

Lõike 10 kohaselt peab varjumiskohas olema tagatud tualeti kasutamise võimalus. Kõige lihtsam lahendus on kuivkäimla (biokäimla), mis peab olema eraldatud. Kuivkäimla eraldatus ei tähenda eraldi ruumi kohandamist, lahendusena võib kasutada ka eralduskardinaid või sirme. Kui varjumiskohas on liikumispuudega inimesi, tuleks kuivkäimlasse ette näha paigaldatavad invakäetoed, mis võimaldavad tualetti kasutada.

Lõikega 11 sätestatakse põhimõte, mille kohaselt tuleb varjumiskohas tagada puhtus ja kuivus ning minimeerida varjumiskohast endast tulenevad ohud. Varjumiskohta ei tohi kohandada lisaohutudega ruumidesse, nagu soojussõlmed, elektripeakilbi ruumid, surveeadmeid või ohtlikke aineid sisaldavad ruumid. Samuti tuleb vältida kukkuvaid esemeid, mis võivad lööklaine või vibratsiooni korral põhjustada vigastusi, ning evakueerumist takistavaid esemeid, nagu lauad ja toolid, kui need asuvad sisse- või väljapääsuteedel. Varjumiskoha kohandamisel tuleb läbi mõelda puhastamise ja liigniiskuse ärajuhtimise võimalused varjumiskohast.

Eelnõu viienda peatükiga sätestatakse varjendi ja varjumiskoha märgistuse nõuded.

Eelnõu §-ga 19 sätestatakse varjendi ja varjumiskoha märgistuse nõuded.

Lõike 1 kohaselt tuleb varjend ja määruses sätestatud põhimõtete järgi kohandatud varjumiskoht märgistada varjumiskoha märgi ning suunaviitadega vastavalt määruse lisale 3. Märgistuse alus on rahvusvahelise tsiviilkaitse tunnusmärk ning nii varjendi kui ka varjumiskoha tähistamisel kasutatakse sõna „VARJUMISKOHT“. Kuigi Eesti Keele Instituudi

2025. aastal avaldatud õigekeelsussõnaraamatus on kasutusel nii sõna „varjumiskoht“ (sünonüümiga „varjekoht“) kui ka sõna „varjend“, on asjakohane kasutada ühtset tähistust, et edastada kiiresti arusaadav teave varjumisvõimaluse kohta. Ohuolukorras ei ole määrav, kas tegemist on varjendi või varjumiskohaga, kuna kaitset pakuvad mõlemad.

Mitteavalikud varjendid ja varjumiskohad ning nendega seotud varjumise korraldus on hoone kasutajatele üldjuhul ette teada ning märgistus lihtsustab ohuolukorras liikumist. Avalike varjendite ja varjumiskohtade puhul on märgistuse paigaldus ning nõuetele vastavus vahetu kõrgendatud ohu korral kriitilise tähtsusega, et kõik varjumist vajavad isikud leiaksid õige koha. Ühtse märgistuse tagamiseks tuleb juhendada Päästeameti juhendist varjumise märgistamise kohta: <https://www.rescue.ee/et/juhend/varjumine/varjumise-mark>.

Lõike 2 kohaselt paigaldatakse märgid varjendi puhul hoone kasutusloa taotlemise hetkeks ja varjumiskoha puhul olemasoleva hoone varjumiskohaks kohandamisel.

Lõike 3 kohaselt peavad suunaviidad, mis paigaldatakse tänavale, ehitise territooriumile ja avaliku varjendi või varjumiskoha juurde viivale teekonnale, olema paigaldatud hiljemalt valmisolekusse seadmise etapis.

Lõikega 4 kehtestatakse avaliku varjendi ja varjumiskoha tähistamise suunised. Avaliku varjendi ja varjumiskoha puhul peab hoonel olema vähemalt kaks alalist märki: üks hoone välise sissepääsu juures ning teine varjendi või varjumiskoha sissepääsu juures hoone sees.

Lõike 5 kohaselt tuleb avalikus ruumis paigaldada ehitise territooriumil ja avalikku varjendisse või avalikku varjumiskohta viival teekonnal suunaviidad soovitatavalt koos kauguse lisateabega.

Lõike 6 kohaselt peab mitteavaliku varjendi või varjumiskoha puhul olema alaliselt paigaldatud märk varjendi või varjumiskoha uksele või selle vahetusse lähedusse. Alaline väline märgistus ja suunaviitade kasutamine on vabatahtlik. Varjumise korraldus on kirjeldatud varjumisplaanis ja tehtud teatavaks hoone kasutajatele vajalikus mahus.

Lõike 7 kohaselt tagab märgistuse ehitisel ja selle territooriumil ehitise omanik, välja arvatud juhul, kui Päästeamet on teinud omanikuga kokkuleppe ja võtnud märgistuse paigaldamise enda ülesandeks.

Lõike 8 kohaselt tehakse avalike varjendite ja avalike varjumiskohtade märgistuse korral koostööd kinnistuomanike ning KOV-idega. Avalike varjumiskohtade ja varjendite viitade paigaldamine avalikku ruumi saab ilmselt olema eelkõige KOV-i ülesanne, sest juhul kui lühikese ajaga on vaja paigaldada suur hulk viitasid, ei pruugi Päästeameti võimekus olla piisav.

Eelnõu kuuenda peatükiga sätestatakse rakendussäte.

Eelnõu § 20 kohaselt jõustub määrus 2026. aasta 1. juulil. Rakendussäte on seotud HOS-i muudatuste jõustumisega 2026. aasta 1. juulil.

Lisaga 1 sätestatakse varjendi rajamise kohustusega hoonete täpsem loetelu ja varjendi tegeliku varjumispinna arvutamise alused.

Lisas 1 täpsustatakse HOS-i ning käesoleva määruse nõudeid varjendi rajamise ja varjendi tegeliku varjumispinna arvutamise kohta. Varjend rajatakse inimeste kaitseks eelkõige hoonetesse, kus vahetu kõrgendatud ohu korral võib tõenäoliselt viibida inimesi. Käesoleva määruse § 4 lõigete 2 ja 3 kohaselt ei tohi (V1-klassi) varjendi tegelik varjumispind olla väiksem kui 15 ruutmeetrit.

Lisa 1 ei kohaldata varjumiskoha kohandamisel.

Lisas 1 on toodud tabel, mille ehitiste loetelu koostamise aluseks on võetud 2. juuni 2015. aasta majandus- ja taristuministri määruse nr 51 „Ehitise kasutamise otstarvete loetelu“ lisa „Ehitise kasutamise otstarvete loetelu“ (edaspidi *määruse nr 51 lisa*).

2026. aasta 1. juulil jõustuvad HOS-i sätted, mille kohaselt rajatakse avalik varjend juhul, kui püstitatakse hoone, mida külastavad suured rahvahulgad või mille suletud netopind on 10 000 ruutmeetrit. Mitteavalik varjend rajatakse juhul, kui püstitatakse elamu, majutus- või toitlustushoone, büroohoone, kaubandus- või teenindushoone või meelelahutus-, haridus-, tervishoiu- või muu avalik hoone või erihoone, mille suletud netopind on vähemalt 1200 ruutmeetrit, ning tööstus- ja laohoone puhul vähemalt 1500 ruutmeetrit.

Lisa 1 tabeli esimeses veerus on lähtutud määruse nr 51 lisast ning üle võetud kood, mis käesolevas lisas kannab nimetust „hoonerühma kood“, ning teises veerus on esitatud hoone peamine või hoone osa kasutusotstarve. Kolmandas veerus on hoone suletud netopinna alampiir ruutmeetrites, lähtutud on 2026. aasta 1. juulil jõustuvatest sätetest. Neljandas ja viiendas veerus täpsustatakse varjendi rajamise kohustust ning avaliku varjendi rajamise kohustust. Kuuendas veerus on varjendi tegeliku varjumispinna vähim suurus (protsentides) suletud netopinnast. Seitsmendas veerus on täpsustatud, milliste hoonete puhul tuleb tegeliku varjumispinna arvutuse aluseks võtta kasutajate arv.

Osas hoonetes tuleb tagada varjend 80 protsendile hoonesse projekteeritud kasutajate arvust. Sellisteks hooneteks loetakse haridusasutusi, meditsiini- ja hoolekandetasutusi ning kinnipidamisasutusi. Need hooned on peamiselt riigi või KOV-i omandis. Kui eespool loetelus toodud hooned peavad toimima vahetu kõrgendatud ohu korral, tuleb tagada nende kasutajate turvalisus.

Kui pärast 2026. aasta 1. juulit ehitatakse kolme või enama korteriga elamu, mille netopind on suurem kui 1200 ruutmeetrit, siis rajatakse lisa 1 kohaselt varjend. Samas ei pea varjend olema mõeldud avalikuks kasutamiseks. Varjendi tegeliku varjumispinna suurus suletud netopinnast peab moodustama vähemalt 2 protsenti.

Kui pärast 2026. aasta 1. juulit ehitatakse kaubandushoone, mille suletud netopind on suurem kui 1200 ruutmeetrit, rajatakse lisa 1 kohaselt avalik varjend. Varjendi tegeliku varjumispinna suurus suletud netopinnast peab olema vähemalt 2 protsenti.

Kui pärast 2026. aasta 1. juulit ehitatakse tööstushoone, mille netopind on suurem kui 1500 ruutmeetrit, rajatakse lisa 1 kohaselt varjend. Samas ei pea varjend olema mõeldud avalikuks kasutamiseks. Varjendi tegeliku varjumispinna suurus suletud netopinnast peab olema vähemalt 1 protsent.

Kui pärast 2026. aasta 1. juulit ehitatakse näiteks veterinaarkliinik, mille netopind on suurem kui 1200 ruutmeetrit, ei ole lisa 1 kohaselt varjendi rajamise kohustust ning on soovitatav koostada varjumisplaani.

Lisa 1 märkused:

- 1) Ajutisele hoonele varjendit ei rajata, sest ajutised hooned on ette nähtud kasutamiseks kuni viis aastat.
- 2) Enne tegeliku varjumispinna arvutamist arvestatakse hoone suletud netopinnast maha kütteta pööningud, parklad, tehnoruumid ja -pinnad.
- 3) Tegelik varjumispind ei saa olla väiksem vastavalt käesoleva määruse §-le 4.
- 4) Kaitseministeeriumi valitsemisala asutuste ja Kaitseliidu hoonetele kohaldatakse varjendi rajamise kohustust ulatuses, mis on kooskõlas sõjalise kaitsetegevuse korraldamise ja selle läbiviimisega. Erisus on seotud valitsemisala ülesannetega vahetu kõrgendatud ohu korral.

Lisa 2 sisaldab varjumisplaani vormi, mis aitab varjumisplaani koostamisel läbi mõelda hoone varjumise korralduse ja selle etapid. Oluline on, et varjumisplaanis kajastuks üldandmed, varjumise skeem ja korralduse kirjeldus. Lisa 2 varjumisplaani vormil toodud joonis on olemasolevas hoones kohandatud varjumiskoha näidisskeem. Varjendite kui püsivate hoonete puhul on soovitatav võtta skeemi aluseks projektdokumentatsioon. Varjumisplaani võib olla integreeritud mõnda muusse hoone ohutusdokumenti.

Üldandmetena esitatakse varjumisplaanis hoone aadress, olemasolu korral nimetus, suletud netopindala, teave selle kohta, kas varjend või varjumiskoht on avalik või mitteavalik, ning tegeliku varjumispinna suurus. Tegeliku varjumispinna suurus annab ühtlasi teave selle kohta, mitmele inimesele on varjumiskoht või varjend ette nähtud. Tegelik varjumispind peab tagama ühe inimese kohta vähemalt 0,75 ruutmeetrit põrandapinda. Üldandmetes kajastatakse ka teave selle kohta, kui hoones varjumiseks sobiv koht puudub, ja lisatakse lähima kasutatava varjumisvõimaluse asukohta andmed. Lisaks tuleb varjumisplaani üldandmete osas kirjeldada lühidalt hoone kasutusrežiimi, sealhulgas asjaolu, kas hoone jääb kasutusse ka vahetu kõrgendatud ohu olukorras ning kuidas on tagatud hoone kasutajatele varjumisvõimalus samas hoones, kõrvalhoones või mujal. Samuti märgitakse varjumisplaani läbivaatamise kuupäev.

Varjumisplaanis tuleb nimetada varjumise korraldamise eest hoones vastutava(te) füüsilis(t)e isiku(te) kontaktandmed (nimi, telefoninumber, e-posti aadress) ning ametikoht või roll (nt haldur, ühistu esimees). Need andmed on olulised nii hoone kasutajatele kui ka Päästeametile vajaduse korral ühenduse võtmiseks.

Varjumisplaani skeemil kajastatakse varjendi või varjumiskoha asukoht hoone korrus(t)e plaanil ning varjumiseks ettenähtud alad peavad olema selgelt eristatavad. Kui varjumisplaani hõlmab hoonekompleksi või mitut eraldi hoonet, lisatakse juurde hoonete asendiplaan. Skeemi koostamisel võib kasutada olemasolevat tulekahju korral tegutsemise plaani või hoone projekti jooniseid. Skeemil kajastatakse varjendi või varjumiskoha ligipääsetavus, sealhulgas varjujate

liikumistEEKONNA skeem varjendisse või varjumiskohta ning sisse- ja väljapääsud koos varuväljapääsudega. Lisaks esitatakse skeemil muu oluline teave, nagu varjendi või varjumiskoha varjumiseks sobiv kasulik pind iga eraldi ruumi kohta, oluliste kommunikatsioonide sulgemise asukohad ning seadmete või vahendite asukohad. Kasutatavad leppemärgid peavad olema üheselt arusaadavad ja eelistada tuleb rahvusvahelisi leppemärke.

Varjumisplaani osa, milles kirjeldatakse varjumise korraldamist hoones, peab sisaldama varjumiseks ettevalmistamise ja varjumise korralduslikku teavet sellises ulatuses, et see annab varjujatele ning varjumist korraldavatele isikutele selge ülevaate vajalikest tegevustest varjumise eri etappides.

Varjumisplaanis kajastatakse ka varjendi seadmete ja varustuse nimekiri ning kontrollide ja hoolduste tegemise kuupäevad. Varjumiskohtade puhul ei ole see kohustuslik, kuid juhul, kui varjumiskohas on seadmeid või varustust, mida on vaja perioodiliselt kontrollida, tuleb see varjumisplaanis kajastada.

Lisaga 3 sätestatakse varjendi ja varjumiskoha märgistuse nõuded.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õigusaktide ülevõtmise ega muutmisega.

4. Määruse mõjud

Määruse nõuete kehtestamine avaldab mõju riigi julgeolekule ja siseturvalisusele, majandusele ning riigiasutuste ja KOV-i töökorraldusele. Otsest sotsiaalset mõju, mõju välissuhetele, regionaalarengule ega looduskeskkonnale määrusega ei kaasne. Muudatused puudutavad eelkõige elanikke (hoonete kasutajatena), ettevõtjaid ja mittetulundusühinguid (hoonete omanike, arendajate ja ehitusvaldkonna ettevõtjatena) ning avaliku sektori asutusi (hoonete omanike, ehituslubade menetlejate ja järelevalve teostajatena).

Määruse muudatustega kaasnevad majandusmõjud, kuna need puudutavad nii hoonete projekterijaid, ehitajaid kui ka tellijaid (riik, eraisik, ettevõtte jne). Kuna sisulisemad tehnilised lahendused, mis võivad mõjutada nii projektide koostamist kui ka hilisemat ehitamist, antakse Sisekaitseakadeemia loodavas projekterimisjuhend, siis järgnev mõjuanalüüs selles osas on pigem indikatiivne ja tugineb paljuski Soome viimaste aastate kogemusel.

Samuti mõjutavad kaasnevad muudatused riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse üksuste töökorraldust, kuna varjendite rajamine, varjumisplaani koostamine ja varjumiskohtade kohandamine on uus kohustus ning nendega kaasnevad lisategevused. Uue kohustuse seadmisel kasvab menetlustega seotud asutuste töökoormus.

Lisaks kaasneb muudatusega mõju riigi julgeolekule, sest varjendite rajamine ja varjumiskohtade kohandamine suurendab üldist kaitsevõimet ja elanike kindlustunnet.

Kaudset mõju ei ole võimalik hinnata ega analüüsida, kuna sellekohaseid uuringuid ei ole tehtud. Seega on käsitletud üksnes otseseid mõjusid.

Määrusel ei ole sotsiaalset, sealhulgas demograafilist, mõju, samuti puudub mõju regionaalarengule. Määrusega ei kaasne eraldi mõju elu- ja looduskeskkonnale.

I. Mõju valdkond 1

Majanduslikud mõjud: mõju ettevõtlusele.

Muudatus 4.1: varjendi rajamise kohustuse seadmine HOS § 16² lõigetes 3 ja 4 nimetatud uute hoonete ehitamisel. Aastas püstitatakse ligikaudu 100–110 varjendikohustusega hoonet.

Mõju sihtrühm 1: hoonete projekteerijad.

Mõjutatud sihtrühma suurus. Potentsiaalselt projekteerimisega tegelevaid ettevõtteid on e-äriregistri⁷ andmetel ligikaudu 520, samas kui majanduslikult aktiivseid ettevõtteid on Statistikaameti andmetel suurusjärgus 160 000. Seega jääb mõjutatud sihtrühma suurus alla ühe protsendi kõigist ettevõtetest. Samuti on vähetõenäoline, et kõik projekteerimise ettevõtted hakkavad nõuete kehtestamise hetkest varjendeid projekteerima. Seega on mõjutatud *sihtrühm väike*.

Mõju kirjeldus sihtrühmale 1. Teatud tüüpi uutesse hoonetesse projekteeritakse varjend. See tähendab hoonete projekteerimisel muutusi, sest tuleb arvestada, et hoone mingi osa peab tulevikus pakkuma inimestele kaitset plahvatuse ning sellega kaasneva lööklaine, laialipaiskuva eseme ja õhusaaste, sealhulgas radioaktiivse saaste eest. Teatud projekteerimispõhimõtted tuleb ümber hinnata, sest hoone varjendiks projekteeritud osa põhiülesanne on tagada ohuolukorras kaitse nii väljastpoolt tuleva kui ka hoonest lähtuda võiva ohu eest.

Mõju olulisus sihtrühmale 1

Mõju ulatus on piiratud nende projekteerijatega, kes kavandavad varjendikohustusega hooneid, kuid see tähendab töömahu ja ajakulu suurenemist. Hooneid, kuhu tuleb rajada varjend, ehitatakse aastas ligikaudu 100–110. Võrdluseks: hooneid, millele antakse ehitusluba, on aastas kokku ligikaudu 10 000 (elamud ja mitteelamud). Varjend nähakse ette hoone ehitusprojektis, mis tähendab lisaarvutusi ja ajakulu projekteerimiseks. Varjendi projekteerimisel on soovituslik arvestada ka rahuaja kasutusvõimalustega. See tähendab, et esiteks peab varjend tagama kaitse ja teiseks võib rahuajal seda hoonet või hooneosa kasutada muul otstarbel. *Seega võib esmase mõju ulatust ja sagedust varjendiga hoonete projekteerimisel hinnata suureks.*

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk.

Määrusega kehtestatakse üldnõuded ja teatud piirnormid (nt värske õhu tagamine) varjendi rajamisele. Määrusega ei kehtestata üksikasjalikke nõudeid, sest need sõltuvad varjendi asukohast, suurusel, inimeste arvust, kellele varjend projekteeritakse, jne. Seega võib esialgu tekkida olukord, kus varjendi projekteerimisel ei ole abimaterjale erilahendusteks. Selle peaks lahendama Sisekaitseakadeemia koostatav varjendi projekteerimise juhend, mis peaks valmima 2026. aasta suvel. Seni on projekteerijatel võimalik kasutada näiteks Soome vastavaid varjendi juhendmaterjale. Seega on *ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk pigem suur*.

Järeldus mõju olulisuse kohta sihtrühmale 1. Kokkuvõttes saab järeldada, et mõju sihtrühmale on nõuete jõustumise esimestel aastatel *oluline, aga see väheneb ajas*.

Mõju sihtrühm 2: juriidilised isikud, kes tegelevad ehitus- ja kinnisvaraarendusega.

⁷ [E-äriregistri portaal](#).

Mõjutatud sihtrühma suurus. 2026. aasta jaanuari seisuga on e-äriregistri kohaselt 1415 juriidilist isikut, kelle põhitegevusalala on kinnisvara ost-müük. Elamute ja mitteamute ehituse on põhitegevusalaks märkinud üle 7684 juriidilise isiku. Majanduslikult aktiivseid ettevõtteid on Statistikaameti andmetel umbes 160 000. Kõigist juriidilistest isikutest on mõjutatud ligikaudu 5 protsenti ettevõtetest, seega on *sihtrühma suurus väike*.

Mõju kirjeldus sihtrühmale 2. Määruse muudatused võivad ehitus- ja kinnisvarasektoris tõsta ehitushindu, kuna projekteerimisel ning ehitamisel tuleb arvestada varjendi rajamisele esitatavaid nõudeid. Varjendi rajamisega kaasnev lisakulu on hinnanguliselt üldjuhul kuni 2 protsenti hoone maksumusest, välja arvatud hoonete puhul, kus varjumiseks nähakse ühele inimesele ette rohkem kui 0,75 ruutmeetrit põrandapinda ja hoonete puhul, kus tuleb tagada varjumise võimalus vähemalt 80 protsendile hoone kasutajatest. Seega mõjutab varjendi rajamise maksumust hoone kasutusotstarve ja kasutajate hulk.

V1-klassi varjendi ehitushind sõltub erinevatest komponentidest, kuid võib maksimaalse suuruse juures (180 inimesele mõeldud ja 135 ruutmeetrise tegeliku varjumispinnaga) jääda vahemikku 150 000 - 250 000 eurot. Väikseima (24 ruutmeetrise tegeliku varjumispinnaga) V1-klassi varjendi maksumus, mis rajatakse 1200 ruutmeetrisse kortermajja, jääb 26 000 - 33 000 euro juurde. Selle mõju ulatuse juures tuleb arvestada hoone kogu ehitusmaksumust – mida suurem on hoone kogu ehitusmaksumus, seda väiksema mõjuga võib olla sellesse varjendi rajamine. Nii näitab Soome kogemus, et kui 1200 ruutmeetrisse kortermajja on projekteeritud betoonist maa-alune korrus, siis selle tugevdamine varjendi piirdekonstruktsiooni osas võib jääda vahemikku 15 000 - 20 000 eurot. Sellele lisandub vajaliku varustuse ja seadmete hind summas 11 000 -13 000 eurot.

Kokkuvõtlikult mõjutab varjendi rajamise hinda kõige enam ristkasutus. Kui varjendiks rajatav hoone osa on niikuinii hoonesse projekteeritud (panipaik, hoiuruum, garaaž, koosolekute ruum, spordisaal vms), siis hoone selle osa tugevdamine ja vajalikuga varustamine ei mõjuta ehitushinda oluliselt. Seega on projekteerijatel mitmeid võimalusi varjendi projekteerimiseks, sest varjend võib olla nii maapealne kui maa-alune ja omada igapäevases kasutuses mistahes otstarvet.

Kliimaministeeriumi andmetel on kortermaja ruutmeetri ehitushind käesoleval ajal 1800 eurot, mis teeb 1200 ruutmeetri suuruse kortermaja ehitushinnaks 2,16 miljonit eurot. Varjendiks rajatava hoone osa ehitusmaksumus on 26 000 - 33 000 eurot, mis moodustab kogu ehitusmaksumusest 1,2 kuni 1,5 protsenti.

Kuidas ja mil määral mõjutab varjendi rajamise ehitushind hilisemat kinnisvarahinda, on praegu raske prognoosida.

Mõju olulisus sihtrühmale 2. Varjend rajatakse hoonetesse, mis on nimetatud HOS-i § 16² lõigetes 3 ja 4. Hooneid, kuhu rajatakse varjend, ehitatakse aastas ligikaudu 100–110, ja hooneid, millele antakse ehitusluba, on ligikaudu 10 000. Seega on tõenäoline, et osa ehitajaid ja kinnisvaraarendajaid ei pea varjendite rajamisega kokku puutuma. Järelikult on *mõju ulatus ja sageduse avaldumine väike*.

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk. Eestis varjendi rajamisega kaasnev kulu piirkondlikult ei erine. Kulu erinevuse võib tingida ehitise eripära ja asukoht, mis omakorda kujundab hoone müügihinda. Kuna Eesti projekteerijate ja ehitajate jaoks on tegemist uue valdkonnaga, siis võib arvata, et esialgu ollakse pigem konservatiivsed ja vähem innovaatilised. Edaspidi on võimalik

nii kohaliku praktika kujunemise käigus kui naaberriikide kogemustele tuginedes prognoosida erinevate lahendusvariantide kasutamist.

Eelnõu puudutab väikest osa ehitatavatest hoonetest, mistõttu on vähetõenäoline, et varjendite rajamine aeglustaks elamufondi arendamist. Arvestades muutunud julgeolekuolukorda, võib varjendi rajamise nõue pigem soodustada kinnisvara müüki, kuna varjendi olemasolu hoones parandab elanike toimetulekut ohuolukorras. Seega on *ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk pigem väike*.

Järeldus mõju olulisuse kohta sihtrühmale 2. Võttes arvesse, et mõju ulatus ja avaldumise sagedus ning kaasnevate ebasoovitavate mõjude risk on väike, on *mõju sihtrühmale ebaoluline*.

Mõju sihtrühm 3. Varjendi rajamise kohustusega hoonete omanikud.

Mõjutatud sihtrühma suurus. Sihtrühmaks on ühe aasta jooksul 100–110 lisanduva hoone omanikud, kelle hoonesse varjend rajatakse. Tegelikke hoone(te) omanikke on ilmselt rohkem, kuna paljudel juhtudel on tegu kortermajadega. Vaatamata kortermajade osakaalule jääb hoone omanike sihtrühm väikeseks. 2026. aasta jaanuari seisuga on Eestis ehitisregistri⁸ (edaspidi EHR) andmete kohaselt üle 700 000 hoone. Tulevikus varjendi rajamise kohustusega hooneid (tööstus- ja laohooned üle 1500 ruutmeetri ning elu- ja mitteeluhooned üle 1200 ruutmeetri) on kokku 15 990, millest 8376 on kortermajad. Alates 2022. aastast on igal aastal püstitatud üle saja hoone, millele tuleb määruse kohaselt rajada mitteavalik varjend, ja üle kümne hoone, millele tuleb rajada avalik varjend. Seega on mõjutatud *sihtrühma suurus väike*.

Kasutusse lubatud eluruumide arv alates 2022. aasta algusest⁹:

	2022	2023	2024	2025 (I–III kvartal)
Eluruumide arv	6521	8424	5815	4274

Kasutusse lubatud mitteeluruumide arv alates 2022. aasta algusest:

	2022	2023	2024	2025 (I–III kvartal)
Hoonete arv	977	1036	1108	858

Mõju kirjeldus sihtrühmale 3. Hoone omanikele kaasneb ühekordne lisakulu kinnisvara soetamisel, kuna varjendi ehitamine võib ehitushinda tõsta üldjuhul kuni 2 protsenti. Varjendi kulu suurust kinnisvara soetamisel hoone omanikule on keeruline prognoosida. Vaatamata sellele, et varjendiga hoone ehitushind võib olla üldjuhul 2 protsenti kõrgem, mõjutavad kinnisvara hinda erinevad muutujad, näiteks kortermaja korral korterite arv või kortermaja asukoht. Samas võib eeldada, et inimesed eelistavad soetada eluaset majja, kus on varjend.

Hoone omanikele kaasnevad perioodiliselt varjendi hoolduse ja kontrolli läbiviimise kulud, nn püsikulud, mis sõltuvad tööde mahust ja tehnosüsteemide keerukusest. Kui mingeid kontrolli- või hooldustegevusi saab hoone omanik varjendis teha ise, siis näiteks varjendi

⁸ [Ehitisregister](#).

⁹ Statistikaamet. [Ehitus- ja kasutusload](#).

õhukindluse kontrolli ventilatsioonisüsteemi käivitamisega, on mõistlik lasta teha spetsialistil. Varjendi kontrolli- ja hoolduskulud võivad aastate lõikes erineda, samas kui ventilatsiooni, energiavarustuse, kanalisatsiooni, kaitseukse ja vajaliku varustuse olemasolu ning töökorda tuleb kontrollida üks kord aastas.

Soome kogemust arvesse võttes võib sellise kontrolli maksumus teenusena sisse ostes ja olenevalt varjendi suurusest olla:

- 150–500 eurot väike varjend (eramaja / väike KÜ);
- 500–1500 eurot keskmine varjend (korterimaja, väiksem avalik hoone);
- 1500–5000 eurot suur või keeruline varjend (suur büroohoone, logistikahoone, avalik varjend).

Kuna sisuliselt võib iga-aastaseid kontrolli- ja hooldustegevusi teha hoone omanik ise ja vaid üks kord kümne aasta jooksul tuleb varjendi õhutihedust lasta kontrollida pädeval isikul, siis võib eeldada, et püsikulu on seotud pigem katkise või kadunud varustuse asendamisega, näiteks aegunud patareide või katki läinud tööriistade asendamine.

Mõju olulisus sihtrühmale 3. Eelnõu tõttu kasvavad pigem hoone ehitamise ja varjendi rajamisega seotud kulud, mis hoone kasutamise etapis suurt mõju ei avalda. Hoone omanikele avaldab teatud mõju varjendi kontrolli ja hoolduste perioodiline läbiviimine, sest varjendina rajatud hoone või hoone osa peab olema kogu aeg seisundis, mis võimaldab selle kolme ööpäeva jooksul kasutusele võtta. Varjendina rajatud hoone või hoone osa võib olla igapäevakasutuses muul otstarbel, näiteks ladu, parkla, spordisaal või koosolekuruum. Olukorras, kus varjend tuleb kasutusele võtta, võivad hoone omanikul olla varjumisplaani tulenevad kindlaksmääratud tegevused. Seega on varjendina kasutusele võtmise *mõju ulatus ja avaldumise sagedus väike, kuid kaasnevad iga-aastased varjendi hoolduskulud.*

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk. Varjendit peab olema igal ajal võimalik kolme ööpäevaga kasutusele võtta. See tähendab hoone omanikule kohustust määrata varjumise korraldamisega seotud isikute täpsed ülesanded nii igapäevaelus kui ka kõrgendatud ohu korral. Varjendis olevad seadmed ja muud vahendid peavad olema perioodiliselt kontrollitud ja kõik avastatud puudused tuleb lasta kõrvaldada. Tegemist on hoone omanike uue kohustusega, millega võib kaasneda mõningane rahaline kulu, kuid seda saab leevendada ise osasid tegevusi tehes. Samuti on hoonete projekteerimise etapis võimalik arvestada varjumise korralduslikku poolt. Varjumisplaanis on võimalik varjumisega seotud tegevused kirjeldada ja läbi mõelda ning see aitab samuti riske minimeerida.

Samal ajal ei välista varjendi rajamine varjendiks ettenähtud hoone või hoone osa tavaolukorras kasutamist muul eesmärgil, näiteks äritegevuseks, kuid tuleb arvestada, et hoone kasutajatel peab olema võimalik kõrgendatud ohu korral varjuda. *Ebasoovitavate kaasnevate mõjude riskina* kaasneb iga-aastane varjendi hoolduskulu.

Järeldus mõju olulisuse kohta sihtrühmale 3. Kuigi mõju avaldumise sagedus ja ulatus on väikesed, kaasnevad ebasoovitavate mõjudega rahalised kulud, mistõttu on mõju sihtrühmale *pigem oluline.*

Muudatus 4.2: varjumisvõimaluste hindamine ja varjumisplaani koostamise kohustuse seadmine olemasolevatele hoonetele (vastavad samadele parameetritele nagu varjendi rajamise kohustusega uued ehitatavad hooned).

Mõju sihtrühm 1: olemasolevate hoonete omanikud, kelle hoone vastab varjendi rajamise kohustusega hoonele.

Mõjutatud sihtrühma suurus. Olemasolevaid hooneid, mis vastaksid edaspidi varjendi rajamise kohustusega hoonete parameetritele, on EHR-i andmetel ligikaudu 16 000, millest kortermaju on 8376. Kokku on EHR-is ehitisi (hooned + rajatised) üle 1,1 miljoni, millest hooneid on ligikaudu 700 000. Seega on mõjutatud hoone omanikke alla 3 protsendi kõigist ehitiste omanikest.

Mõju kirjeldus sihtrühmale 1. Varjumisplaani kohustusega hoonete omanikud peavad varjumisplaanis kirjeldama hoone kasutajate varjumise võimalused, nende liikumise ja oodatavat käitumise varjumisplaanis käsitatud ohu korral ning varjumiskoha kasutuselevõtu korraldamise. Varjumisvõimaluste hindamisel arvestatakse hoone kasutusotstarvet, kasutajate arvu, hoone suurust ja planeeringut, võimalikku varjumisvõimalust, varjumise korraldust jne. Läbi tuleb mõelda kõik tegevused, sh varjumise etapid, ja ülesanded, mis varjumisega kaasnevad. Varjumiskohta peab olema võimalik kasutusele võtta 72 tunni jooksul Vabariigi Valitsuse asjakohasest otsusest arvates. Kui hoones ei ole võimalik varjumisvõimaluse hindamise hetkel ega edaspidi varjumiskohta kohandada, seatakse varjumisplaanis hoone kasutajatele võimalusel muu tegutsemise kord vahetu kõrgendatud ohu korral.

Varjumisplaani koostamine on ühekordne tegevus ning perioodilist koormust sellega ei kaasne. Võttes aluseks määruse lisa 2 „Varjumisplaani vorm“, ei tohiks KÜ-del ega tavakodanikel olla keeruline varjumisplaani ise koostada. Samas võivad hoone omanikud osta varjumisplaani koostamise teenusena. Varjumisplaani koostamise teenuse hind on kujunemisjärgus. Hinnanguliselt võib hoone varjumisplaani koostamise maksumus olla Soome kogemusele tuginedes olenevalt kasutajate arvust, planeeringust, alternatiivsete varjumiskohtade hindamise vajadusest ja ühisest plaanist (mitu hoonet) suurusjärgus 1500–2000 eurot.

Mõju olulisus sihtrühmale 1. Hoonete omanikud, kus hoones ei ole varjendit, peavad hoones leidma tugevdatud osad, kuhu on võimalik ohu korral liikuda ja kus inimesed oleksid kaitstud vähemalt lenduvate esemete eest. Kui hoones ei ole võimalik varjumiskohta kohandada, tuleks leida muu lahendus, kuidas inimesi ohu korral kaitsta, näiteks teha koostööd kõrvalasuva hoone omanikega või kohandada hoone kasutajate liikumist kõrgendatud ohu korral, nt rakendada vahetustega tööd.

Varjumisplaani võib kajastada hoone muudes ohutusdokumentides, näiteks tuleohutusosalase dokumentatsiooni koosseisus, ning sellisel juhul ei ole vaja eraldi varjumisplaani koostada. Arvestades eeltoodut, on varjumisplaani koostamisega kaasnev *mõju ulatus sihtrühmale suur*.

Varjumisvõimalusi hinnatakse ja varjumisplaani koostatakse ühe korra hoone kasutusloa saamisel või siis olemasolevas hoones hiljemalt 2027. aasta 1. juuliks, seega on *mõju avaldumise sagedus väike*.

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk. Hoonete omanikel, kelle hoones ei ole varjendit, tuleb varjumisplaani koostamisel hinnata esmalt varjumisvõimalusi hoones. Leida tuleb võimalikult turvaline koht, kus kõrgendatud ohu korral oleksid hoone kasutajad kaitstud. Hoone osa, mida varjumisplaanis käsitletakse, peab olema tugeva konstruktsiooniga, võimalusel ilma akendeta või aknad peab olema võimalik kinni katta, puhas ja kuiv ning tagatud peab olema värske õhu olemasolu.

Varjumisplaani koostamise peamine eesmärk on tagada ohuolukorras hoones viibivate kasutajate kaitse. Samal ajal tuleks hinnata varjumiseks planeeritava hoone osa igapäevaseid kasutusvõimalusi, et see ei seisaks tühjana ja seal oleks tagatud tingimused, mis võimaldavad ohuolukorras see 72 tunni jooksul kasutusele võtta.

Kaubandus-Tööstuskoda (edaspidi *KTK*) on seisukohal, et muudatused võivad kaasa tuua rahalisi kulusi, mis sõltuvad hoone varasema dokumentatsiooni olemasolust ja professionaalsete teenuste (nt arhitektid, konsultandid) kaasamise vajadusest. *KTK* hinnangul võib vanematel hoonetel puududa näiteks korruseplaan ning selle projekteerimine toob kaasa rahalise kulu. Eelnõu koostajad on seisukohal, et oluline on, et inimesed saaksid ohuolukorras aru ja teaksid, kuhu tuleb hoones liikuda ning kuidas on korraldatud varjumine, ning nende tegevuste läbimõtlemine ja kirjapanemine ei eelda professionaalsete teenuste ostmist. Peamine on tegevused läbi mõelda ja varjumisplaanis kajastada. Varjumisplaan võib olla lihtne ja skemaatiline ning olla koostatud hoone omaniku enda poolt.

Seega, *teatavad negatiivsed mõjud* varjumisvõimaluse asukoha leidmisega kaasnevad, kuid selle kaalub üles kaitse tagamine hoone kasutajatele ohuolukorras.

Järeldus mõju olulisuse kohta sihtrühmale. Kokkuvõttes on mõju oluline, kuna tegemist on sihtrühma jaoks uue kohustusega ja sellega kaasnevad lisakulud.

Mõju sihtrühm 2: hoonete omanikud, kelle hoonesse on rajatud varjend.

Mõjutatud sihtrühma suurus. Sihtrühmaks on ühe aasta jooksul 100–110 lisanduva hoone omanikud, kelle hoonesse varjend rajatakse. Hoone omanikke on rohkem, kuna paljudel juhtudel on tegu kortermajadega. Vaatamata kortermajade osakaalule jääb hoone omanike sihtrühm väikeseks.

Mõju kirjeldus sihtrühmale 2. Uute hoonete korral tuleb varjumisplaan koostada kasutusloa puudumise korral kasutusloa taotlemise hetkeks. Uute hoonete puhul on varjumisplaani koostamine lihtsam kui olemasolevates hoonetes, sest varjendid on hoonetesse projekteeritud ning selle protsessi käigus mõeldakse paralleelselt juba varjumisvõimalustele. Varjumisplaani koostamine uutes hoonetes on kindlasti vähem koormavam nõue kui olemasolevate hoonete korral. Hoone omanikud võivad varjumisplaani koostamise teenusena ka sisse osta.

Mõju olulisus sihtrühmale 2. Mõju ulatus on keskmine, kuna varjumisvõimalustega seotud esmased tegevused mõeldakse läbi juba varjendi projekteerimise ja rajamise etapis, kus varjumisvõimaluse tagamist käsitletakse komplekselt, ning varjumisplaani koostamine peaks selle võrra olema lihtsam. Lisaks võib varjumisplaan kajastuda näiteks tuleohutusosalase dokumentatsiooni koosseisus ning sellisel juhul ei ole vaja eraldi varjumisplaani koostada.

Varjumisvõimaluste hindamine ja varjumisplaani koostamine toimub ühe korra ning eelneb hoone kasutusloa saamisele, seega on *mõju avaldumise sagedus väike*.

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk. Hoonetes, kuhu rajatakse varjend, läbitakse varjumisvõimaluste hindamise etapp projekteerimise faasis. Selle võrra peaks olema lihtsam ka varjumisplaani koostada. Varjumisplaani koostamisega ei kaasne rahalist kulu, kui seda teenust sisse ei osteta, ja varjumisplaan koostatakse ise. Varjumisplaani koostamise näol on tegemist uue nõudega ning seega kaasneb ka *teatav negatiivne mõju*. Samas kaalub selle mitmekordselt

üle asjaolu, et inimesed on ohuolukorras kaitstud. Varjumisplaani ei pea kusagile esitama, see peab olema olema hoones koha peal.

Järeldus mõju olulisuse kohta sihtrühmale. Kokkuvõttes on mõju oluline, sest varjumisplaani koostamine on uus kohustus. Samas leevendab uute hoonete puhul seda mõju varjumisvõimaluste läbimõeldud hindamine varjendi projekteerimise faasis.

Muudatus 4.3: varjumiskoha kohandamine olemasolevates hoonetes, kuhu ei ole rajatud varjendit, kuigi neil on varjendi rajamise kohustus.

Mõju sihtrühm: olemasolevate hoonete omanikud, kelle olemasolev hoone vastab varjendi rajamise kohustusega hoonele.

Mõjutatud sihtrühma suurus. Varjendi rajamise kohustusega olemasolevate hoonete omanikke on EHR-i andmetel ligikaudu 16 000, millest kortermaju on 8376. Kokku on EHR-is ehitisi (hooned + rajatised) üle 1,1 miljoni, millest hooneid on ligikaudu 700 000. Seega on mõjutatud hoone omanikke alla 3 protsenti kõigist ehitiste omanikest.

Mõju kirjeldus sihtrühmale. Olemasolevate hoonete omanikud, mida kasutusotstarbe tõttu külastavad rahvahulgad või mille suletud netopind on vähemalt 10 000 ruutmeetrit, peavad hiljemalt 2028. aasta 1. juuliks kohandama hoonesse või selle ossasse varjumiskoha. Samuti peavad hiljemalt 1. juuliks 2028 varjumiskoha kohandama selliste elamute, majutus- või toitlustushoonete, büroohoonete ning kaubandus- või teenindushoonete, samuti meelelahutus-, haridus-, tervishoiu- ja muude avalike hoonete või erihoonete omanikud, mille suletud netopind on vähemalt 1200 ruutmeetrit, ning tööstus- ja laohoonete omanikud, mille suletud netopind on vähemalt 1500 ruutmeetrit. Varjumiskoha kohandamisel tuleb tagada, et varjumiskoha konstruktsioon koos avatäitega kaitseb vähemalt plahvatussega kaasneva laialipaiskva eseme eest. Varjumiskohas peab saama viibida järjestikku kuni 12 tundi ning ühele inimesele tuleb varjumiskohas võimalusel planeerida vähemalt 0,75 ruutmeetrit põrandapinda.

Viidatud hoonete omanikud peavad läbi mõtlema ja hindama, kas ja kuhu on võimalik varjumiskoht kohandada; kui paljudele inimestele on võimalik tagada koht varjumiskohas; kui palju on vaja teha ümberehitusi jne. Tõenäoliselt selgub varjumisplaani koostamise käigus, et varjumisvõimaluse tagamisega kaasnevad teatavad kulud, näiteks konstruktsiooni tugevdamine, olemasoleva ventilatsioonisüsteemi ümberehitus jms tegevused.

Mõju olulisus sihtrühmale. Kui varjumisvõimaluste hindamisel selgub, et hoonesse on võimalik varjumiskoht kohandada, tuleks seda ka teha. Tegemist on ühekordse tegevusega, kus olemasolevas hoones kohandatakse teatud hoone osa varjumiseks sobivaks, vajaduse korral tehakse ümberehitusi, tugevdatakse konstruktsioone, puhastatakse ruume jne. Varjumiskoha kohandamine on põhimõtteliselt ettevalmistavate tegevuste tegemine ja vajaliku varustuse soetamine, sest kohandatud hoone osa peab jätkuvalt igapäevaselt saama kasutada näiteks keldri või panipaigana ning hoone kasutajatele kaasnevad minimaalsed muutused. Eeltoodust tulenevalt on *mõju ulatus väike*.

Kui varjumiskoht on kohandatud, ei kaasne edaspidi sellega märkimisväärseid tegevusi, välja arvatud korrashoid. Seega on *mõju avaldumise sagedus väike*.

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk. Kui hoonesse pole võimalik varjumiskohta rajada või hoonesse on rajatud varjend, piirdub hoone omaniku kohustus varjumisplaani koostamisega.

Päästeameti hinnangul on võimalik kohandada varjumiskoht minimaalsete kuludega, kui hoones on tugevdatud konstruktsioonid ja ruumid vastavad varjumiskoha põhimõtetele. Samuti on võimalik varjumiskohta kohandada samm-sammult, ajatades kulusid. Tegevuste järjestamisel olulisuse järgi, saab kindlasti abi ja tuge Päästeametist ja on võimalus kasutada ka erinevaid toetusmeetmeid.

Seetõttu ei ole võimalik sihtrühmale avalduvat mõju üheselt hinnata, sest varjumiskoha kohandamine sõltub hoone parameetritest, ehituslikust seisukorrast ja muudest varjumiskoha kohandamiseks vajalikest asjaoludest. Seega, *teatav negatiivne mõju sihtrühmale* rahalise kuluna kaasneb, kuid selle kaalub üles nõuetele vastava varjumiskoha kohandamine, mis ohuolukorras pakub hoone kasutajatele lühiajalist kaitset.

Järeldus mõju olulisuse kohta sihtrühmale. Kokkuvõttes on mõju oluline, kuna varjumiskoha kohandamine on uus kohustus ning sellega kaasneb teatav rahaline kulu. Samas tasakaalustab seda kulu nõuetele vastava varjumiskoha loomine, kuhu saab ohuolukorras varjuda.

Muudatuste 4.1 (varjendi rajamine), 4.2 (varjumisvõimaluste hindamine ja varjumisplaani koostamine) ja 4.3 (varjumiskoha kohandamine) mõju hinnatakse KOV-idele ja riigile kogumis.

Mõju sihtrühm: kohalikud omavalitsusüksused ja riik.

Mõjutatud sihtrühma suurus. KOV-e on kokku 78 ning suur osa tervishoiu- ja haridusvaldkonna hoonetest on nende hallata ning see osa, mida KOV-id ei halda, on riigi vastutusel. Seega *on mõjutatud sihtrühma suurus suur*, kuna seotud on riik ja kõik KOV-id, kus tervishoiu- ja haridusvaldkonna asutused paiknevad.

Mõju kirjeldus sihtrühmale. Mõju KOV-idele ja riigile kaasneb juhul, kui ehitatakse uusi haiglaid, lasteaedu, koole või muid asutusi, mille omanik on riik või KOV. Sarnaselt erasektori ehitusettevõtjatele kaasneb ka riigile ja KOV-ile majanduslik mõju, sest uutesse hoonetesse tuleb rajada varjendid ning teatud juhtudel tuleb ka tegelikku varjumispinda suurendada. See tähendab, et hoonete maksumus võib kasvada rohkem kui 2 protsenti. Hinnatõus oleneb ehitatava hoone kasutusotstarbest, suurusest, kasutajate arvust, erilahenduste vajadusest jne. Suurem hinnatõus võib kaasneda näiteks uute haridus- ja tervishoiuasutuste varjendite ehitamisel, kus aluseks on hoone kasutajate arv, mis suurendab ehitusmahtu. Selliste hoonete korral tuleb tagada 80 protsendile hoone kasutajatele varjumise võimaluse. Lisaks peavad projekteeritud tehnilised lahendused, näiteks konstruktsioonid ja ventilatsioon, olema suurema vastupidavuse ja võimsusega tagamaks varjendis ettenähtud tingimused.

Lisaks majanduslikule mõjule kaasneb teatav töökoormuse kasv, kuna tegemist on uue kohustusega. See tähendab, et ehituseelne tegevus, nagu projekteerimine, ehitusprojekti koostamine ja kooskõlastamine, ning kogu protsessiga kaasnev töö ja ajakulu võivad alguses olla planeeritust suuremad.

Nii nagu kaasneb erasektorile mõju olemasolevates hoonetes varjumisvõimaluste hindamisel ja varjumisplaani koostamisel ning varjumiskohtade kohandamisel, kaasneb mõju ka KOV-idele ja riigile. Mõju kaasneb nende hoonete korral, mis on loetletud HOS § 16² lõikes 3 või 4 ning mille omanik on KOV või riik.

Mõju olulisus sihtrühmale. Iga aasta ehitatakse haridusasutusi, kuid nende arv ei ole suur. Tervishoiuasutusi, näiteks haiglaid, iga aasta ei ehitata, pigem renoveeritakse või laiendatakse olemasolevaid hooneid. Olemasoleva kooli või haigla renoveerimisel ei pea rajama varjendit, kuid tuleb koostada varjumisplaani ja kohandada varjumiskoht. Vaatamata sellele, et haridus- ja tervishoiuasutuste ehitust planeeritakse pikalt ette, on riigile ja KOV-idele *mõju ulatus suur*. HOS-is nimetatud kriteeriumidele vastavaid haridus- ja tervishoiuasutusi ehitatakse pigem harva, mistõttu on *mõju esinemise sagedus väike*.

Olemasolevates hoonetes varjumiskohtade kohandamise ja varjumisplaani koostamise korral on *mõju ulatus ja sagedus suur*, sest enamik KOV-idele ja riigile kuuluvaid hooneid ületab 1200 ruutmeetrit.

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk. Enamikul hoonetel, mis ehitatakse riigi või KOV-i tellimisel, arvutatakse varjendi tegelik varjumispind hoonesse projekteeritud inimeste arvu järgi. See tähendab, et hoone kasutusotstarbest lähtuvalt tuleb tegeliku varjumispinna arvutamisel arvestada erisusi ning ühele inimesele näha ette rohkem põrandapinda kui 0,75 ruutmeetrit. Vähim pind, mis näiteks haiglas tuleks varjendisse patsientidele tagada, on 2,1 ruutmeetrit. Seega ei saa nimetatud sihtrühma korral alati lähtuda 2-protsendilisest ehitushinna kallinemisest, sest tegelik varjendi suurus võib olla suletud netopinnast suurem kui 2 protsenti ning selle tõttu kallineb ka ehitushind.

Olemasolevates hoonetes varjumiskohtade kohandamise ja varjumisplaani koostamisega kaasneb samuti märkimisväärne kulu, kuna need on mõeldud kasutamiseks suurtele rahvahulkadele ning neis on suure tõenäosusega vaja erilahendusi varjumise võimaldamiseks.

Järeldus mõju olulisuse kohta sihtrühmale. Kokkuvõttes on *mõju oluline*, kuid vähetähtis ei ole asjaolu, et nende tegevustega tagatakse inimestele ohuolukorras kaitse.

Varjendite rajamise ja varjumiskohtade kohandamise ning varjumisplaani koostamise üle järelevalvet teostava Päästeameti ja KOV-ide (kes ehitus- ja kasutuslube väljastavad) mõju käsitletakse koos järgmises punktis „Riigivalitsemine“.

II. Mõju valdkond 2

I. Riigivalitsemine: mõju keskvalitsuse korraldusele, kohaliku omavalitsuse korraldusele ja finantseerimisele.

Muudatused 4.1–4.3: varjendi rajamise kohustuse seadmine, varjumisvõimaluste hindamine ja varjumisplaani koostamine ning varjumiskoha kohandamine.

Mõju sihtrühm: Päästeamet.

Mõjutatud sihtrühma suurus. Päästeametis töötab kokku suurusjärgus 2500 inimest, kellest varjumisega tegeleb umbes 10 inimest. Seega on *mõjutatud sihtrühm väike*.

Mõju kirjeldus sihtrühmale. 2026. aasta 1. juulist on Päästeametil õigus kontrollida varjumisele kehtestatavaid nõudeid. Päästeametil on õigus kontrollida varjendite, varjumisvõimaluste hindamise ja varjumisplaani koostamise ning varjumiskoha kohandamise nõudeid. Päästeamet on juhtiv elanikkonnakaitse asutus, kelle igapäevatöö on muu hulgas seotud varjumise korraldamise, nõustamise ja koolitamisega. Tegemist on Päästeameti jaoks uute järelevalve ülesannetega.

Mõju olulisus sihtrühmale. Arvestades, et varjendi rajamise kohustusega hoonetele on kehtestatud tuleohutusnõuded, kooskõlastab Päästeamet käesolevaga ehitusprojekte. Edaspidi hakkab ehitusprojektide koosseisus kajastuma ka uue osana varjendite rajamine ning võib kaasneda teatav töökoormuse kasv, kuna tegu on uue valdkonnaga. Samas ei ole kaasnev töökoormuse maht märkimisväärselt suur, kuna uusi hooneid, kuhu rajatakse varjend, ehitatakse aastas 100–110.

Varjumisvõimaluste hindamisel ja varjumisplaani koostamisel abistab Päästeamet üldsust samuti konsultatsioonide, infopäevade ja juhendmaterjalidega.

Märkimisväärne töökoormuse kasv kaasneb Päästeametile ilmselt olemasolevate hoonete varjumiskohtade kohandamisega, kuna hiljemalt 2028. aasta 1. juuliks peavad ligi 16 000 hoone omanikud kohandama varjumiskoha.

Seega on Päästeameti töökorraldusele avalduv mõju *nii ulatuselt kui ka sageduselt suur.*

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk. Varjendi nõuetele vastavuse kontroll teostatakse hoonete tuleohutuskontrolli käigus. Varjumisplaanide ja -kohtade osas rakendatakse pistelist kontrolli, et veenduda üldiste põhimõtete järgimises. Vaatamata sellele, et teatav töökoormuse kasv kaasneb, püütakse võimalikud järelevalvekontrollid ja konsultatsioonid ühitada olemasolevate protseduuridega.

Järeldus mõju olulisuse kohta sihtrühmale. Kokkuvõttes saab järeldada, et *mõju sihtrühmale on oluline*, kuid seda saab leevendada, ühitades ja muutes tööprotsesse efektiivsemaks või vajaduse korral suurendada töötajate hulka.

Muudatus 4.1: varjendi rajamise kohustuse seadmine.

Mõju sihtrühm 2: kohalikud omavalitsusüksused.

Mõjutatud sihtrühma suurus. KOVe on kokku 78 ja kui arvestada, et keskmiselt töötab igas KOV-is ehitusvaldkonnas 2-3 inimest, teeb see sihtrühma suuruseks 230 inimest. Uusi hooneid ei ehitata üle Eesti ühtlaselt, mis võib tähendada, et mõnes KOV-is ei ehitata aastaid ühtegi uut varjendi rajamise kohustusega hoonet. Tallinna linna ei saa võrrelda väikese KOV-iga ja seetõttu on tegelikku sihtrühma keeruline määratleda. Eeltoodust võib järeldada, et *sihtrühma suurus on väike.*

Mõju kirjeldus sihtrühmale 2. EhS-i kohaselt hindab KOV ehitusprojektides hoonete ehituslike nõuete vastavust. Varjendi nõuded on samuti ehituslikud nõuded ja nende suhtes ei tee ka HOS loamenetluses erisusi. Seega, tulenevalt EhS-ist väljastavad KOV-id ehitus- ja kasutuslube, mille käigus hinnatakse ehitusprojektide ja ehitiste vastavust nõuetele, hõlmates ka varjendi osa.

EhS § 42 lg 7 kohaselt KOV kooskõlastab ehitusloa taotluse vastava valdkonna asutustega. Vastava valdkonna asutuste all on eelkõige silmas peetud riikliku järelevalve teostajaid riikliku järelevalve peatüki järgi. Jõustuva EhS § 130 lg 10 kohaselt teostab Päästeamet riiklikku järelevalvet ehitise tuleohutusnõuete ja varjendile esitatavate nõuete täitmise üle. Seega Päästeamet hindab projektis ka varjendi osa ning annab selle kohta KOVile kooskõlastuse.

Üldjuhul rajatakse varjend hoone koosseisu, üksikjuhtudel ka eraldi. Kui varjend rajatakse hoone koosseisu, kajastuvad muudatused esitatud ehitusprojekti. Sellisel juhul kaasneb ehitusprojekti läbivaatamisega täiendav ajakulu ja töökoormuse kasv. Kui varjend rajatakse eraldi hoonena, esitatakse KOV-ile eraldi varjendi ehitusprojekt, mille läbivaatamisega kaasneb märkimisväärne ajakulu. Lisaks kontrollib KOV valminud hoones enne selle kasutuselevõttu ehituslike nõuete vastavust, sealhulgas varjendi osa vastavust ehitusprojektile.

Mõju olulisus sihtrühmale 2. Olukord, kus ehitusprojekte tuleb mingi kohustuse lisandumisel täiendada, ei ole esmakordne. Kui aastas ehitatakse 100–110 uut varjendi kohustusega hoonet, ei ole see hinnanguliselt suur osa kõikidest aasta jooksul väljastatavatest ehituslubadest, mida on suurusjärgus 10 000. Samuti ei oma ehitusprojekti puhul lisanduv varjendi osa ülemäära suurt mõju ehitusloa väljastamisel KOV-idele, kuna enamasti on varjend hoone osa ja ehitusprojekti hinnatakse hoonet kui tervikut. *Seega on nii mõju ulatus kui ka avaldumise sagedus väike.*

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk. KOV-id on ehituslubade ja -teatiste väljastajad, mistõttu võib ehitusprojekti lisandunud uue osa kontrollimine esialgu tuua kaasa täiendava töökoormuse kasvu, lisandub ajakulu ja menetlusprotsess muutub teatud juhtudel aeglasemaks. Päästeamet juhtiva elanikkonnakaitse asutusena on valmis pakkuma konsultatsioone ja jagama nõuandeid, et aidata kaasa varjendite rajamisele. Samuti on Sisekaitseakadeemias väljatöötamisel varjendite projekteerimise juhend, mis peaks küsimuste tekkimisel lahendusi pakkuma.

Järeldus mõju olulisuse kohta sihtrühmale 2. Kuigi mõju ulatus ja avaldumise sagedus on väikesed, on mõju kokkuvõttes oluline nendele kohalikele omavalitsustele, kes peavad läbi vaatama varjendi rajamise kohustusega ehitusprojekte ja väljastama ehituslube.

III. Mõju valdkond 3

Mõju riigi julgeolekule (siseturvalisus): elanike turvalisus.

Muudatused 4.1–4.3: varjendi rajamise kohustuse seadmine, varjumisvõimaluste hindamine ja varjumisplaani koostamine ning varjumiskoha kohandamine.

Mõju sihtrühm: Eesti elanikkond.

Mõjutatud sihtrühma suurus. Kõik Eestis elavad inimesed¹⁰. Otsene mõju avaldub inimestele, kes elavad varjendi rajamise või varjumiskoha kohandamise kohustusega hoonetes. 2021. aasta rahvaloenduse andmetel elab Tallinnas ning teistes linnalistes ja väikelinnalistes asustuspiirkondades peaaegu 70 protsenti Eesti elanikest¹¹, see on suurusjärgus 950 000 inimest. Seega on *mõjutatud sihtrühm suur*.

Mõju kirjeldus sihtrühmale. Varjendi rajamise ja varjumiskoha kohandamise nõuete kehtestamisega kasvab Eestis elavate inimeste turvatunne. Inimesed teavad, et ohuolukorras on neil võimalik varjuda ja nad on kaitstud. Vaatamata sellele, et varjendi rajamise, varjumisplaani koostamise ja varjumiskoha kohandamise kohustust ei seata kõikidele hoonetele, võimaldab varjumisnõuete kehtestamine inimestel soovi korral vabatahtlikult varjendeid rajada ja varjumiskohti kohandada.

¹⁰ 2024. aasta seisuga elab Eestis 1 374 687 inimest. Statistikaamet 2024. [Rahvaarv](#).

¹¹ Loik, Kristjan Erik 2022. [Linnastumisest, valglinnastumisest ja vastulinnastumisest kolme viimase rahvaloenduse näitel](#). – Statistikaamet. Vaadatud 24.10.2023.

Mõju olulisus sihtrühmal. Otsene mõju avaldub neile isikutele, kes elavad varjendi rajamise või varjumiskoha kohandamise kohustusega hoones. Iga lisanduv varjend ja varjumiskoht tähendab rohkem võimalusi ennast ja oma lähedasi vahetu kõrgendatud ohu korral kaitsta. Arvestades ohuprognoose, *on mõju ulatus praegu väike*, sest ei eelda muutusi inimeste tavapärasest käitumisest.

Varjumine on seotud kõrgendatud ohuolukorra ehk sõjaaegse õhurünnakuga, mistõttu on käesolevate prognooside kohaselt *mõju avaldumise sagedus väike*.

Ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk. Eelnõu muudatustega kasvab Eesti elanike turvatunne, kuna rajatakse varjendeid ja kohandatakse varjumiskohti, mis tagavad kaitse ohuolukordades. Koostatud varjumisplaanid tagavad ohuolukorras sujuva varjumise korralduse ja inimesed on võimalikuks ohuolukorraks paremini ettevalmistatud.

Ebasoovitavate mõjudena kaasnevad varjendite rajamisel ja varjumiskohtade kohandamisel lisakulutused. Samas kaalub saadav turvatunne ja teadmine, et ohuolukorras ollakse kaitstud, üles kaasnevad rahalised kulud.

Järeldus mõju olulisuse kohta sihtrühmale. Kokkuvõttes on *mõju sihtrühmale oluline*, sest vaatamata kaasnevatele kulutustele suurendatakse üldist turvatunnet ja kaitsevõimet ning seeläbi kasvab ka inimeste teadmine, et kriisideks ollakse valmis ja nendega tullaakse toime.

5. Määruse rakendamise seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamise seotud peamised tegevused on varjendi projekteerimine uutes hoonetes, varjumisvõimaluste hindamine olemasolevates hoonetes, varjumisplaanide koostamine ning vajaduse korral varjumiskoha kohandamine. Lisaks annab KOV ehitus- ja kasutuslube, Päästeamet teostab järelevalvet ning KOV-id ja hoone omanikud tagavad varjendite ja varjumiskohtade korrashoiu.

Riigiasutustele kaasnevad samuti kulud, kui rajatakse uusi hooned, mille suletud netopind olenevalt hoone kasutusotstarbest ületab 1200 või 1500 ruutmeetrit või mida külastavad suured rahvahulgad. Kaasnevad nii ühekordsed kui ka iga-aastased kulud.

Ühekordsed kulud

Ehitushinna kallinemine võib uute hoonete puhul jääda suurusjärku keskmiselt kuni 2 protsenti hoone maksumusest. Märgime, et tegemist on hinnangutega, kuna kulude täpne suurus sõltub hoone tehnilistest lahendustest. Olemasolevates hoonetes võib varjumiskoha kohandamine kaasa tuua ühekordse investeeringu, mille suurus sõltub hoone seisukorrast ja ümberehitustööde mahust.

Iga-aastased kulud

Pärast rajamist või kohandamist kaasnevad perioodilised hooldus- ja kontrollikulud, mis on üldjuhul väikesed ning seotud varustuse ja seadmete korrashoiuga.

Riigi ja KOV-i eelarvemõju avaldub eelkõige uute hoonete (koolid, lasteaiad jms) projekteerimisel ja ehitamisel ning olemasolevate hoonete kohandamisel. Määruse rakendamisest otseseid tulusid riigi ega KOV-ide eelarvesse ei prognoosita.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub 2026. aasta 1. juulil.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse eelnõude infosüsteemi (EIS) vahendusel kooskõlastamiseks kõigile ministriumidele ja Riigikantseleile ning arvamuse avaldamiseks Päästeametile, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametile, Sisekaitseakadeemiale, Tallinna Tehnikaülikoolile, Riigi Kinnisvara AS-le, Eesti Linnade ja Valdade Liidule, Eesti Puuetega Inimeste Kojale, Eesti Kaubandus- ja Tööstuskojale, Eesti Arhitektide Liidule, Eesti Omanike Keskliidule, Eesti Korterühistute Liidule, Eesti Ehituskonsultatsiooniettevõtete Liidule, Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liidule, Eesti Turvaettevõtete Liidule, Eesti Haiglate Liidule, Eesti Hotellide ja Restoranide Liidule, Eesti Spaaliidule, MTÜ-le Kriisiuuringute Keskus.

Eelnõu kooskõlastasid märkustega Haridus- ja Teadusministeerium, Justiits- ja Digiministeerium, Kaitseministeerium, Kliimaministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium, Sotsiaalministeerium.

Arvamuse esitasid Päästeamet, Eesti Arhitektide Liit, Eesti Ehitusettevõtjate Liit, Eesti Ehituskonsultatsiooniettevõtete Liit, Eesti Haiglate Liit, Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Kinnisvarafirmade Liit, Eesti Korterühistute Liit, Eesti Linnade ja Valdade Liit, Eesti Vee-ettevõtete Liit, Põhja-Eesti Regionaalhaigla, Riigi Kinnisvara Aktsiaselts, SOS Lasteküla Eesti Ühing ning Tallinna linn. Märkuste arvestamise tabel on toodud seletuskirja lisa.